ఛాందోగ్యోపనిషత్తు

– ఆచార్య రాణి సదాశివమూర్తి

ఉపోద్ఘాతము :

వేదాంతదర్శనములో ప్రస్థానత్రయముగా కీర్తించబడే ఉద్గ్రంథములు ఉపనిషత్తులు. శ్రీవేదవ్యాసభగవానునిచే గ్రథితమైన బ్రహ్మసూత్రములు, శ్రీమద్భగవద్గీత. వీటిలో ఉపనిషత్తులు మిగిలిన రెండు గ్రంథములకు కూడ మాన్యములై ఉన్నవి.

సమస్తవేదాంతగ్రంథసముదాయమునకు తలమానికములు ఉపనిషత్తులు. సాక్షాత్తుగా వేదరాశికి శిరోభాగములు ఇవి. సంహితలు, బ్రాహ్మణములు, ఆరణ్యకములు, యజ్ఞయాగాది కర్మకాండను బోధించునవి కాగా ఉపనిషత్తులు మాత్రము బ్రహ్మవిద్యాబోధకములు. సంసారబీజ విశరణం, బ్రహ్మజ్ఞానబోధనం. సంసారబంధాన్ని శిథిలంచేయటం ఉపనిషత్తుల మూడు ప్రధాన లక్ష్యాలని ఆచార్యభగవత్పాదుల ఉపదేశం.

వేదశిరోభాగములుగా కీర్తించబడే ఉపనిషత్తులలో ఈశ, కేన, కఠ, ప్రశ్న, ముండక, మాండూక్య, తైత్తిరీయ, ఐతరేయ, ఛాందోగ్య, బృహదారణ్యక ఉపనిషత్తులకు చాలాప్రాధాన్యమున్నది. ఈ పది ఉపనిషత్తులకు, వీటితోపాటు శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తుకు కూడా శ్రీ భగవత్పాదులు భాష్యమును రచించుటచేత ఈ ఉపనిషత్తులకు ప్రాశస్త్యము లభించినది. ఈ వీటిలో ముందు చెప్పిన దశోపనిషత్తులలో బృహదారణ్యకోపనిషత్తు పేరుకు తగినవిధంగా పరిమాణంలోనూ విషయంలోనూ కూడా చాలా పెద్దది. దీని తరువాత పెద్ద ఉపనిషత్తుగా ఎన్నదగినది ఛాందోగ్యోపనిషత్తు.

ఛాందోగ్యోపనిషత్ స్వరూపపరిచయం

ఇది సామవేదీయ ఉపనిషత్ - ఛన్దోగానాం (ఉద్గాతౄణాం) ఉపనిషత్ అని కూడా దీనికి వ్యవహారము. ఛందోగులంటే సామవేదాన్ని గానం చేసేవారు. యజ్ఞాలలో ఇలా సామవేదాన్ని గానం చేసే ఋత్విక్కులను ఉద్గాతలు అంటారు. వీరికి సంబంధించిన ఉపనిషత్తు చేయబడటంచేత దీనికి ఛాందోగ్యోపనిషత్ అని పేరు వచ్చింది. ఇందులో 8 అధ్యాయములు, 154 ఖండాలు, 628 మంత్రాలు ఉన్నాయి. ఇది గద్యరూపంలో కనబడుతుంది.

1వ అధ్యాయంలో 13 ఖండాలు, 2వ అధ్యాయంలో 24 ఖండాలు, 3వ అధ్యాయంలో19 ఖండాలు, 4వ అధ్యాయంలో 17 ఖండాలు, 5వ అధ్యాయంలో 24 ఖండాలు, 6వ అధ్యాయంలో 16 ఖండాలు, 7వ అధ్యాయంలో 26 ఖండాలు, 8వ అధ్యాయంలొ 15ఖండాలు: మొత్తం – 154 ఖండాలు ఉన్నాయి.

ఛాందోగ్యోపనిషత్‌లోని కొన్ని విశిష్ట లక్షణాలు

1. మిగిలిన ఉపనిషత్తులవలె ఇది కూడా బ్రహ్మవిద్యాధురంధరులైన గురువులకు, బ్రహ్మజ్ఞాన జిజ్ఞాసువులైన శిష్యులకు, మధ్యన సంభాషణరూపంలో ఉన్నది.

2. మిగిలిన ఉపనిషత్తులలో కేవలం ఒకరిద్దరు శిష్యులకు ఒక గురువుద్వారా బ్రహ్మవిద్యోపదేశం జరగటం మనం చూడవచ్చు. కాని ఈ ఉపనిషత్తులో అటువంటి గురుశిష్యబృందాలు గణాలుగా కనబడుతాయి.

3. వేదాంతదర్శనంలోనినాల్గు ప్రధానమహావాక్యాలు, నాలుగు ఉపనిషత్తుల నుండి గ్రహింపబడ్డాయి. **ప్రజ్ఞానంబ్రహ్మ** అనే వాక్యం — ఐతరేయోపనిషత్ - ఋగ్వేదం నుండి, **అహం బ్రహ్మాస్మి** అనే వాక్యం - తైత్తిరీయోపనిషత్ - యజుర్వేదం నుండి, **తత్త్వమసి** అనే వాక్యం - ఛాందోగ్యోపనిషత్ - సామవేదం నుండి, **అయమాత్మా**

బ్రహ్మ అనే వాక్యం – మాండూక్యోపనిషత్ – అథర్వవేదం నుండి తీసుకోబడ్డాయి. వీటిలో **"తత్త్వమసి"** అన్న వాక్యం ఈ ఉపనిషత్తులోనిదే. దీనికి మన నిత్యజీవితంలో తారసిల్లే అతి సరళమైన ఉదాహరణల ద్వారా వ్యాఖ్యానం చేయబడటం గమనార్హం.

4. మిగిలిన ఉపనిషత్తులు ముఖ్యంగా ఆత్మతత్త్వాన్ని నిరూపించటం. మోక్షసాధనోపాయాలను గురించి చర్చించటం మీదనే ఎక్కువగా శ్రద్ధ వహించినవికాగా ఛాందోగ్యోపనిషత్తు ఆత్మజ్ఞానవిమర్శతోపాటు యావత్తు సమాజం యొక్క నైతికవికాసానికి కావల్సిన మార్గాలను చూపించి. వ్యావహారిక నీతి, రాజనీతి, అధ్యాత్మనీతి – ఇలా నీతి పలువిధాలు. ఇందులో మానవుల వ్యక్తిత్వవికాసానికి, సమాజహితానికి, ఆధ్యాత్మిక ఔన్నత్యానికి కావలసిన బోధనలన్నీ ఈ ఉపనిషత్తులో వెతికినకొద్దీ కనబడతాయి.

ఈ సమాజహిత నైతిక బోధనలన్నీ ఈ ఉపనిషత్తులో కొన్ని ఉపాఖ్యానాలద్వారా, కొన్నివిద్యల రూపంలోనూ ఈ ఉపనిషత్తులో లభిస్తాయి. ముందుగా ఈ ఉపనిషత్తులోని ఉపాఖ్యానాలను తెలుసుకుందాం.

ఛాందోగ్యోపనిషత్‌లోని ఉపాఖ్యానాలు

1. రైక్వ జానశ్రుతి కథ సంవర్గవిద్యోపాసనము

జానశ్రుతి రాజు. దాత, ధార్మికుడు కూడా. రైక్వుడనే శకటచాలకుడు తనకన్న కీర్తిమంతుడని, గొప్పవాడని, హంసలద్వారా విన్న అతడు రైక్వుని తనవద్దకు రప్పించి ఎన్నో కానుకలనిచ్చి తనకు ఒక చక్కటి ఉప దేశమీయమని అడిగాడు. ఆ జానశ్రుతికి రైక్వుడు చేసిన ఉపదేశమే సంవర్గవిద్య. సర్వమును భక్షించునది, తనలోనికి తీసుకొనునది, అంతటిని తనలో ఇముడ్చుకొనునదిసంవర్గమనబడుచున్నది వాయువు. అగ్ని ఆరిపోయినపుడు, సూర్యుడు అస్తమించునపుడు, చంద్రుడు అస్తమించునపుడు, నీరు ఎండిపోయినపుడు, వాయువునందే చేరును. కనుక వాయువే (ఆధిదైవతస్థితిలో)

సంవర్గమని రైక్వుని ఉపదేశము.అదేవిధంగా మానవుడు నిద్రించినపుడు అతని వాక్కు, నేత్రము, శ్రోత్రము, మనస్సు,తదితరములన్నియు ప్రాణమునందే లీనమగును కనుక ప్రాణము కూడ(అధ్యాత్మ)సంవర్గమే అని రైక్వుడు ఉపదేశించినాడు. ఇలా వాయువును కాని ప్రాణమును కాని సంవర్గముగా ఉపాసించుటయే సంవర్గవిద్య. ఈ ఉపాఖ్యానము ద్వారా బ్రహ్మతత్త్వోపదేశమును చేయుటకు ప్రపంచములోని వ్యావహారికభేదములు ఏవీ ఆటంకములు కావని జిజ్ఞాసువు దేశాన్ని పరిపాలించే రాజైనప్పటికీ కడుపేద అయిన గురువుముందు మోకరిల్లవలసినదే అన్న సత్యముగ్రహింపదగినది.

2. శౌనక, అభిప్రతారుల కథ

శౌనకుడు, అభిప్రతారి అను ఇద్దరు బ్రహ్మచారులు సంవర్గవిద్యను తెలిసికొన్నారు. వారు భోజనమునకు కూర్చొనుచున్న సమయమున వారి వద్దకు వచ్చిన ఒక జ్ఞాని తనకును భోజనమును పెట్టమని కోరెను. ముందు వారు తిరస్కరించిరి. అపుడు జ్ఞాని అయిన ఆ బ్రహ్మచారి "వాయువు, ప్రాణము సంవర్గమని మీకు తెలిసినది. కాని ఆ రెంటికీసంవర్గము అన్నము. అదియే విరాట్ స్వరూపము. కనుకనే అన్నము పరబ్రహ్మస్వరూపమైనది."అని వారికి మహాసంవర్గ రహస్యమును తెలియజేసినాడు. ఈ సత్యమును ఆ అతిథి ద్వారా తెలిసికొన్న వారు అన్నమే మహాసంవర్గమని గ్రహించినవారై అతిథికి అన్నమును వడ్డించి సంతృప్తి పరచినారు. అతిథికి అన్నము పెట్టక ఎన్నివేదాంతచర్చలను చేసినా అవి నిష్ఫలములని నిజమగు బ్రహ్మతత్త్వవేత్త అన్నమునందు సైతమూ పరబ్రహ్మమును చూసినవాడై అతిథులను సేవించవలెనను సామాజిక ప్రయోజనము తెలిసికొనదగినది.

3. సత్యకామజాబాలి కథ బ్రహ్మకళోపాసనము

జబాల అనే వనిత కుమారుడు జాబాలుడు. బ్రహ్మచర్యానికి తగిన వయస్సు రాగానే అతడు తన తల్లిని తన గోత్రము ఏమిటి? తన తండ్రి ఎవరని ప్రశ్నించాడు?

తానుయౌవనములో పతిగృహములో ఉన్న సమయమున వచ్చిన అతిథులను సేవించుటలోనిమగ్నమై ఉండుటచేత గోత్రవిషయమున తాను తెలుసుకోలేకపోయితిని అని అందుచేత ఆతడి గోత్రము తనకు తెలియదని కుమారునిగా నీ పేరు మాత్రమే సత్యకాముడని అని ఆ తల్లిచెప్పింది. అదే సమాధానమును ఆ బాలుడు గురువుకు విన్నవించుకున్నాడు. అతని సమాధానానికి సంతుష్టుడైన గురువు గౌతముడు అతనిని శిష్యునిగా అంగీకరించాడు. అతడికి 400 గోవులను ఇచ్చి అవి 1000 కి చేరేవరకు వాటిని పోషించి తిరిగి రమ్మన్నాడు.

వృషభము యొక్క ఉపదేశము

ఆగోవులలో ఉన్న ఒక మహావృషభము (వాయుదేవుడు) అతనిని పరబ్రహ్మము యొక్క ఒక పాదమును చెప్పెదను వినుమన్నాడు.

తూర్పు, పడమర, దక్షిణము, ఉత్తరము అను నాలుగు దిక్కులు నాలుగు కళలు(అంశలు). ఈ నాలుగు కలిపి పరబ్రహ్మము యొక్క మొదటి పాదము. దీని పేరు **"ప్రకాశవంతము"**. దీనిని ఉపాసించటంచేత సాధకుడు లోకంలో మిక్కిలి ప్రకాశవంతుడవుతాడు. రెండవపాదమును నీకు అగ్నిదేవుడు ఉపదేశిస్తాడు అని చెప్పాడు.

అగ్ని ఉపదేశము

మరునాటి సాయంకాలం అగ్నిదేవుడు సత్యకామునితో జాబాలా! పృథ్వి, అంతరిక్షము,ద్యులోకము, సముద్రము అనునవి బ్రహ్మతత్త్వము యొక్క రెండవపాదములోని నాలుగుకళలు. ఈ పాదమునకు 'అనంతవంతము'అనిపేరు. దీనిని తెలిసినవాడు అనంత ఐశ్వర్యముకలవాడు కాగలడు. మూడవ పాదమును నీకు హంసబోధించును అనిచెప్పాడు.

హంసోపదేశము

మరునాటి అగ్నికార్యసమయమున ఒక హంస వచ్చి అగ్ని, సూర్యుడు, చంద్రుడు, విద్యుత్తు, ఇవి బ్రహ్మము యొక్క మూడవ పాదమునకు నాలుగు కళలు. **"జ్యోతిష్మత్"** అని ఈ కళలకు పేరు. ఈ పాదమును ఉపాసించుటచే సాధకులు సమస్త జ్యోతిర్లోకాలనుజయించి జ్యోతిర్మంతులు కాగలుగుతారు. అని చెప్పి నాల్గవపాదమును మద్గువు అను జలపక్షి ఉపదేశించును అని చెప్పింది.

మద్గువు ఉపదేశము

ప్రాణము, నేత్రము, శ్రోత్రము, మనస్సు అనునవి బ్రహ్మమునకు నాల్గవపాదము యొక్కనాలుగు కళలు. ఈ పాదమునకు **'ఆయతనవత్'** అని పేరు. దీనిని ఉపాసించినవారికి భోగస్థానమైన ఆయతనవత్ప్రాప్తి కలుగును అని ఉపదేశించెను.

ఇలా పాదచతుష్టయముతో కూడిన బ్రహ్మవిద్యోపదేశమును పొందిన సత్యకాముడు1000 గోవులతో గురువువద్దకు వచ్చాడు. అతని తేజస్సును బట్టి అతనికి బ్రహ్మవిద్యోపదేశము జరిగింది అని తెలుసుకున్న గురువు సత్యకాముని ప్రార్ధనపై అతనికి పరిపూర్ణ బ్రహ్మతత్త్వోపదేశమును చేసినాడు.

ఈ ఉపాఖ్యానములో శిష్యులు గురువును సేవించటంలో చూపవలసిన భక్తితత్పరత సర్వజనులు గ్రహించవలసిన విషయము. అదేవిధంగా బ్రహ్మవిద్యలోని వివిధ అంశాలను తెలిసికొనటం ద్వారా సాధకులకు తేజస్సు, ఐశ్వర్యము, జ్యోతిర్లోకప్రాప్తి, సమస్తభోగప్రాప్తి తదితర లౌకికాలౌకిక ప్రయోజనములు కలుగుతాయి అని చెప్పటంఇక్కడ విశేషం.

4. ఉపకోసలోపాఖ్యానము(అగ్నివిద్యలేకఉపకోసలవిద్య)

సత్యకాముని శిష్యుడు ఉపకోసలుడు. 12 సంవత్సరములు గురుశుశ్రూష చేసినా గురువు అతనికి బ్రహ్మవిద్యోపదేశము చేయలేదు. శిష్యుడు దిగాలుగా ఉండటం చూసి గురుపత్నిసత్యకామునితో అతనికి ఉపదేశము చేయకూడదా? అని అడిగినది. ఆమెకు సమాధానమీయకనే సత్యకాముడు గ్రామాంతరమునకు వెళ్ళాడు. శిష్యుడు నిద్రాహారములను మానివేశాడు. గురుపత్ని ఓదార్పులకు అతడు మారలేదు. అప్పుడుగార్హపత్య, దక్షిణ, ఆహవనీయములను అగ్నిత్రయము అతనిని చూసి జాలిపడి అతనికి బ్రహ్మ విద్యోపదేశము చేయసాగినవి. “కం బ్రహ్మ. ఖం బ్రహ్మ” అని చెప్పినవి.కమ్ అనగా సుఖము లేక ఆనందము అని విన్నాను. కాని ఖమ్అనగానేమి? అని అగ్నులను అతడు ప్రశ్నించినాడు. రెండింటికి అర్థము ఒక్కటే. కనుక ఆనందమును బ్రహ్మముగా ఉపాసించమని బోధించినవి.

ఆ అగ్నులలో– గార్హపత్యాగ్ని – పృథ్వి, అగ్ని, అన్నము, ఆదిత్యుడు – నాస్వరూపములే. వానిలో ఆదిత్యునందలి పురుషుడను నేనే అని ఎవరు ఉపాసించునో అతడు విగతపాపుడై చిరంజీవి కాగలడు. సకలశ్రేయస్సులను పొందును. అని చెప్పెను.

దక్షిణాగ్ని – నీరు, దిక్కు, నక్షత్రాలు చంద్రుడు – నా స్వరూపములే. వానిలోచంద్రునిలోని పురుషుడను నేనే అని ఉపాసించినవాడు చిరంజీవి అయి సత్సంతానమునుపొందును అని చెప్పెను.

ఆహవనీయాగ్ని – ప్రాణము, ఆకాశము, ద్యులోకము, విద్యుత్తు నాస్వరూపములే. వీటిలో విద్యుత్తునందలి పురుషుడను నేనే అని ఉపాసించినచో సమస్త శ్రేయస్సులను పొందగలడు అని చెప్పెను.

చివరకు అగ్నిత్రయము కలిసి మేముచెప్పిన మూడును కలిసి అగ్నివిద్య అనబడును. “కం బ్రహ్మ, ఖం బ్రహ్మ” అనునది బ్రహ్మవిద్య. దానిని నీ గురువు ఉపదేశించును అని చెప్పెను. గ్రామాంతరమునుండి సత్యకాముడు శిష్యుని నుంచి అగ్న్యుపదేశమును గురించి తెలుసుకొని అతనికి అక్షిపురుష ఆత్మవిద్యను ఉపదేశించెను. సత్యకాముడు ఉపదేశించిన అక్షిపురుషవిద్యబ్రహ్మము తామరాకుపై నీటిబొట్టువంటిది. అది క్రియారహితము, నిరంజనము, పరచైతన్యము. దానిని అక్షిపురుషునిగా (సర్వద్రష్టగా) తెలుసుకొని అనుభవించవచ్చును. అదే ఆత్మ అని పరబ్రహ్మతత్త్వమును ఉపకోసలునికి సత్యకాముడు బోధించెను.

5. అవయవ ప్రాణకలహోపాఖ్యానం

అవవయముల మధ్య వచ్చిన తగవులో ప్రాణము శరీరములోని నేత్ర, శ్రోత్రాది అన్ని అవయవములకన్న **“జ్యేష్ఠము, వశిష్టము, ప్రతిష్టము, శ్రేష్ఠము, సంపద, ఆయతనము”** అని నిరూపింపబడినది. ఆట్టి 'ప్రాణమును బ్రహ్మముగా ఉపాసించినచో అన్నలోపముకలుగదు అని ఈ విద్యాసారము. దీనికే ముఖ్యప్రాణోపాసనమని పేరు.

6. ప్రవాహణ శ్వేతకేతు కథ (పంచాగ్నివిద్య)

పాంచాలదేశములోని విద్వత్సభకు అధ్యక్షుడు ప్రవాహణుడు. గౌతముని కుమారుడైన శ్వేతకేతువు అనే బ్రహ్మజ్ఞానాన్వేషి ఆ విద్వత్సభకు వచ్చాడు. అతడు తన తండ్రి అయిన గౌతముని నుండి ఉపదేశమును పొందినవాడని ప్రవాహణుడు తెలిసికొని –

1. మరణంతో శరీరమును విడిచిపెట్టిన జీవులు ఏ లోకానికి చేరుకుంటారు?

2. ఆయాలోకములకు చేరిన జీవులు తిరిగి మానవలోకమునకు ఎలా వస్తారు?

3. ఊర్ధ్వలోకములకు వెళ్ళేవారిలో 'దేవయానంలో ప్రయాణించువారు. ఎవరు? పితృయానంలో వెళ్ళేవారు ఎవరు?

4. పితృలోకస్థానము ఎందరుచేరినా ఎందుకు ఇంకనూ స్థానము కలిగినదిగా ఉన్నది?

5. అగ్నిహోత్రంలో పంచమ ఆహుతిలో నీరు పురుషునిగా ఎట్లు రూపమును పొందుచున్నది? అని శ్వేతకేతువుని అయిదు ప్రశ్నలడిగాడు.

శ్వేతకేతువు తన వద్ద సమాధానము లేనివాడై చిన్నబుచ్చుకుని, కోపమునూ తెచ్చుకొని తనకు ఈ విషయములను ఎందుకు బోధించలేదని తన తండ్రియగు గౌతమునిప్రశ్నించినాడు. గౌతముడు ఆ విషయములు తనకు తెలియవని కుమారునకు చెప్పె ఆ విషయములను తెలిసికొనుటకై స్వయముగా ప్రవాహణుని వద్దకు వచ్చాడు. ప్రవాహణుడు క్షత్రియుడు. గౌతముడు బ్రాహ్మణుడు. అందుచేత తాను అతనికి బోధించవచ్చునా అని సంశయించి గౌతముడు మరల మరల అడగటం వలన ఆవిద్యను అతనికి ఉపదేశించాడు. ఆవిద్యలో ద్యులోకము, మేఘము, భూమి, మగవాడు, స్త్రీ – ఈ అయిదును అయిదు అగ్నులని వీటినుండి క్రమముగా శ్రద్ధారూపములో ఉన్న జలమును, సోముని, వర్షమును, అన్నమును, వీర్యమును, దేవతలు హోమము చేసినారని అట్టిహోమము నుండి క్రమముగా – సోముడు, వర్షము, అన్నము, వీర్యము, చివరకు స్త్రీనుంచి జీవులు ఉద్భవించినారని పంచాగ్నులనుంచి జగదుత్పత్తి విధానమును వివరించి ఆపైన మిగిలిన ప్రశ్నలకు కూడ సమాధానమిచ్చినాడు. అందుచేత ఈ విద్యకు పంచాగ్ని విద్య అని పేరు ప్రసిద్ధిలోఉన్నది. ఇది లోకానికి సృష్టివిజ్ఞానరహస్యములను ఎంతో వైజ్ఞానికక్రమంలో వివరించి బోధించునది.

7. అశ్వపత్యుపాఖ్యానము

ఒకసారి బ్రహ్మతత్త్వమును గురించి బోధించమని ఉద్దాలక మహర్షివద్దకు ప్రాచీనశాలుడు, సత్యయజ్ఞుడు, ఇంద్రద్యుమ్నుడు, జనుడు, బుడిలుడు అనుఅయిదుగురు గృహస్థులు చేరి ప్రార్థించారు. అపుడు ఉద్దాలకుడు అశ్వపతి అనేమహనీయుడైన మహారాజు మీకు బ్రహ్మోపదేశమును చేయగలడని అక్కడకు వెళ్ళమనిచెప్పాడు. వారు అశ్వపతిని చేరుకున్నారు. ఆ అశ్వపతిమహారాజు వారికి బోధించిన బ్రహ్మవిద్య యేవైశ్వానరవిద్యగా ప్రసిద్ధిచెందినది.పరమాత్మయే వైశ్వానరుడు. ద్యులోకము అతని శిరస్సు. ఆదిత్యుడు నేత్రము. వాయువుప్రాణము. ఆకాశము శరీరము. ఉదకములు బస్తి,పృథ్వి,పాదములు. అట్టివైశ్వానర సంపూర్ణ ఉపాసనముచేసినచో బ్రహ్మత్వసిద్ధికలుగును. మిగిలిన ఉపాసనల అన్నియును అవయవో పాసనములు. అందుచేతనే దీనికి వైశ్వానరవిద్య అనికూడా పేరు.

8. ఆరుణి శ్వేతకేతు కథ (తత్త్వమసి)

ఆరుణి అనే మహర్షికి శ్వేతకేతువు అనే కుమారుడు. అతడు తండ్రి అదేశానుసారం గురుకులానికి వెళ్ళి తన 24వఏటి వరకు అక్కడ ఉండి వేదవేదాంగ, శాస్త్రాదిసమస్తవిద్యలను అభ్యసించి విద్యాగర్వంతో తిరిగి తండ్రి వద్దకు వచ్చాడు. తనకుమారుడు గురువులనుండి సమస్తవిద్యలను నేర్చుకున్ననూ తెలిసికొనవలసినతత్త్వవిద్యను తెలుసుకోలేదని గ్రహించాడు. అతనిలోని గర్వమును గమనించాడు.అతనికి తత్త్వబోధ చేయవలసిన అవసరమున్నది అని భావించాడు. తన తండ్రి ఆత్మతత్త్వమును గురించి వేసిన (ప్రశ్నలకు తనవద్ద సమాధానము లేకపోవుటచే) శ్వేత కేతువు అహంకారము తొలగింది. అప్పుడు ఆరుణి అతనికి “తత్త్వమసి” అన్నమహావాక్యమునకు లోకములో మనకు నిత్యం తారసిల్లే ఉదాహరణలద్వారా వ్యాఖ్యానముచేసి బ్రహ్మతత్త్వరహస్యమును అతి సరళంగా బోధించాడు.

తేనెపట్టులోని తేనెలో వాటికి ఆధారభూతమైన పుష్పభేదములు కనిపించని విధంగా, నదులు సముద్రంలో కలిసిన తరువాత నదీభేదము గ్రహింపబడనట్టు, వృక్షమూలములోని జీవము వృక్షమంతటిని చైతన్యవంతము చేసినట్టు అణు రూపములోని ఆత్మతత్త్వము సమస్త జగత్తును చైతన్య పరచుచున్నదన్న విషయమును, అనేక తార్కాణములద్వారా నిరూపించటం ఈ ఉపనిషత్తు యొక్క శాస్త్రీయ వైశిష్ట్యాన్ని తెలియబరుస్తున్నది.

9. సనత్కుమార నారదోపాఖ్యానం

చతుర్వేదములను, వేదాంగములను, ఇతిహాసపురాణాదులను ఇతరసమస్త శాస్త్రములను అభ్యసించిన నారదునకు బ్రహ్మవిద్యను గురించి తెలుసుకొనవలెనని కోరిక కలిగినది. అపుడు సనత్కుమారదు అతనికి నామోపాసనము, వాగ్దేవతోపాసనము, మన ఉపాసనము, సంకల్పోపాసనము, చిత్తోపాసనము, ధ్యానోపాసనము, విజ్ఞానోపాసనము, బలోపాసనము, అన్నోపాసనము, అబుపాసనము, తేజోపాసనము, ఆకాశోపాసనము, స్మరోపాసనము, ఆశోపాసనము, ప్రాణోపాసనము అన్న 15 విధములైన ఉపదేశములను గురించి బోధించి వీటన్నింటికన్న మించినది భూమ అని. దానిని తెలుసుకొనుటయే ఆత్మజ్ఞానమని తెలియజేసినాడు.

10. దేవాసుర ప్రజాపత్యుపాఖ్యానం

ఒకసారి అసురులు వైరోచనుని నాయకత్వమున, దేవతలు దేవేంద్రుని నాయకత్వమున ప్రజాపతివద్దకు వచ్చి బ్రహ్మోపదేశము చేయమని కోరినారు. అపుడు ప్రజాపతి వారికి అక్షిపురుషవిద్యను ఉపదేశించి ఆవిద్యను అభ్యసించమని వారిని ఆదేశించాడు.

వైరోచనుడు తన శరీరమే ఆత్మ అని భావించి తనకు ఆత్మజ్ఞానము సిద్ధించినదని అసురగణాలలో ప్రకటించినాడు. అతనిని అనుసరించి అసురలందరు శరీరమే ఆత్మ అను భ్రాంతికి లోనైనవారై తమ అన్వేషణ నిలిపివేసినారు. వారిలో అశ్రద్ధ, అహంకారము, ఆతురత, అలక్ష్యత చోటుచేసుకున్నాయి. ఆనాటినుండి మానవలోకంలోకూడా ఈ గుణములకు ఆసురీగుణములను పేరు వచ్చినది. కాని ఇంద్రుడు మాత్రము 101 సంవత్సరములపాటు దీక్షబూని ప్రజాపతి అనుగ్రహముచేత అక్షిపురుష విద్యలోని రహస్యములను తెలుసుకున్నాడు. ఈ ఉపాఖ్యానముద్వారా సమాజము అధ్యాత్మజ్ఞానసంపన్నం కావాలంటే మానవులకు దేవతలలోవలె శ్రద్ధ గురుశుశ్రూషా బుద్ధి, బ్రహ్మచర్యము, తపస్సు ప్రధానసాధనములు కావలెనని తెలుసుకోదగినది. ఇలా పది ప్రధానమైన ఉపాఖ్యానములు ప్రధానముగా సమాజంలో వ్యక్తి, సమష్టి ప్రయోజనములను బ్రహ్మవిద్యద్వారా సంపాదించుట ఏవిధంగా సాధ్యపడుతుందోచక్కగా తెలియ జేస్తున్నవి.

ఛాందోగ్యోపనిషత్తులోని ఉపాసనావిద్యలు

ఛాందోగ్యోపనిషత్తులోని ఆత్మోపాసనా విధానాలకి విద్యలు అని పేరు. ఇవి ఇంచుమించుగా 40కి పైగా ఉన్నాయి. వీటి లక్ష్యాలను ఈ విధంగా విభజించవచ్చు.

1. ఆత్మ విద్యను వీలైనంత సులభమైన ఉదాహరణలద్వారా నిరూపించటం
2. వ్యక్తిలోకాని, సమాజంలో కాని ఎక్కడ నైతికబలం ఉంటుందో అక్కడ సర్వవిధవికాసం ఉంటుంది అని ముఖ్యంగా ఆధ్యాత్మిక వికాసానికి నైతికవికాసం వెన్నెముకవంటిందని అనేక దృష్టాంతాలతో ప్రతిపాదించటం
3. ఆధ్యాత్మిక సాధన చేయాలనుకునే వ్యక్తి తన మనస్సును. బుద్ధిని, అహంకారాన్ని, వీటి సముదాయరూపమైన చిత్తమును నిత్యం శోధనం చేసుకోవాలి. దానికి అవసరమైన బోధనలను చక్కటి ఉపమానాలతో అందరికీ అర్ధమయ్యే రీతిలో

వివరించటం. ఈ శోధనప్రక్రియ సమాజంలో ప్రగతికాముకులందరికి అవసరమని చెప్పటం ఇవన్నీ ఈఉపనిషత్తు లక్ష్యాలు. ఈ లక్ష్యాలను నిర్దేశించటంతోపాటు ఈ విద్యలలో ప్రతివిద్యోపాసనకు ఒకప్రయోజనాన్ని కూడ జోడించి చెప్పటం ఇక్కడ మరొక విశేషం.

1. ఓంకారోపాసనము

పంచభూతములకు భూమి – భూమికి – నీరు – నీటికి ఓషధులు – ఓషధులకు –పురుషుడు– పురుషునకు వాక్కు – వాక్కుకు సామము – సామమునకు ఓంకారము సారములు.అందుచేత ఓంకారము సర్వసారము అని చెప్పబడుచున్నది.ఇలా ప్రపంచసారమే ఓంకారము. తదుపాసనమే సర్వజనశ్రేయోదాయకమని ప్రతి వ్యక్తి ఆత్మోత్కర్షకు సోపానమైన ఉపాసన విధానము వైపు సమాజమంతటినీ నడిపించే చక్కటిఉపాసనా విధానమిది.

2. సామోపాసనము

సా–ఆమ; సా–భూమి/అంతరిక్షము/సూర్యుని తెల్లని కాంతిఆమ–అగ్ని–వాయువు / సూర్యునిలోని నీలవర్ణము వీటి కలయికే సామము. అది ఉపాస్యము. అని ఈ విద్య సారము.

3. సమస్తసామోపాసనము

హా, హే, ఓ మొదలైన స్తోభాక్షరములతో కూడిన ఓంకారోపాసనము సమస్తసామోపాసనము అనబడుచున్నది. ఈ ఉపాసనము సకలశ్రేయోదాయకము.

4. ప్రత్యేక ఓంకారోపాసనము

మూడువేదములు లోకోపకారం కోసం ప్రజాపతిచేత సృష్టిచేయబడినవి. ఆమూడింటి నుండి భూః భువ; సువః అను మూడు వ్యాహృతులు పుట్టినవి. వీటి

సారమే ఓంకారము. కనుకఓంకారమును వేదసారముగా ఉపాసించుటయే ఈ ప్రత్యేక ఓంకారోపాసనము.

5. మధువిద్య / సూర్యోపాసనము

మధువు అనగా తేనె. తేనె ఏవిధంగా తియ్యగాఉండి అందరికీ సంతోషాన్ని ఇస్తుందో, సూర్యుడు సమస్తలోకాలకు చైతన్యాన్ని ఇచ్చి సంతోషపరుస్తాడు. ఆ సూర్యుని కిరణజాలము నుండి వేదములు పుట్టినవి. అందుచేత వేదమయుడైన ఆ సూర్యుని ఉపాసించుట సమస్తశ్రేయోదాయకము అని ఈ విద్య యొక్క సారము.

6. గాయత్ర్యుపాసనము

"గానేన త్రాయతే ఇతి గాయత్రీ, **"గాతారం త్రాయతే ఇతి గాయత్రీ** అని పలువిధముల గాయత్రీ నిర్వచనం చెప్పబడుచున్నది. అట్టి గాయత్ర్యుపాసనము ఈ చరాచరజగత్తులో నిండియున్న బ్రహ్మస్వరూపిణి అయిన జగజ్జనని ఉపాసించటమే. ఈ భూమి మనుజుల శరీరము, హృదయము, హృదయగత చైతన్య బ్రహ్మస్వరూపము, తదుపాసనమునకు మనము వినియోగించు ప్రపంచమును విస్తరింపచేయు వాక్సముదాయము అన్నియును గాయత్రియే. అట్టి గాయత్రీ ఉపాసనము సకలాభీష్ట ప్రదాయకము.

7. శాండిల్యవిద్య (సగుణబ్రహ్మోపాసనము)

శాండిల్యమహామునిచేత ప్రతిపాదింపబడినది ఈ విద్య. **"సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ తజ్జలానితి** అనేది ఆ బ్రహ్మతత్త్వానికి ఒకసంకేత ప్రయోగము. తత్ - జ — తజ్జః తత్ - ల- తల్ల; తత్- అనితి - తదనితి" అని ఈ ప్రయోగమునకు విస్తారం.తజ్జమ్:తస్మాద్ బ్రాహ్మణో జాతమ్ తేజో అబన్నాది క్రమేణ సర్వమ్ అత: తజ్జమ్.తల్లమ్:తథా తేనైవ జననక్రమేణ ప్రతిలోమతయా తస్మిన్నేవ బ్రహ్మణి లీయతేతదాత్మతయా శిష్యతే ఇతి తల్లమ్.

తదనితి – తథా తస్మిన్నేవ స్థితికాలే అనితి ప్రాణితి చేష్టతే ఇతి. ఏవం బ్రహ్మాత్మతయాత్రిషు కాలేషు అవిశిష్టం తద్వ్యతిరేకేణాగ్రహణాత్! అతస్తదేవేదం జగత్. అనగా "తత్" శబ్దముచే సూచింపబడుచున్న ఆ పరబ్రహ్మము నుండియే ఈ జగత్తుఉద్భవించినది. అందే లయము చెందును మరియు దానిచేతనే రక్షింపబడుచున్నది. అందుచేత ఈ జగత్ సర్వాత్మనా ఆ పరబ్రహ్మస్వరూపమే అని దీని భావము. **"యతోవాఇమానిభూతానిజాయన్తే యతో జాతాని జీవన్తియత్ప్రత్యయన్త్యభి విశన్తి తద్విజిజ్ఞాసస్వ. తద్బ్రహ్మ"** అన్న తైత్తిరీయ వాక్యానికి దీనికి చక్కటి సంవాదంకనబడుతుంది. అట్టి ఆ పరబ్రహ్మమును యే యే నామరూపములతో ఉపాసింపవలెనని ఇష్టముకలదో ఆయా నామరూపములతో ఉపాసించవచ్చునని ఈ విద్యాసారము. 'ఇదియే యథా మాం ప్రపద్యన్తే' ఇత్యాది భగవద్గీతావాక్యమునకు సమానముగా తోచును. ఇక్కడ ఉపాసకులకు ఉపాసనాలక్ష్యము విషయంలో పూర్తి స్వేచ్ఛ ఆనాటి సమాజంలోఈయబడినదనువిషయము గ్రహించదగినది.

8. విశ్వకోశోపాసనము

విశ్వాన్ని ఒక కోశంగా (అంతరిక్షాన్ని – దాని ఉదరంగా; భూమిని – మూలంగా; విదిక్కులను కోణాలుగా;ద్యులోకమును ఆ కోశం యొక్క ప్రవేశవివరంగా; నాలుగుదిక్కులు దాని నాలుగు ప్రక్కలుగా భావించి భూః భువః సువ; అన్య వ్యాహృతులతోకలిపి ఉపాసనచేసినచో పుత్రసంపద, దీర్ఘాయుర్దాయము కలుగును.

9. ఆత్మయజ్ఞము (పురుషయజ్ఞము లేక ఆంగీరస విద్య)

మానవుడు తన జీవనమును యజ్ఞముగా స్వీకరించి. తన జీవనములోని సర్వకార్యకలాపములను యజ్ఞములోని సర్వవిధాంగములుగా గ్రహించి, తన మరణమే అవబృథస్నానముగ పరిగణించుటయే ఈ ఆత్మ యజ్ఞము లేక పురుష యజ్ఞము లేక ఆంగీరసవిద్య. సర్వకర్మ సన్న్యాసము చేసిన బ్రహ్మవేత్త ఏ యజ్ఞకర్మలను వేరుగాచేయవలసిన పనిలేదని తెలియపరచుటయే దీని ఉద్దేశ్యము.

మన ఉపాసనము/ఆకాశోపాసనము

కీర్తిని బ్రహ్మవర్చస్సును కోరుకొనువారు చేయవలసిన ఉపాసనమిది. మనస్సును, ఆకాశమును బ్రహ్మతత్త్వముగా భావించి చేయతగిన ఉపాసనమిది. ఈ ఉపాసనలోవాక్కు, ప్రాణము, చక్షుస్సు, శ్రోత్రము – బ్రహ్మమునకునాలుగు ఆధ్యాత్మపాదములుగా, అగ్ని, వాయువు, ఆదిత్యుడు, దిక్కులు ఆధిదైవికపాదములుగా చెప్పబడినవి. ఆదిత్యబ్రహ్మోపాసనము

ఆదిత్యుని బ్రహ్మముగా భావించి చేయు ఉపాసనమిది. నామరూపాది విశేషములులేని అసత్తు సృష్టికి పూర్వావస్థ. తరువాత అది సత్తుగా మారింది. ఆ సత్తునుంచి ఒక అండముజనించింది. ఒక సంవత్సర కాలములో ఆ అండము రెండుగా పగిలింది. అందు ఒకభాగము వెండికపాలము, రెండవభాగము బంగారుకపాలము అయినవి. వాటిలో క్రింది కపాలము భూమిగా, మీది కపాలము ద్యులోకముగా ఆవిర్భవించినవి.

ఆ అండములోని మావి గిరులుగా, ఆ అండపు సూక్ష్మ మైనపొరమేఘములుగా, మంచునదులుగా మధ్యలోని ద్రవపదార్థము సముద్రముగా మారినవి. ఆ అండము యొక్కగర్భము నుంచి పుట్టినవాడే ఆదిత్యుడు. ఈ ఆదిత్యుడే సద్రూపుడని, బ్రహ్మమనిభావించి ఉపాసించుటయే సర్వసుఖములకు మూలమని ఈ ఉవాసనాలక్ష్యము.

10. యజ్ఞవిద్య

ఈ ప్రకరణంలో యజ్ఞ ప్రక్రియ, హోత, ఉద్గాత, ఇతర బుత్త్విక్కులు చేసే వ్యాహృతులు, వాటిమహిమ తదితరవిషయములను విశదపరచి “యజ్ఞో వై విష్ణుః” అన్ననిరూపణమును చూపెను. ఎటువంటి దోషములేకుండా యజ్ఞములను నిర్వహించుట కూడ బ్రహ్మవిద్యకు సాధనమని తెలిపెను.

11. నామోపాసనము

ఇక్కడ నుండి భూమోపాసన వరకు గల ఉపాసనావిధానములన్నీ నారదమహర్షికి సనత్కుమారుడు ఉపదేశించినవియే.నామమును బ్రహ్మముగా భావించి ఉపాసించుటవలన సాధకునకు నామవిషయంలో సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యము సిద్ధించును. వేద, వేదాంగములను అర్థసహితముగా పారాయణము చేయుటకూడ నామోపాసనమని అనబడుచున్నది.

12. వాగ్దేవతోపాసనము

ఇది నామోపాసనముకన్న పైస్థాయిలోనిది. వాక్కును బ్రహ్మముగా ఉపాసించుట,అందుచేత వాగ్దేవి అనుగ్రహము కలుగును. వాక్కుపై స్వాతంత్ర్యము ఏర్పడును.

13. మన ఉపాసనము

వాక్కును మించినది మనస్సు. ఇది సంకల్పవికల్పరూపమైనది. సమస్త శబ్ద, వాగ్వ్యాపారములకు మూలము మనస్సు. కనుక మనస్సును బ్రహ్మముగాఉపాసించుట చేత మనస్సు పై స్వాతంత్ర్యము ఏర్పడును.

14. సంకల్పోపాసనము

వివేకముతో కూడిన నిశ్చయబుద్ధికే సంకల్పమని పేరు. జగత్తులో సర్వకార్యములు సంకల్పజన్యములు. సర్వలౌకికవ్యవస్థలు సంకల్పఫలములు. సంకల్పమునుబ్రహ్మముగా ఉపాసించుట ఈ ఉపాసనలో ప్రధానలక్ష్యము. దీనివలన సకలకార్యములు సిద్ధించును.

15. చిత్తోపాసనము

చిత్తము సంకల్పబుద్ధి కన్న గొప్పది. ఇది వివేకరూపమైన జ్ఞానము. చిత్తమునుబ్రహ్మముగా భావించి ఉపాసించుట ఇది. ఈ ఉపాసనమువలన సర్వబాధానివృత్తి కలిగిమంచిలోకములు ప్రాప్తించును. ఆలోకములలో సాధకుడు స్వేచ్ఛానుసారం విహరించగలుగును.

16. ధ్యానోపాసనము

చిత్తముకన్న ధ్యానము గొప్పది. దేవతాదులను చిత్తమునందు నిలుపుకుని వారి స్వరూపమునందే మనస్సును లగ్నముచేయుటయే ధ్యానము. ధ్యానమును బ్రహ్మముగా భావించి ఉపాసించవలెను. అలా ఉపాసిస్తే సకలైశ్వర్యములు సిద్ధించును.

17. విజ్ఞానోపాసనము

ధ్యానముకన్న విశిష్టమైనది విజ్ఞానము. విజ్ఞానమనగా వేదశాస్త్రములన్నింటినీ క్షుణ్ణముగా అర్థ, తాత్పర్యములతో అధ్యయనము చేసి జీర్ణముచేసికొనుట. వేద,శాస్త్ర, పురాణ,కళాదుల విశేషజ్ఞానమే విజ్ఞానము. ఇట్టి విజ్ఞానమును బ్రహ్మముగా భావించి ఉపాసించవలెను. అందువలన సమస్తవ్యవహారములందు స్వాతంత్ర్యము కల్గును.

18. బలోపాసనము

మనము ఆహారమును భుజించుటవలన మన శరీరమునకు, తద్వారా మన మనస్సుకు కలుగు శక్తియే బలము. అట్టి బలమును బ్రహ్మముగా భావించి ఉపాసించుట. దీనివలన సకలకర్మలను ఆచరించుటకు అవకాశము, స్వాతంత్ర్యము కలుగును.

19. అన్నోపాసనము

అన్నము బలమునకు కూడా మూలము. అట్టి అన్నమును బ్రహ్మముగా భావించిఉపాసించుటయే ఇది. దీనివలన అన్నవిషయంలో స్వేచ్ఛాస్వాతంత్ర్యములు లభించును.

20. అబుపాసనము

నీరు అన్నము కన్న గొప్పది. సమస్త సస్యములకు జలమే మూలము. అట్టి జలమును బ్రహ్మముగా భావించి ఉపాసింపవలెను.

21. తేజోపాసనము

జలమును మించినది తేజస్సు. ఇది కిరణరూపమున సమస్తవిశ్వములందు వ్యాపించియున్నది. ఇట్టి తేజస్సును బ్రహ్మముగా భావించి ఉపాసించుటయే ఇది. దీనివలన కాంతివంతములగు లోకములను సాధకుడు పొందును.

22. ఆకాశోపాసనము

ఆకాశము తేజస్సు కన్న గొప్పది. ఇది సమస్త చరాచరజగత్తుకు, నక్షత్ర, గ్రహాదులకు సకలలోకములకు ఆధారము. అట్టి ఆకాశమును బ్రహ్మముగా ఉపాసించుటయే ఈ ఆకాశోపాసనము

23. స్మరోపాసనము

విషయాలను జ్ఞప్తియందు ఉంచుకొను ఒక తీక్ష్ణమైన, సూక్ష్మమైన మనోవ్యాపారమునకు స్మరమని పేరు. ఆ స్మరమునే బ్రహ్మముగా భావించి ఉపాసించుటయే స్మరోపాసనము. దీనివలన స్మృతికి చెందిన స్వాతంత్ర్యము కలుగును.

24. అశోపాసనము

అశ అనగా కోరిక. ఆకాంక్ష. అభిలాష, వాంఛ, కామము, తృష్ణ ఇవన్నియు ఆశకుసంబంధించినవి. సమస్తజీవవ్యవహారములకు ఆశయే మూలము. అట్టి ఆశనే బ్రహ్మముగాభావించి ఉపాసించుట ఇది. దీనివలన సర్వాభీష్ట సిద్ధి కలుగును.

25. ప్రాణోపాసనము

ప్రాణమునకే ప్రజ్ఞాత్మ అని పేరు. అదియే జీవాత్మగా వ్యవహరింపబడుచున్న పరమాత్మప్రతిబింబము. అట్టి ప్రాణమునే బ్రహ్మముగా ఉపాసించుట. ఇదియే పరమోపాసనమని ఉపనిషత్తులు అక్కడక్కడ చెప్పుచున్నవి. ఈ విధముగా 15 విషయములను నారదుని ప్రశ్నలకు ఉత్తరరూపమున చెప్పుచూ. వచ్చినాడు సనత్కుమారుడు. కాని ఆ పైన విషయములను నారదుడు ప్రశ్నింపకనే చెప్పుటకు ఆరంభించెను.

26. భూమోపాసనము

సమస్త వ్యావహారిక, క్షణికానందములకన్న భిన్నమైనది నిర్హేతుకమైనదియునగు ఆనందమే భూమ. అది అన్ని ఆనందములకన్న గొప్పది. అదే సత్యము. అదే అమృతము. మిగిలిన లౌకికానందము లన్నియు అధారాధేయ సంబంధవిహితములైదో ఒక ఆధారమునందు ఉండును. కాని భూమ ఆధారాధేయసంబంధాతీతము. దానికి అదియే ఆధారము. అదియే ఆధేయము. అట్టి ఆనందమే బ్రహ్మము. నేను అనే భావాన్ని విడిచిపెట్టి సర్వమూ అత్మయే అన్న అనుభవాన్ని పొందినప్పుడు ఆత్మనే దర్శిస్తూ, ఆత్మనే ఆలకిస్తూ. ఆత్మనే తలచుకుంటూ, ఆత్మనే భావిస్తూ. ఆత్మయందే క్రీడిస్తూ, ఆత్మానందమును భూమని పొందినవాడు స్వరాట్ అగును. స్వయముగ ప్రకాశించువాడు అగును. చివరకు తత్త్వము ప్రకాశించును.

27. దహరోపాసనము

బ్రహ్మపురమని కీర్తింపబడే శరీరంలో పద్మకోశసన్నిభమైనది హృదయం. ఆ హృదయంలో పరమాత్మస్థానమైన స్థలమునకు దహరాకాశమని పేరు. ఈ దహరాకాశము మహాకాశమంత పెద్దది. మహాకాశమునందు ఎన్ని బ్రహ్మాండములు వేలాది సూర్య, చంద్ర, గ్రహనక్షత్రాదులతో కూడి ప్రకాశించుచున్నవో అవన్నియును ఈ దహరాకాశమునందు కూడా ప్రకాశించుచునేయున్నవి. అందుకు కారణము అనంతకోటిభువనకోశములన్నింటినీ తనలో ఉంచుకున్న పరమాత్మకు ఈ దహరాకాశము నివాసమై ఉండుటయే. అట్టిపరమాత్మను దహరకాశమునందు భావించుకుని ఉపాసించుటయే దహరోపాసనము.

ఉపసంహారం

ఇలా ఎన్నో ఉపాసనావిధానములు సమస్తలోకకల్యాణార్థమై ఈ ఉపనిషత్తులో ఉపదేశింపబడ్డాయి. స్థూలంగాచూస్తే ఉపనిషత్తులన్నీ ముముక్షువులకు బ్రహ్మవిద్యను బోధించేందుకు అవతరించినవే. అయితే ఇట్టి ఈ ఉపనిషత్తులలో తమ ప్రాక్తనజన్మ సంస్కారవిశేషములచేత ముముక్షువులుగా మారిన మహనీయులకు బ్రహ్మవిద్యను బోధించేందుకు అవతరించినవి కొన్ని ఉపనిషత్తులు. అయితే ఈ ఉపనిషత్తు మాత్రముఆయా ఉపాసనా విధానముల ద్వారా పూర్వవాసనారహితులైన వారు కూడ ముముక్షువులుకావచ్చును అని తదర్థమై అనేకోపాయములను బోధించినది. ఈ ఉపనిషత్తులోని చివరివాక్యాలను పరిశీలిస్తే ఈ ఉపనిషత్తు సమాజం గురించి ఎటువంటి లక్ష్యము కలిగిఉన్నదో తెలుస్తుంది.

"తద్దైతద్బ్రహ్మ ప్రజాపతయ ఉవాచ! ప్రజాపతిర్మనవే. మను: ప్రజాభ్య:! ఆచార్యకులాత్వేదమధీత్యయథావిధానం గురోః కర్మాతిశేషేణ అభిసమావృత్య కుటుమ్బే శుచౌ దేశేస్వాధ్యాయమధీయాన: ధార్మికాన్ విధదాత్మని పుత్రాన్ శిష్యాంశ్చ

ధర్మయుక్తాన్ విదధత్) సర్వేన్ద్రియాణి ప్రతిష్ఠాప్యసింసన్ సర్వభూతాని అన్యత్ర తీర్థేభ్య: స ఖలు ఏవం వర్తయన్యవదాయుషం బ్రహ్మలోకమభిసమ్పద్యతే నచ పునరావర్తతే నచ పునరావర్తతే।

భావము:

ఈ ఉపనిషద్విద్యను బ్రహ్మప్రజాపతికి ఉపదేశించెను. ప్రజాపతి మనువుకు ఉపదేశించెను. మను సమస్తప్రజలకు ఉపదేశించెను. ఆ మనువు ఉపదేశాను సారము ఆత్మోత్కర్షను కోరుకొనువారు అందరూ గురుకులమునందు వేదమును అభ్యసింపవలెను.

విధిపూర్వకముగా గురువు అనుగ్రహముతో జ్ఞానమును సంపాదించి. సమావర్తనముతరువాత గృహస్థాశ్రమమును స్వీకరింపవలెను. సర్వవిధముల శుచియగు స్థానమందు వసించుచు స్వధ్యాయమును కొనసాగించవలెను. తన పుత్రులను, శిష్యులను తగిన ఉపదేశములతో ధర్మమార్గవర్తనులుగా తీర్చిదిద్దవలెను. ఇంద్రియనిగ్రహము కలిగి ఉండవలెను. లోకములోని ఏ జీవులను హింసించరాదు. తీర్థవాసము చేయవలెను.యావజ్జీవం ఎవరైతే ఈ విధంగా ఆచరిస్తారో వారు అంతకాలమున బ్రహ్మలోకమును పొంది పునర్జన్మ రహితమైన మోక్షమును సాధించగలరు. అని దీని భావము. కనుక గురుకులంలో వేదాభ్యాసము, గృహస్థాశ్రమ స్వీకారము, స్వాధ్యాయము, స్వసంతతికి ధర్మోపదేశము, ఇంద్రియ నిగ్రహము, అహింస, తీర్థసేవనము ఇవన్నీ ఆజీవనము ఆచరించుటయును మోక్షసిద్ధిదాయకమని సమస్త జనులకు చేయబడిన ఈ ఉపదేశము సర్వదా స్మరణీయము. ఆచరణీయము, ఆదరణీయము కూడా.

స్వస్తి

ఛాందోగ్యోపనిషత్

అథ ఛాందోగ్యోపనిషత్ ప్రారంభః

ఓం ఆప్యాయంతు మమాంగాని వాక్ప్రాణశ్చక్షుః శ్రోత్రమథో
బలమింద్రియాణి చ సర్వాణి. సర్వం బ్రహ్మౌపనిషదం మాహం బ్రహ్మ
నిరాకుర్యాం మా మా బ్రహ్మ నిరాకరోదనిరాకరణమస్త్వనిరాకరణం మేఽస్తు.
తదాత్మని నిరతే య ఉపనిషత్సు ధర్మాస్తే మయి సంతు తే మయి సంతు ॥

ఓం శాంతిః శాంతిః శాంతిః

ప్రథమోఽధ్యాయః

ఓమిత్యేతదక్షరముద్గీథముపాసీత.
ఓమితి హ్యుద్గాయతి తస్యోపవ్యాఖ్యానమ్ ॥ ॥ 1.1.1 ॥

ఏషాం భూతానాం పృథివీ రసః పృథివ్యా అపో రసః.
అపామోషధయో రస ఓషధీనాం పురుషో రసః పురుషస్య
వాగ్రసో వాచ ఋగ్రస ఋచః సామ రసః సామ్న ఉద్గీథో రసః ॥ ॥ 1.1.2 ॥

స ఏష రసానాగ్ంరసతమః పరమః పరార్ధ్యోఽష్టమో యదుద్గీథః ॥ ॥ 1.1.3 ॥

కతమా కతమర్క్కతమత్కతమత్సామ కతమః
కతమ ఉద్గీథ ఇతి విమృష్టం భవతి ॥ ॥ 1.1.4 ॥

వాగేవర్క్ప్రాణః సామోమిత్యేతదక్షరముద్గీథః.
తద్వా ఏతన్మిథునం యద్వాక్చ ప్రాణశ్చర్క్చ సామ చ ॥ ॥ 1.1.5 ॥

తదేతన్మిథునమోమిత్యేతస్మిన్నక్షరే సగ్ంసృజ్యతే యదా వై
మిథునౌ సమాగచ్ఛత ఆపయతో వై తావన్యోన్యస్య కామమ్ ॥ ॥ 1.1.6 ॥

ఆపయితా హ వై కామానాం భవతి య ఏతదేవం
విద్వానక్షరముద్గీథముపాస్తే ॥ ॥ 1.1.7 ॥

తద్వా ఏతదనుజ్ఞాక్షరం యద్ధి కించానుజానాత్యోమిత్యేవ
తదాహైషో ఏవ సమృద్ధిర్యదనుజ్ఞా సమర్ధయితా హ వై
కామానాం భవతి య ఏతదేవం విద్వానక్షరముద్గీథముపాస్తే॥ ॥ 1.1.8 ॥

తేనేయం త్రయీ విద్యా వర్తతే ఓమిత్యాశ్రావయత్యోమితి
శంసత్యోమిత్యుద్గాయత్యేతస్యైవాక్షరస్యాపచిత్యై మహిమ్నా రసేన ॥ ॥ 1.1.9 ॥

తేనోభౌ కురుతో యశ్చైతదేవం వేద యశ్చ న వేద.
నానా తు విద్యా చావిద్యా చ యదేవ విద్యయా కరోతి
శ్రద్ధయోపనిషదా తదేవ వీర్యవత్తరం భవతీతి
ఖల్వేతస్యైవాక్షరస్యోపవ్యాఖ్యానం భవతి ॥ ॥ 1.1.10 ॥

ఇతి ప్రథమాధ్యాయే ప్రథమః ఖండః

దేవాసురా హ వై యత్ర సంయేతిరే ఉభయే ప్రాజాపత్యాస్తద్ధ
దేవా ఉద్గీథమాజహ్రురనేనైనానభిభవిష్యామ ఇతి ॥ ॥ 1.2.1 ॥

తే హ నాసిక్యం ప్రాణముద్గీథముపాసాంచక్రిరే
తగ్ం హాసురాః పాప్మనా వివిధుస్తస్మాత్తేనోభయం జిఘ్రతి
సురభి చ దుర్గంధి చ పాప్మనా హ్యేష విద్ధః ॥ ॥ 1.2.2 ॥

అథ హ వాచముద్గీథముపాసాంచక్రిరే తాగ్ంహాసురాః
పాప్మనా వివిధుస్తస్మాత్తయోభయం వదతి సత్యం
చానృతం చ పాప్మనా హ్యేషా విద్ధా ॥ ॥ 1.2.3 ॥

అథ హ చక్షురుద్గీథముపాసాంచక్రిరే తద్ధాసురాః
పాప్మనా వివిధుస్తస్మాత్తేనోభయం పశ్యతి దర్శనీయం
చాదర్శనీయం చ పాప్మనా హ్యేతద్విద్ధమ్ ॥ ॥ 1.2.4 ॥

అథ హ శ్రోత్రముద్గీథముపాసాంచక్రిరే తద్ధాసురాః
పాప్మనా వివిధుస్తస్మాత్తేనోభయగ్ంశృణోతి శ్రవణీయం
చాశ్రవణీయం చ పాప్మనా హ్యేతద్విద్ధమ్ ॥ ॥ 1.2.5 ॥

అథ హ మన ఉద్గీథముపాసాంచక్రిరే తద్ధాసురాః
పాప్మనా వివిధుస్తస్మాత్తేనోభయగ్ం సంకల్పతే సంకల్పనీయం
చాసంకల్పనీయం చ పాప్మనా హ్యేతద్విద్ధమ్ ॥ ॥ 1.2.6 ॥
పాఠభేధః (సంకల్పయతే ఇతి)

అథ హ య ఏవాయం ముఖ్యః ప్రాణ
స్తముద్గీథముపాసాంచక్రిరే తగ్ంహాసురా ఋత్వా
విదధ్వంసుర్యథాఽశ్మానమాఖణమృత్వా విధ్వగ్ంసేత ॥ ॥ 1.2.7 ॥

ఏవం యథాశ్మానమాఖణమృత్వా విధ్వగ్ంసత ఏవగ్ం
హైవ స విధ్వంసతే య ఏవంవిది పాపం కామయతే
యశ్చైనమభిదాసతి స ఏషోఽశ్మాఖణః ॥ ॥ 1.2.8 ॥

నైవైతేన సురభి న దుర్గంధి విజానాత్యపహతపాప్మా హ్యేష
తేన యదశ్నాతి యత్పిబతి తేనేతరాన్ప్రాణానవతి ఏతము
ఏవాంతతోఽవిత్త్వోత్క్రామతి వ్యాదదాత్యేవాంతత ఇతి ॥ ॥ 1.2.9 ॥

తం హాంగిరా ఉద్గీథముపాసాంచక్ర ఏతము ఏవాంగిరసం
మన్యంతేఽఙ్గానాం యద్రసః ॥ ॥ 1.2.10 ॥

తేన తంహ బృహస్పతిరుద్గీథముపాసాంచక్ర ఏతము ఏవ
బృహస్పతిం మన్యంతే వాగ్ఘి బృహతీ తస్యా ఏష పతిః ॥ ॥ 1.2.11 ॥

తేన తం హాయాస్య ఉద్గీథముపాసాంచక్ర ఏతము
ఏవాయాస్యం మన్యంత ఆస్యాద్యదయతే ॥ ॥ 1.2.12 ॥

తేన తం హ బకో దాల్భ్యో విదాంచకార. స హ నైమిశీయానా
ముద్గాతా బభూవ స హ స్మైభ్యః కామానాగాయతి ॥ ॥ 1.2.13 ॥

ఆగాతా హ వై కామానాం భవతి య ఏతదేవం
విద్వానక్షరముద్గీథముపాస్త ఇత్యధ్యాత్మమ్ ॥ ॥ 1.2.14 ॥

ఇతి ప్రథమాధ్యాయే ద్వితీయః ఖండః

అథాధిదైవతం య ఏవాసౌ తపతి
తముద్గీథముపాసీతోద్యన్వా ఏష ప్రజాభ్య ఉద్గాయతి.
ఉద్యంస్తమో భయమపహంత్యపహంతా హ వై భయస్య
తమసో భవతి య ఏవం వేద ॥ ॥ 1.3.1 ॥

సమాన ఉ ఏవాయం చాసౌ చోష్ణోఽయముష్ణోఽసౌ
స్వర ఇతీమమాచక్షతే స్వర ఇతి ప్రత్యాస్వర ఇత్యముం
తస్మాద్వా ఏతమిమమముం చోద్గీథముపాసీత ॥ ॥ 1.3.2 ॥

అథ ఖలు వ్యానమేవోద్గీథముపాసీత యద్వై ప్రాణితి
స ప్రాణో యదపానితి సోఽపానః.
అథ యః ప్రాణాపానయోః సంధిః స వ్యానో యో వ్యానః సా వాక్.
తస్మాదప్రాణన్ననపానన్వాచమభివ్యాహరతి ॥ ॥ 1.3.3 ॥

యా వాక్సర్క్సాస్మాదప్రాణన్ననపానన్నృచమభివ్యాహరతి
యర్కత్సామ తస్మాదప్రాణన్ననపానన్సామ గాయతి
యత్సామ స ఉద్గీథస్తస్మాదప్రాణన్ననపానన్నుద్గాయతి ॥ ॥ 1.3.4 ॥

అతో యాన్యన్యాని వీర్యవంతి కర్మాణి యథాగ్నేర్మంథనమాజేః
సరణం దృఢస్య ధనుష ఆయమనమప్రాణన్ననపానగ్ం స్తాని
కరోత్యేతస్య హేతోర్వ్యానమేవోద్గీథముపాసీత ॥ ॥ 1.3.5 ॥

అథ ఖలూద్గీథాక్షరాణ్యుపాసీతోద్గీథ ఇతి
ప్రాణ ఏవోత్ప్రాణేన హ్యుత్తిష్ఠతి వాగ్గీర్వాచో హ
గిర ఇత్యాచక్షతేఽన్నం థమన్నే హీదగ్ంసర్వగ్ంస్థితమ్ ॥ ॥ 1.3.6 ॥

ద్యౌరేవోదంతరిక్షం గీః పృథివీ థమాదిత్య
ఏవోద్వాయుర్గీరగ్నిస్థగ్ం సామవేద ఏవోద్యజుర్వేదో
గీరృగ్వేదస్థం దుగ్ధేఽస్మై వాగ్దోహం యో వాచో
దోహోఽన్నవానన్నాదో భవతి య ఏతాన్యేవం
విద్వానుద్గీథాక్షరాణ్యుపాస్త ఉద్గీథ ఇతి ॥ ॥ 1.3.7 ॥

అథ ఖల్వాశీఃసమృద్ధిరుపసరణానీత్యుపాసీత
యేన సామ్నా స్తోష్యన్స్యాత్తత్సామోపధావేత్ ॥ ॥ 1.3.8 ॥

యస్యామృచి తామృచం యదార్షేయం తమృషిం యాం
దేవతామభిష్టోష్యన్స్యాత్తాం దేవతాముపధావేత్ ॥ ॥ 1.3.9 ॥

యేన చ్ఛందసా స్తోష్యన్స్యాత్తచ్ఛంద ఉపధావేద్యేన
స్తోమేన స్తోష్యమాణః స్యాత్తగ్ం స్తోమముపధావేత్ ॥ ॥ 1.3.10 ॥

యాం దిశమభిష్టోష్యన్స్యాత్తాం దిశముపధావేత్ ॥ ॥ 1.3.11 ॥

ఆత్మానమంతత ఉపసృత్య స్తువీత కామం
ధ్యాయన్నప్రమత్తోఽభ్యాశో హ యదస్మై స కామః సమృధ్యేత
యత్కామః స్తువీతేతి యత్కామః స్తువీతేతి ॥ ॥ 1.3.12 ॥

ఇతి ప్రథమాధ్యాయే తృతీయః ఖండః

మిత్యేతదక్షరముద్గీథముపాసీతోమితి హ్యుద్గాయతి తస్యోపవ్యాఖ్యానమ్ ॥ ॥ 1.4.1 ॥

దేవా వై మృత్యోర్బిభ్యతస్త్రయీం విద్యాం ప్రావిశగ్ంస్తే
ఛందోభిరచ్ఛాదయన్యదేభిరచ్ఛాదయంగ్ం స్తచ్ఛందసాం ఛందస్త్వమ్ ॥ ॥ 1.4.2 ॥

తాను తత్ర మృత్యుర్యథా మత్స్యముదకే పరిపశ్యేదేవం
పర్యపశ్యదృచి సామ్ని యజుషి. తే ను విదిత్వోర్ధ్వా ఋచః
సామ్నో యజుషః స్వరమేవ ప్రావిశన్ ॥ ॥ 1.4.3 ॥

యదా వా ఋచమాప్నోత్యోమిత్యేవాతిస్వరత్యేవసామైవం
యజురేష ఉ స్వరో యదేతదక్షరమేతదమృతమభయం
తత్ప్రవిశ్య దేవా అమృతా అభయా అభవన్ ॥ ॥ 1.4.4 ॥

స య ఏతదేవం విద్వానక్షరం ప్రణౌత్యేతదేవాక్షరం స్వరమమృతమభయం
ప్రవిశతి తత్ప్రవిశ్య యదమృతా దేవాస్తదమృతో భవతి ॥ ॥ 1.4.5 ॥

ఇతి ప్రథమాధ్యాయే చతుర్థః ఖండః

అథ ఖలు య ఉద్గీథః స ప్రణవో యః ప్రణవః స ఉద్గీథ
ఇత్యసౌ వా ఆదిత్య ఉద్గీథ ఏష ప్రణవ ఓమితి హ్యేష స్వరన్నేతి ॥ ॥ 1.5.1 ॥

ఏతము ఏవాహమభ్యగాసిషం తస్మాన్మమ త్వమేకోఽసీతి
హ కౌషీతకిః పుత్రమువాచ రశ్మీగ్ంస్త్వం పర్యావర్తయాద్బహవో
వై తే భవిష్యంతీత్యధిదైవతమ్ ॥ ॥ 1.5.2 ॥

అథాధ్యాత్మం య ఏవాయం ముఖ్యః
ప్రాణస్తముద్గీథముపాసీతోమితి హ్యేష స్వరన్నేతి ॥ ॥ 1.5.3 ॥

ఏతము ఏవాహమభ్యగాసిషం తస్మాన్మమ త్వమేకోఽసీతి హ
కౌషీతకిః పుత్రమువాచ ప్రాణాగ్ంస్త్వం
భూమానమభిగాయతాద్బహవో వై మే భవిష్యంతీతి ॥ ॥ 1.5.4 ॥

అథ ఖలు య ఉద్గీథః స ప్రణవో యః ప్రణవః
స ఉద్గీథ ఇతి హోతృషదనాద్ధైవాపి
దురుద్గీథమనుసమాహరతీత్యనుసమాహరతీతి ॥ ॥ 1.5.5 ॥

ఇతి ప్రథమాధ్యాయే పంచమః ఖండః

ఇయమేవర్గగ్నిః సామ తదేతదేతస్యామృచ్యధ్యూఢగ్ం సామ
తస్మాదృచ్యధ్యూఢగ్ం సామ గీయత ఇయమేవ సాగ్నిరమస్తత్సామ ॥ ॥ 1.6.1 ॥

అంతరిక్షమేవర్వాయుః సామ తదేతదేతస్యామృచ్యధ్యూఢంగ్ం సామ
తస్మాదృచ్యధ్యూఢగ్ం సామ గీయతేఽన్తరిక్షమేవ సా వాయురమస్తత్సామ॥ ॥ 1.6.2 ॥

ద్యౌరేవర్గాదిత్యః సామ తదేతదేతస్యామృచ్యధ్యూఢగ్ం సామ
తస్మాదృచ్యధ్యూఢగ్ంసామ గీయతే ద్యౌరేవ సాదిత్యోఽమస్తత్సామ ॥ ॥ 1.6.3 ॥

నక్షత్రాణ్యేవర్క్చంద్రమాః సామ తదేతదేతస్యామృచ్యధ్యూఢంగ్ం
సామ తస్మాదృచ్యధ్యూఢంగ్ం సామ గీయతే నక్షత్రాణ్యేవ సా
చంద్రమా అమస్తత్సామ ॥ ॥ 1.6.4 ॥

అథ యదేతదాదిత్యస్య శుక్లం భాః సైవర్గథ యన్నీలం పరః
కృష్ణం తత్సామ తదేతదేతస్యామృచ్యధ్యూఢం సామ
తస్మాదృచ్యధ్యూఢ సామం గీయతే ॥ ॥ 1.6.5 ॥

అథ యదేవైతదాదిత్యస్య శుక్లం భాః సైవ
సాథ యన్నీలం పరః కృష్ణం తదమస్తత్సామాథ
య ఏషోఽన్తరాదిత్యే హిరణ్మయః పురుషో దృశ్యతే
హిరణ్యశ్మశ్రుర్హిరణ్యకేశ ఆప్రణస్వాత్సర్వ ఏవ సువర్ణః ॥ ॥ 1.6.6 ॥

తస్య యథా కప్యాసం పుండరీకమేవమక్షిణీ
తస్యోదితి నామ స ఏష సర్వేభ్యః పాప్మభ్య ఉదిత
ఉదేతి హ వై సర్వేభ్యః పాప్మభ్యో య ఏవం వేద ॥ ॥ 1.6.7 ॥

తస్యర్క్చ సామ చ గేష్ణౌ తస్మాదుద్గీథస్తస్మాత్త్వేవోద్గాతైతస్య
హి గాతా స ఏష యే చాముష్మాత్పరాంచో లోకాస్తేషాం
చేష్టే దేవకామానాం చేత్యధిదైవతమ్ ॥ ॥ 1.6.8 ॥

ఇతి ప్రథమాధ్యాయే షష్ఠః ఖండః

అథాధ్యాత్మం వాగేవర్క్ప్రాణః సామ తదేతదేతస్యామృచ్యధ్యూఢమ్
సామ తస్మాదృచ్యధ్యూఢం సామ గీయతే.
వాగేవ సా ప్రాణోఽమస్తత్సామ ॥ ॥ 1.7.1 ॥

చక్షురేవర్గాత్మా సామ తదేతదేతస్యామృచ్యధ్యూఢంసామ
తస్మాదృచ్యధ్యూఢంసామ గీయతే.
చక్షురేవ సాఽఽత్మాఽమస్తత్సామ ॥ ॥ 1.7.2 ॥

శ్రోత్రమేవర్ఙ్మనః సామ తదేతదేతస్యామృచ్యధ్యూఢంసామ
తస్మాదృచ్యధ్యూఢంసామ గీయతే.
శ్రోత్రమేవ సా మనోఽమస్తత్సామ ॥ ॥ 1.7.3 ॥

అథ యదేతదక్ష్ణః శుక్లం భాః సైవర్గథ యన్నీలం పరః
కృష్ణం తత్సామ తదేతదేతస్యామృచ్యధ్యూఢం సామ
తస్మాదృచ్యధ్యూఢసామ గీయతే. అథ యదేవైతదక్ష్ణః శుక్లం
భాః సైవ సాథ యన్నీలం పరః కృష్ణం తదమస్తత్సామ ॥ ॥ 1.7.4 ॥

అథ య ఏషోఽన్తరక్షిణి పురుషో దృశ్యతే సైవర్క్తత్సామ
తదుక్థం తద్యజుస్తద్బ్రహ్మ తస్యైతస్య తదేవ రూపం యదముష్య రూపం
యావముష్య గేష్ణౌ తౌ గేష్ణౌ యన్నామ తన్నామ ॥ ॥ 1.7.5 ॥

స ఏష యే చైతస్మాదర్వాంచో లోకాస్తేషాం చేష్టే
మనుష్యకామానాం చేతి తద్య ఇమే వీణాయాం
గాయంత్యేతం తే గాయంతి తస్మాత్తే ధనసనయః ॥ ॥ 1.7.6 ॥

అథ య ఏతదేవం విద్వాన్సామ గాయత్యుభౌ స గాయతి
సోఽమునైవ స ఏష చాముష్మాత్పరాంచో
లోకాస్తాంశ్చాప్నోతి దేవకామాంశ్చ ॥ ॥ 1.7.7 ॥

అథానేనైవ యే చైతస్మాదర్వాంచో లోకాస్తాంశ్చాప్నోతి
మనుష్యకామాంశ్చ తస్మాదు హైవంవిదుద్గాతా బ్రూయాత్ ॥ ॥ 1.7.8 ॥

కం తే కామమాగాయానీత్యేష హ్యేవ కామాగానస్యేష్టే య
ఏవం విద్వాన్సామ గాయతి సామ గాయతి ॥ ॥ 1.7.9 ॥

ఇతి ప్రథమాధ్యాయే సప్తమః ఖండః

త్రయో హోద్గీథే కుశలా బభూవుః శిలకః శాలావత్యశ్చైకితాయనో
దాల్భ్యః ప్రవాహణో జైవలిరితి తే హోచురుద్గీథే
వై కుశలాః స్మో హంతోద్గీథే కథాం వదామ ఇతి ॥ ॥ 1.8.1 ॥

తథేతి హ సముపవివిశుః స హ **ప్రావహణో** జైవలిరువాచ
భగవంతావగ్రే వదతాం బ్రాహ్మణయోర్వదతోర్వాచం శ్రోష్యామీతి ॥ ॥ 1.8.2 ॥
పాఠభేధః (ప్రవాహణో)

స హ శిలకః శాలావత్యశ్చైకితాయనం దాల్భ్యమువాచ
హంత త్వా పృచ్ఛానీతి పృచ్ఛేతి హోవాచ ॥ ॥ 1.8.3 ॥

కా సామ్నో గతిరితి స్వర ఇతి హోవాచ స్వరస్య కా
గతిరితి ప్రాణ ఇతి హోవాచ ప్రాణస్య కా
గతిరిత్యన్నమితి హోవాచాన్నస్య కా గతిరిత్యాప ఇతి హోవాచ ॥ ॥ 1.8.4 ॥

అపాం కా గతిరిత్యసౌ లోక ఇతి హోవాచాముష్య లోకస్య
కా గతిరితి న స్వర్గం లోకమితి నయేదితి హోవాచ స్వర్గం
వయం లోకం సామాభిసంస్థాపయామః స్వర్గ సంస్తావం హి సామేతి ॥ ॥ 1.8.5 ॥

తం హ శిలకః శాలావత్యశ్చైకితాయనం
దాల్భ్యమువాచాప్రతిష్ఠితం వై కిల తే దాల్భ్య సామ
యస్త్వేతర్హి బ్రూయాన్మూర్ధా తే విపతిష్యతీతి మూర్ధా తే విపతేదితి ॥ ॥ 1.8.6 ॥

హంతాహమేతద్భగవతో వేదానీతి విద్ధీతి హోవాచాముష్య లోకస్య కా
గతిరిత్యయం లోక ఇతి హోవాచాస్య లోకస్య కా గతిరితి న ప్రతిష్ఠాం
లోకమితి నయేదితి హోవాచ ప్రతిష్ఠాం వయం లోకం
సామాభి సంస్థాపయామః ప్రతిష్ఠాసస్తావహి సామేతి ॥ ॥ 1.8.7 ॥

తం హ ప్రవాహణో జైవలిరువాచాంతవద్వై కిల తే శాలావత్య
సామ యస్త్వేతర్హి బ్రూయాన్మూర్ధా తే విపతిష్యతీతి మూర్ధా తే
విపతేదితి హంతాహమేతద్భగవతో వేదానీతి విద్ధీతి హోవాచ ॥ ॥ 1.8.8 ॥

ఇతి ప్రథమాధ్యాయే అష్టమః ఖండః

అస్య లోకస్య కా గతిరిత్యాకాశ ఇతి హోవాచ సర్వాణి హ
వా ఇమాని భూతాన్యాకాశాదేవ సముత్పద్యంత ఆకాశం ప్రత్యస్తం
యంత్యాకాశో హ్యేవైభ్యో జ్యాయానాకాశః పరాయణమ్ ॥ ॥ 1.9.1 ॥

స ఏష పరోవరీయానుద్గీథః స ఏషోఽనంతః పరోవరీయో
హాస్య భవతి పరోవరీయసో హ లోకాంజయతి
య ఏతదేవం విద్వాన్పరోవరీయాం సముద్గీథముపాస్తే ॥ ॥ 1.9.2 ॥

తం హైతమతిధన్వా శౌనక ఉదరశాండిల్యాయోక్త్వోవాచ
యావత్త ఏనం ప్రజాయాముద్గీథం వేదిష్యంతే పరోవరీయో
హైభ్యస్తావదస్మిల్లోకే జీవనం భవిష్యతి ॥ ॥ 1.9.3 ॥

తథాముష్మిల్లోకే లోక ఇతి స య ఏతమేవం విద్వానుపాస్తే
పరోవరీయ ఏవ హాస్యాస్మిన్ ల్లోకే జీవనం భవతి
తథాముష్మిన్ ల్లోకే లోక ఇతి లోకే లోక ఇతి ॥ ॥ 1.9.4 ॥

ఇతి ప్రథమాధ్యాయే నవమః ఖండః

మటచీహతేషు కురుష్వాటిక్యా సహ జాయయోషస్తిర్హ
చాక్రాయణ ఇభ్యగ్రామే ప్రద్రాణక ఉవాస ॥ ॥ 1.10.1 ॥

స హేభ్యం కుల్మాషాన్ఖాదంతం బిభిక్షే తం హోవాచ.
నేతోఽన్యే విద్యంతే యచ్చ యే మ ఇమ ఉపనిహితా ఇతి ॥ ॥ 1.10.2 ॥

ఏతేషాం మే దేహీతి హోవాచ తానస్మై ప్రదదౌ
హంతానుపానమిత్యుచ్ఛిష్టం వై మే పీతంస్యాదితి హోవాచ ॥ ॥ 1.10.3 ॥

న స్విదేతేఽప్యుచ్ఛిష్టా ఇతి న వా అజీవిష్యమిమానఖాదన్నితి
హోవాచ కామో మ **ఉదపా**నమితి ॥ ॥ 1.10.4 ॥
పాఠభేదః – (ఉదక)

స హ ఖాదిత్వాతిశేషాంజాయాయా ఆజహార సాగ్ర ఏవ
సుభిక్షా బభూవ తాన్ప్రతిగృహ్య నిదధౌ ॥ ॥ 1.10.5 ॥

స హ ప్రాతః సంజిహాన ఉవాచ యద్బతాన్నస్య లభేమహి లభేమహి
ధనమాత్రాం రాజాసౌ యక్ష్యతే స మా సర్వైరార్త్విజ్యైర్వృణీతేతి ॥ ॥ 1.10.6 ॥

తం జాయోవాచ హంత పత ఇమ ఏవ కుల్మాషా ఇతి
తాన్ఖాదిత్వాముం యజ్ఞం వితతమేయాయ ॥ ॥ 1.10.7 ॥

తత్రోద్గాతౄనాస్తావే స్తోష్యమాణానుపోపవివేశ
స హ ప్రస్తోతారమువాచ ॥ ॥ 1.10.8 ॥

ప్రస్తోతర్యా దేవతా ప్రస్తావమన్వాయత్తా తాం
చేదవిద్వాన్ప్రస్తోష్యసి మూర్ధా తే విపతిష్యతీతి ॥ ॥ 1.10.9 ॥

ఏవమేవోద్గాతారమువాచోద్గాతర్యా దేవతోద్గీథమన్వాయత్తా
తాం చేదవిద్వానుద్గాస్యసి మూర్ధా తే విపతిష్యతీతి ॥ ॥ 1.10.10 ॥

ఏవమేవ ప్రతిహర్తారమువాచ ప్రతిహర్తర్యా దేవతా
ప్రతిహారమన్వాయత్తా తాం చేదవిద్వాన్ప్రతిహరిష్యసి మూర్ధా తే
విపతిష్యతీతి తే హ సమారతాస్తూష్ణీమాసాంచక్రిరే ॥ ॥ 1.10.11 ॥

ఇతి ప్రథమాధ్యాయే దశమః ఖండః

అథ హైనం యజమాన ఉవాచ భగవంతం వా అహం
వివిదిషాణీత్యుషస్తిరస్మి చాక్రాయణ ఇతి హోవాచ ॥ ॥ 1.11.1 ॥

స హోవాచ భగవంతం వా అహమేభిః సర్వైరార్త్విజ్యైః
పర్యైషిషం భగవతో వా అహమవిత్త్వాన్యానవృషి ॥ ॥ 1.11.2 ॥

భగవాంస్త్వేవ మే సర్వైరార్త్విజ్యైరితి తథేత్యథ
తర్హ్యేత ఏవ సమతిసృష్టాః స్తువతాం యావత్త్వేభ్యో ధనం
దద్యాస్తావన్మమ దద్యా ఇతి తథేతి హ యజమాన ఉవాచ ॥ ॥ 1.11.3 ॥

అథ హైనం ప్రస్తోతోపససాద ప్రస్తోతర్యా దేవతా
ప్రస్తావమన్వాయత్తా తాం చేదవిద్వాన్ప్రస్తోష్యసి మూర్ధా తే
విపతిష్యతీతి మా భగవానవోచత్కతమా సా దేవతేతి ॥ ॥ 1.11.4 ॥

ప్రాణ ఇతి హోవాచ సర్వాణి హ వా ఇమాని భూతాని
ప్రాణమేవాభిసంవిశంతి ప్రాణమభ్యుజ్జిహతే సైషా దేవతా
ప్రస్తావమన్వాయత్తా తాం చేదవిద్వాన్ప్రాస్తోష్యో
మూర్ధా తే వ్యపతిష్యత్తథోక్తస్య మయేతి ॥ ॥ 1.11.5 ॥

అథ హైనముద్గాతోపససాదోద్గాతర్యా దేవతోద్గీథమన్వాయత్తా
తాం చేదవిద్వానుద్గాస్యసి మూర్ధా తే విపతిష్యతీతి
మా భగవానవోచత్కతమా సా దేవతేతి ॥ ॥ 1.11.6 ॥

ఆదిత్య ఇతి హోవాచ సర్వాణి హ వా ఇమాని
భూతాన్యాదిత్యముచ్చైః సంతం గాయంతి సైషా
దేవతోద్గీథమన్వాయత్తా తాం చేదవిద్వానుదగాస్యో
మూర్ధా తే వ్యపతిష్యత్తథోక్తస్య మయేతి ॥ ॥ 1.11.7 ॥

అథ హైనం ప్రతిహర్తోపససాద ప్రతిహర్తర్యా దేవతా
ప్రతిహారమన్వాయత్తా తాం చేదవిద్వాన్ప్రతిహరిష్యసి
మూర్ధా తే విపతిష్యతీతి మా భగవానవోచత్కతమా సా దేవతేతి ॥ ॥ 1.11.8 ॥

అన్నమితి హోవాచ సర్వాణి హ వా ఇమాని భూతన్యన్నమేవ
ప్రతిహరమాణాని జీవంతి సైషా దేవతా ప్రతిహారమన్వాయత్తా
తాం చేదవిద్వాన్ప్రత్యహరిష్యో మూర్ధా తే వ్యపతిష్యత్తథోక్తస్య
మయేతి తథోక్తస్య మయేతి ॥ ॥ 1.11.9 ॥

ఇతి ప్రథమాధ్యాయే ఏకాదశః ఖండః

అథాతః శౌవ ఉద్గీథస్తద్ధ బకో దాల్భ్యో గ్లావో వా
మైత్రేయః స్వాధ్యాయముద్వవ్రాజ ॥ ॥ 1.12.1 ॥

తస్మై శ్వా శ్వేతః ప్రాదుర్బభూవ తమన్యే శ్వాన
ఉపసమేత్యోచురన్నం నో భగవానాగాయత్వశనాయామవా ఇతి ॥ ॥ 1.12.2 ॥

తాన్హోవాచేహైవ మా ప్రాతరుపసమీయాతేతి తద్ధ బకో దాల్భ్యో
గ్లావో వా మైత్రేయః ప్రతిపాలయాంచకార ॥ ॥ 1.12.3 ॥

తే హ యథైవేదం బహిష్పవమానేన స్తోష్యమాణాః సం రబ్ధాః
సర్పంతీత్యేవమాససృపుస్తే హ సముపవిశ్య హించక్రుః ॥ ॥ 1.12.4 ॥

ఓ3మదా3మోం3పిబా3మోం3 దేవో వరుణః
ప్రజపతిః సవితా2న్నమిహా2ఽఽహరదన్నపతే3ఽన్నమిహా
2ఽఽహరా2ఽఽహరో3మితి ॥ ॥ 1.12.5 ॥

ఇతి ప్రథమాధ్యాయే ద్వాదశః ఖండః

అయం వావ లోకో హాఉకారః వాయుర్హాఇకారశ్చంద్రమా
అథకారః. ఆత్మేహకారోఽగ్నిరీకారః ॥ ॥ 1.13.1 ॥

ఆదిత్య ఊకారో నిహవ ఏకారో విశ్వే దేవా
ఔహో ఇకారః ప్రజపతిర్హింకారః ప్రాణః స్వరోఽన్నం యా వాగ్విరాట్॥ ॥ 1.13.2 ॥

అనిరుక్తస్త్రయోదశః స్తోభః సంచరో హుంకారః ॥ ॥ 1.13.3 ॥

దుగ్ధేఽస్మై వాగ్దోహం యో వాచో దోహోఽన్నవానన్నాదో భవతి
య ఏతామేవం సామ్నాముపనిషదం వేదోపనిషదం వేదేతి ॥ ॥ 1.13.4 ॥

ఇతి ప్రథమాధ్యాయే త్రయోదశః ఖండః

ఇతి ప్రథమోఽధ్యాయః

ద్వితీయోఽధ్యాయః

సమస్తస్య ఖలు సామ్న ఉపాసనం సాధు యత్ఖలు సాధు
తత్సామేత్యాచక్షతే యదసాధు తదసామేతి ॥ ॥ 2.1.1 ॥

తదుతాప్యాహుః సామ్నైనముపాగాదితి సాధునైనముపాగాదిత్యేవ
తదాహురసామ్నైనముపాగాదిత్యసాధునైనముపగాదిత్యేవ తదాహుః ॥ ॥ 2.1.2 ॥

అథోతాప్యాహుః సామ నో బతేతి యత్సాధు భవతి సాధు బతేత్యేవ
తదాహురసామ నో బతేతి యదసాధు భవత్యసాధు బతేత్యేవ తదాహుః ॥ ॥ 2.1.3 ॥

స య ఏతదేవం విద్వానసాధు సామేత్యుపాస్తేఽభ్యాశో హ యదేనం
సాధవో ధర్మా ఆ చ గచ్ఛేయురుప చ నమేయుః ॥ ॥ 2.1.4 ॥

ఇతి ద్వితీయాధ్యాయే ప్రథమః ఖండః

లోకేషు పంచవిధం సామోపాసీత పృథివీ హింకారః
అగ్నిః ప్రస్తావోఽన్తరిక్షముద్గీథ ఆదిత్యః ప్రతిహారో
ద్యౌర్నిధనమిత్యూర్ధ్వేషు ॥ ॥ 2.2.1 ॥

అథావృత్తేషు ద్యౌర్హింకార ఆదిత్యః
ప్రస్తావోఽన్తరిక్షముద్గీథోఽగ్నిః ప్రతిహారః పృథివీ నిధనమ్ ॥ ॥ 2.2.2 ॥

కల్పంతే హాస్మై లోకా ఊర్ధ్వాశ్చావృత్తాశ్చ య ఏతదేవం
విద్వాంల్లోకేషు పంచవిధం సామోపాస్తే ॥ ॥ 2.2.3 ॥

ఇతి ద్వితీయాధ్యాయే ద్వితీయః ఖండః

వృష్టౌ పంచవిధం సామోపాసీత పురోవాతో హింకారో
మేఘో జాయతే స ప్రస్తావో వర్షతి స ఉద్గీథో విద్యోతతే
స్తనయతి స ప్రతిహారః ఉద్గృహ్ణాతి తన్నిధనమ్ ॥ ॥ 2.3.1 ॥

వర్షతి హాస్మై వర్షయతి హ య ఏతదేవం
విద్వాన్వృష్టౌ పంచవిధం సామోపాస్తే ॥ ॥ 2.3.2 ॥

ఇతి ద్వితీయాధ్యాయే తృతీయః ఖండః

సర్వాస్వప్సు పంచవిధం సామోపాసీత మేఘో యత్సంప్లవతే
స హింకారో యద్వర్షతి స ప్రస్తావో యాః ప్రాచ్యః స్యందంతే
స ఉద్గీథో యాః ప్రతీచ్యః స ప్రతిహారః సముద్రో నిధనమ్ ॥ ॥ 2.4.1 ॥

న హాప్సు ప్రైత్యప్సుమాన్భవతి య ఏతదేవం
విద్వాన్సర్వాస్వప్సు పంచవిధం సామోపాస్తే ॥ ॥ 2.4.2 ॥

ఇతి ద్వితీయాధ్యాయే చతుర్థః ఖండః

ఋతుషు పంచవిధం సామోపాసీత వసంతో హింకారః
గ్రీష్మః ప్రస్తావో వర్షా ఉద్గీథః శరత్ప్రతిహారో హేమంతో నిధనమ్ ॥ ॥ 2.5.1 ॥

కల్పంతే హాస్మా ఋతవ ఋతుమాన్భవతి య ఏతదేవం
విద్వానృతుషు పంచవిధం సామోపాస్తే ॥ ॥ 2.5.2 ॥

ఇతి ద్వితీయాధ్యాయే పంచమః ఖండః

పశుషు పంచవిధం సామోపాసీతాజా హింకారోఽవయః
ప్రస్తావో గావ ఉద్గీథోఽశ్వాః ప్రతిహారః పురుషో నిధనమ్ ॥ ॥ 2.6.1 ॥

భవంతి హాస్య పశవః పశుమాన్భవతి య ఏతదేవం
విద్వాన్పశుషు పంచవిధం సామోపాస్తే ॥ ॥ 2.6.2 ॥

ఇతి ద్వితీయాధ్యాయే షష్ఠః ఖండః

ప్రాణేషు పంచవిధం పరోవరీయః సామోపాసీత ప్రాణో
హింకారో వాక్ప్రస్తావశ్చక్షురుద్గీథః శ్రోత్రం ప్రతిహారో
మనో నిధనం పరోవరీయాంసి వా ఏతాని ॥ ॥ 2.7.1 ॥

పరోవరీయో హాస్య భవతి పరోవరీయసో హ లోకాంజయతి
య ఏతదేవం విద్వాన్ప్రాణేషు పంచవిధం పరోవరీయః
సామోపాస్త ఇతి తు పంచవిధస్య ॥ ॥ 2.7.2 ॥

ఇతి ద్వితీయాధ్యాయే సప్తమః ఖండః

అథ సప్తవిధస్య వాచి సప్తవిధం సామోపాసీత
యత్కించ వాచో హుమితి స హింకారో
యత్ప్రేతి స ప్రస్తావో యదేతి స ఆదిః ॥ ॥ 2.8.1 ॥

యదుదితి స ఉద్గీథో యత్ప్రతీతి స ప్రతిహారో
యదుపేతి స ఉపద్రవో యన్నీతి తన్నిధనమ్ ॥ ॥ 2.8.2 ॥

దుగ్ధేఽస్మై వాగ్దోహం యో వాచో దోహోఽన్నవానన్నాదో భవతి
య ఏతదేవం విద్వాన్వాచి సప్తవిధం సామోపాస్తే ॥ ॥ 2.8.3 ॥

ఇతి ద్వితీయాధ్యాయే అష్టమః ఖండః

అథ ఖల్వముమాదిత్యం సప్తవిధం సామోపాసీత సర్వదా
సమస్తేన సామ మాం ప్రతి మాం ప్రతీతి సర్వేణ సమస్తేన సామ ॥ ॥ 2.9.1 ॥

తస్మిన్నిమాని సర్వాణి భూతాన్యన్వాయత్తానీతి
విద్యాత్తస్య యత్పురోదయాత్స హింకారస్తదస్య
పశవోఽన్వాయత్తాస్తస్మాత్తే హిం కుర్వంతి
హింకారభాజినో హ్యేతస్య సామ్నః ॥ ॥ 2.9.2 ॥

అథ యత్ప్రథమోదితే స ప్రస్తావస్తదస్య మనుష్యా
అన్వాయత్తాస్తస్మాత్తే ప్రస్తుతికామాః ప్రశంసాకామాః
ప్రస్తావభాజినో హ్యేతస్య సామ్నః ॥ ॥ 2.9.3 ॥

అథ యత్సంగవవేలాయాంస ఆదిస్తదస్య వయాంస్యన్వాయత్తాని
తస్మాత్తాన్యంతరిక్షేఽనారంబణాన్యాదాయాత్మానం
పరిపతంత్యాదిభాజీని హ్యేతస్య సామ్నః ॥ ॥ 2.9.4 ॥

అథ యత్సంప్రతిమధ్యందినే స ఉద్గీథస్తదస్య
దేవా అన్వాయత్తాస్తస్మాత్తే సత్తమాః
ప్రాజాపత్యానాముద్గీథభాజినో హ్యేతస్య సామ్నః ॥ ॥ 2.9.5 ॥

అథ యదూర్ధ్వం మధ్యందినాత్ప్రాగపరాహ్ణాత్స
ప్రతిహారస్తదస్య గర్భా అన్వాయత్తాస్తస్మాత్తే
ప్రతిహృతానావపద్యంతే ప్రతిహారభాజినో హ్యేతస్య సామ్నః ॥ ॥ 2.9.6 ॥

అథ యదూర్ధ్వమపరాహ్ణాత్ప్రాగస్తమయాత్స
ఉపద్రవస్తదస్యారణ్యా అన్వాయత్తాస్తస్మాత్తే పురుషం
దృష్ట్వా కక్షంశ్వభ్రమిత్యుపద్రవంత్యుపద్రవభాజినో హ్యేతస్య సామ్నః ॥ ॥ 2.9.7 ॥

అథ యత్ర్పథమాస్తమితే తన్నిధనం తదస్య
పితరోఽన్వాయత్తాస్తస్మాత్తాన్నిదధతి నిధనభాజినో
హ్యేతస్య సామ్న ఏవం ఖల్వముమాదిత్యం సప్తవిధం సామోపాస్తే ॥ ॥ 2.9.8 ॥

ఇతి ద్వితీయాధ్యాయే నవమః ఖండః

అథ ఖల్వాత్మసంమితమతిమృత్యు సప్తవిధం సామోపాసీత
హింకార ఇతి త్ర్యక్షరం ప్రస్తావ ఇతి త్ర్యక్షరం తత్సమమ్ ॥ ॥ 2.10.1 ॥

ఆదిరితి ద్వ్యక్షరం ప్రతిహార ఇతి చతురక్షరం తత ఇహైకం తత్సమమ్ ॥ ॥ 2.10.2 ॥

ఉద్గీథ ఇతి త్ర్యక్షరముపద్రవ ఇతి చతురక్షరం
త్రిభిస్త్రిభిః సమం భవత్యక్షరమతిశిష్యతే త్ర్యక్షరం తత్సమమ్ ॥ ॥ 2.10.3 ॥

నిధనమితి త్ర్యక్షరం తత్సమమేవ భవతి
తాని హ వా ఏతాని ద్వావింశతిరక్షరాణి ॥ ॥ 2.10.4 ॥

ఏకవింశత్యాదిత్యమాప్నోత్యేకవింశోవా ఇతోఽసావాదిత్యో
ద్వావింశేన పరమాదిత్యాజ్జయతి తన్నాకం తద్విశోకమ్ ॥ ॥ 2.10.5 ॥

ఆప్నోతీహాదిత్యస్య జయం పరో హాస్యాదిత్యజయాజ్జయో
భవతి య ఏతదేవం విద్వానాత్మసంమితమతిమృత్యు
సప్తవిధం సామోపాస్తే సామోపాస్తే ॥ ॥ 2.10.6 ॥

ఇతి ద్వితీయాధ్యాయే దశమః ఖండః

మనో హింకారో వాక్ప్రస్తావశ్చక్షురుద్గీథః శ్రోత్రం ప్రతిహారః
ప్రాణో నిధనమేతద్గాయత్రం ప్రాణేషు ప్రోతమ్ ॥ ॥ 2.11.1 ॥

స య ఏవమేతద్గాయత్రం ప్రాణేషు ప్రోతం వేద ప్రాణీ భవతి
సర్వమాయురేతి జ్యోగ్జీవతి మహాన్ప్రజయా పశుభిర్భవతి
మహాన్కీర్త్యా మహామనాః స్యాత్తద్వ్రతమ్ ॥ ॥ 2.11.2 ॥

ఇతి ద్వితీయాధ్యాయే ఏకాదశః ఖండః

అభిమంథతి స హింకారో ధూమో జాయతే స ప్రస్తావో
జ్వలతి స ఉద్గీథోఽఙ్గారా భవంతి స ప్రతిహార
ఉపశామ్యతి తన్నిధనం సం శామ్యతి
తన్నిధనమేతద్రథంతరమగ్నౌ ప్రోతమ్ ॥ ॥ 2.12.1 ॥

స య ఏవమేతద్రథంతరమగ్నౌ ప్రోతం వేద బ్రహ్మవర్చస్యన్నాదో
భవతి సర్వమాయురేతి జ్యోగ్జీవతి మహాన్ప్రజయా పశుభిర్భవతి
మహాన్కీర్త్యా న ప్రత్యఙ్ఙగ్నిమాచామేన్న నిష్ఠీవేత్తద్వ్రతమ్ । ॥ 2.12.2 ॥

ఇతి ద్వితీయాధ్యాయే ద్వాదశః ఖండః

ఉపమంత్రయతే స హింకారో జ్ఞపయతే స ప్రస్తావః
స్త్రియా సహ శేతే స ఉద్గీథః ప్రతి స్త్రీం సహ శేతే
స ప్రతిహారః కాలం గచ్ఛతి తన్నిధనం పారం గచ్ఛతి
తన్నిధనమేతద్వామదేవ్యం మిథునే ప్రోతమ్ ॥ ॥ 2.13.1 ॥

స య ఏవమేతద్వామదేవ్యం మిథునే ప్రోతం వేద
మిథునీ భవతి మిథునాన్మిథునాత్ప్రజాయతే
సర్వమాయురేతి జ్యోగ్జీవతి మహాన్ప్రజయా పశుభిర్భవతి
మహాన్కీర్త్యా న కాంచన పరిహరేత్తద్వ్రతమ్ ॥ ॥ 2.13.2 ॥

ఇతి ద్వితీయాధ్యాయే త్రయోదశః ఖండః

ఉద్యన్హింకార ఉదితః ప్రస్తావో మధ్యందిన ఉద్గీథోఽపరాహ్ణః
ప్రతిహారోఽస్తం యన్నిధనమేతద్బృహదాదిత్యే ప్రోతమ్ ॥ ॥ 2.14.1 ॥

స య ఏవమేతద్బృహదాదిత్యే ప్రోతం వేద తేజస్వ్యన్నాదో
భవతి సర్వమాయురేతి జ్యోగ్జీవతి మహాన్ప్రజయా
పశుభిర్భవతి మహాన్కీర్త్యా తపంతం న నిందేత్తద్వ్రతమ్ ॥ ॥ 2.14.2 ॥

ఇతి ద్వితీయాధ్యాయే చతుర్దశః ఖండః

అభ్రాణి సంప్లవంతే స హింకారో మేఘో జాయతే
స ప్రస్తావో వర్షతి స ఉద్గీథో విద్యోతతే స్తనయతి
స ప్రతిహార ఉద్గృహ్ణాతి తన్నిధనమేతద్వైరూపం పర్జన్యే ప్రోతమ్॥ ॥ 2.15.1 ॥

స య ఏవమేతద్వైరూపం పర్జన్యే ప్రోతం వేద
విరూపాంశ్చ సురూపంశ్చ పశూనవరుంధే
సర్వమాయురేతి జ్యోగ్జీవతి మహాన్ప్రజయా పశుభిర్భవతి
మహాన్కీర్త్యా వర్షంతం న నిందేత్తద్వ్రతమ్ ॥ ॥ 2.15.2 ॥

ఇతి ద్వితీయాధ్యాయే పంచదశః ఖండః

వసంతో హింకారో గ్రీష్మః ప్రస్తావో వర్షా ఉద్గీథః
శరత్ప్రతిహారో హేమంతో నిధనమేతద్వైరాజమృతుషు ప్రోతమ్ ॥ ॥ 2.16.1 ॥

స య ఏవమేతద్వైరాజమృతుషు ప్రోతం వేద విరాజతి
ప్రజయా పశుభిర్బ్రహ్మవర్చసేన సర్వమాయురేతి
జ్యోగ్జీవతి మహాన్ప్రజయా పశుభిర్భవతి
మహాన్కీర్త్యర్తూన్న నిందేత్తద్వ్రతమ్ ॥ ॥ 2.16.2 ॥

ఇతి ద్వితీయాధ్యాయే షోడశః ఖండః

పృథివీ హింకారోఽన్తరిక్షం ప్రస్తావో ద్యౌరుద్గీథో
దిశః ప్రతిహారః సముద్రో నిధనమేతాః శక్వర్యో లోకేషు ప్రోతాః ॥ ॥ 2.17.1 ॥

స య ఏవమేతాః శక్వర్యో లోకేషు ప్రోతా వేద లోకీ భవతి
సర్వమాయురేతి జ్యోగ్జీవతి మహాన్ప్రజయా పశుభిర్భవతి
మహాన్కీర్త్యా లోకాన్న నిందేత్తద్వ్రతమ్ ॥ ॥ 2.17.2 ॥

ఇతి ద్వితీయాధ్యాయే సప్తదశః ఖండః

అజా హింకారోఽవయః ప్రస్తావో గావ ఉద్గీథోఽశ్వాః ప్రతిహారః
పురుషో నిధనమేతా రేవత్యః పశుషు ప్రోతాః ॥ ॥ 2.18.1 ॥

స య ఏవమేతా రేవత్యః పశుషు ప్రోతా వేద
పశుమాన్భవతి సర్వమాయురేతి జ్యోగ్జీవతి
మహాన్ప్రజయా పశుభిర్భవతి మహాన్కీర్త్యా
పశూన్న నిందేత్తద్వ్రతమ్ ॥ ॥ 2.18.2 ॥

ఇతి ద్వితీయాధ్యాయే అష్టాదశః ఖండః

లోమ హింకారస్త్వక్ప్రస్తావో మాంసముద్గీథోస్థి
ప్రతిహారో మజ్జా నిధనమేతద్యజ్ఞాయజ్ఞీయమంగేషు ప్రోతమ్ ॥ ॥ 2.19.1 ॥

స య ఏవమేతద్యజ్ఞాయజ్ఞీయమంగేషు ప్రోతం వేదాంగీ భవతి
నాంగేన **విహూర్ఛతి** సర్వమాయురేతి జ్యోగ్జీవతి
మహాన్ప్రజయా పశుభిర్భవతి మహాన్కీర్త్యా సంవత్సరం
మజ్జ్ఞో నాశ్నీయాత్తద్వ్రతం మజ్జ్ఞో నాశ్నీయాదితి వా ॥ ॥ 2.19.2 ॥
పాఠభేధః (విమూర్ఛతి)

ఇతి ద్వితీయాధ్యాయే ఏకోనవింశః ఖండః

అగ్నిర్హింకారో వాయుః ప్రస్తావ ఆదిత్య ఉద్గీథో
నక్షత్రాణి ప్రతిహారశ్చంద్రమా నిధనమేతద్రాజనం దేవతాసు ప్రోతమ్ ॥ ॥ 2.20.1 ॥

స య ఏవమేతద్రాజనం దేవతాసు ప్రోతం వేదైతాసామేవ
దేవతానాం సలోకతాం సార్ష్టితాసాయుజ్యం గచ్ఛతి
సర్వమాయురేతి జ్యోగ్జీవతి మహాన్ప్రజయా పశుభిర్భవతి
మహాన్కీర్త్యా బ్రాహ్మణాన్న నిందేత్తద్వ్రతమ్ ॥ ॥ 2.20.2 ॥

ఇతి ద్వితీయాధ్యాయే వింశః ఖండః

త్రయీ విద్యా హింకారస్త్రయ ఇమే లోకాః స
ప్రస్తావోఽగ్నిర్వాయురాదిత్యః స ఉద్గీథో నక్షత్రాణి
వయాంసి మరీచయః స ప్రతిహారః సర్పా గంధర్వాః
పితరస్తన్నిధనమేతత్సామ సర్వస్మిన్ప్రోతమ్ ॥ ॥ 2.21.1 ॥

స య ఏవమేతత్సామ సర్వస్మిన్ప్రోతం వేద సర్వం హ భవతి ॥ ॥ 2.21.2 ॥

తదేష శ్లోకో యాని పంచధా త్రీణీ త్రీణి
తేభ్యో న జ్యాయః పరమన్యదస్తి ॥ ॥ 2.21.3 ॥

యస్తద్వేద స వేద సర్వం సర్వా దిశో బలిమస్మై హరంతి
సర్వమస్మీత్యుపాసిత తద్వ్రతం తద్వ్రతమ్ ॥ ॥ 2.21.4 ॥

ఇతి ద్వితీయాధ్యాయే ఏకవింశః ఖండః

వినర్ది సామ్నో వృణే పశవ్యమిత్యగ్నేరుద్గీథోఽనిరుక్తః
ప్రజాపతేర్నిరుక్తః సోమస్య మృదు శ్లక్ష్ణం వాయోః
శ్లక్ష్ణం బలవదింద్రస్య క్రౌంచం బృహస్పతేరపధ్వాంతం
వరుణస్య తాన్సర్వానేవోపసేవేత వారుణం త్వేవ వర్జయేత్ ॥ ॥ 2.22.1 ॥

అమృతత్వం దేవేభ్య ఆగాయానీత్యాగాయేత్స్వధాం
పితృభ్య ఆశాం మనుష్యేభ్యస్తృణోదకం పశుభ్యః
స్వర్గం లోకం యజమానాయాన్నమాత్మన ఆగాయానీత్యేతాని
మనసా ధ్యాయన్నప్రమత్తః స్తువీత ॥ ॥ 2.22.2 ॥

సర్వే స్వరా ఇంద్రస్యాత్మానః సర్వ ఊష్మాణః
ప్రజాపతేరాత్మానః సర్వే స్పర్శా మృత్యోరాత్మానస్తం
యది స్వరేషూపాలభేతేంద్రం శరణం ప్రపన్నోఽభూవం
స త్వా ప్రతి వక్ష్యతీత్యేనం బ్రూయాత్ ॥ ॥ 2.22.3 ॥

అథ యద్యేనమూష్మసూపాలభేత ప్రజాపతిం శరణం
ప్రపన్నోఽభూవం స త్వా ప్రతి పేక్ష్యతీత్యేనం
బ్రూయాదథ యద్యేనం స్పర్శేషూపాలభేత మృత్యుం శరణం
ప్రపన్నోఽభూవం స త్వా ప్రతి ధక్ష్యతీత్యేనం బ్రూయాత్ ॥ ॥ 2.22.4 ॥

సర్వే స్వరా ఘోషవంతో బలవంతో వక్తవ్యా ఇంద్రే బలం
దదానీతి సర్వ ఊష్మాణోఽగ్రస్తా అనిరస్తా వివృతా
వక్తవ్యాః ప్రజాపతేరాత్మానం పరిదదానీతి సర్వే స్పర్శా
లేశేనానభినిహితా వక్తవ్యా మృత్యోరాత్మానం పరిహరాణీతి ॥ ॥ 2.22.5 ॥

ఇతి ద్వితీయాధ్యాయే ద్వావింశః ఖండః

త్రయో ధర్మస్కంధా యజ్ఞోఽధ్యయనం దానమితి ప్రథమస్తప
ఏవ ద్వితీయో బ్రహ్మచార్యాచార్యకులవాసీ
తృతీయోఽత్యంతమాత్మానమాచార్యకులేఽవసాదయన్సర్వ
ఏతే పుణ్యలోకా భవంతి బ్రహ్మసంస్థోఽమృతత్వమేతి ॥ ॥ 2.23.1 ॥

ప్రజాపతిర్లోకానభ్యతపత్తేభ్యోఽభితప్తేభ్యస్త్రయీ విద్యా సంప్రాస్రవత్తామభ్యతపత్తస్యా అభితప్తాయా ఏతాన్యక్షరాణి సంప్రాస్రవంత భూర్భువః స్వరితి ॥ ॥ 2.23.2 ॥

తాన్యభ్యతపత్తేభ్యోఽభితప్తేభ్య ఓంకారః సంప్రాస్రవత్తద్యథా శంకునా సర్వాణి పర్ణాని సంతృణ్ణాన్యేవమోంకారేణ సర్వా వాక్సంతృణ్ణోంకార ఏవేదం సర్వమోంకార ఏవేదం సర్వమ్ ॥ ॥ 2.23.3 ॥

ఇతి ద్వితీయాధ్యాయే త్రయోవింశః ఖండః

బ్రహ్మవాదినో వదంతి యద్వసూనాం ప్రాతః సవనం రుద్రాణాం మాధ్యందినం సవనమాదిత్యానాం చ విశ్వేషాం చ దేవానాం తృతీయసవనమ్ ॥ ॥ 2.24.1 ॥

క్వ తర్హి యజమానస్య లోక ఇతి స యస్తం న విద్యాత్కథం కుర్యాదథ విద్వాన్కుర్యాత్ ॥ ॥ 2.24.2 ॥

పురా ప్రాతరనువాకస్యోపాకరణాజ్జఘనేన గార్హపత్యస్యోదాఙ్ముఖ ఉపవిశ్య స వాసవం సామాభిగాయతి ॥ ॥ 2.24.3 ॥

లో3కద్వారమపావా3ర్ణూ 33 పశ్యేమ త్వా వయం రా 33333 హు 3 మ్ ఆ 33 జ్యా 3 యో 3 ఆ 32111 ఇతి ॥ ॥ 2.24.4 ॥

అథ జుహోతి నమోఽగ్నయే పృథివీక్షితే లోకక్షితే లోకం మే యజమానాయ విందైష వై యజమానస్య లోక ఏతాస్మి ॥ ॥ 2.24.5 ॥

అత్ర యజమానః పరస్తాదాయుషః స్వాహాపజహి పరిఘమిత్యుక్త్వోత్తిష్ఠతి తస్మై వసవః ప్రాతఃసవనం సంప్రయచ్ఛంతి ॥ ॥ 2.24.6 ॥

పురా మాధ్యందినస్య సవనస్యోపాకరణాజ్జఘనేనాగ్నీధ్రీయస్యోదఙ్ముఖ
ఉపవిశ్య స రౌద్రం సామాభిగాయతి ॥ ॥ 2.24.7 ॥

లో3కద్వారమపావా3ర్ణూ33 పశ్యేమ త్వా వయం
వైరా33333 హు3మ్ ఆ33జ్యా 3యో3ఆ32111ఇతి ॥ ॥ 2.24.8 ॥

అథ జుహోతి నమో వాయవేఽన్తరిక్షక్షితే లోకక్షితే
లోకం మే యజమానాయ విన్దైష వై యజమానస్య లోక ఏతాస్మి ॥ ॥ 2.24.9 ॥

అత్ర యజమానః పరస్తాదాయుషః స్వాహాపజహి
పరిఘమిత్యుక్త్వోత్తిష్ఠతి తస్మై రుద్రా
మాధ్యందినం సవనం సంప్రయచ్ఛంతి ॥ ॥ 2.24.10 ॥

పురా తృతీయసవనస్యోపాకరణాజ్జఘనేనాహవనీయస్యోదఙ్ముఖ
ఉపవిశ్య స ఆదిత్యం స వైశ్వదేవం సామాభిగాయతి ॥ ॥ 2.24.11 ॥

లో3కద్వారమపావా3ర్ణూ33పశ్యేమ త్వా వయంస్వారా
33333 హు3మ్ ఆ33 జ్యా3 యో3ఆ 32111 ఇతి ॥ ॥ 2.24.12 ॥

ఆదిత్యమథ వైశ్వదేవం లో3కద్వారమపావా3ర్ణూ33 పశ్యేమ త్వా
వయ సామ్రా33333 హు3మ్ ఆ33 జ్యా3యో3ఆ 32111 ఇతి ॥ ॥ 2.24.13 ॥

అథ జుహోతి నమ ఆదిత్యేభ్యశ్చ విశ్వేభ్యశ్చ దేవేభ్యో
దివిక్షిద్భ్యో లోకక్షిద్భ్యో లోకం మే యజమానాయ విందత ॥ ॥ 2.24.14 ॥

ఏష వై యజమానస్య లోక ఏతాఽస్మ్యత్ర యజమానః
పరస్తాదాయుషః స్వాహాఽపహత పరిఘమిత్యుక్త్వోత్తిష్ఠతి ॥ ॥ 2.24.15 ॥

తస్మా ఆదిత్యాశ్చ విశ్వే చ దేవాస్తృతీయసవనమ్ సంప్రయచ్ఛంత్యేష
హ వై యజ్ఞస్య మాత్రాం వేద య ఏవం వేద య ఏవం వేద ॥ ॥ 2.24.16 ॥

ఇతి ద్వితీయాధ్యాయే చతుర్వింశః ఖండః

ఇతి ద్వితీయోఽధ్యాయః

తృతీయోఽధ్యాయః

ఓమ్ అసౌ వా ఆదిత్యో దేవమధు తస్య ద్యౌరేవ
తిరశ్చీనవంశోఽన్తరిక్షమపూపో మరీచయః పుత్రాః ॥ ॥ 3.1.1 ॥

తస్య యే ప్రాంచో రశ్మయస్తా ఏవాస్య ప్రాచ్యో మధునాడ్యః.
ఋచ ఏవ మధుకృత ఋగ్వేద ఏవ పుష్పం తా
అమృతా ఆపస్తా వా ఏతా ఋచః ॥ ॥ 3.1.2 ॥

ఏతమృగ్వేదమభ్యతపం స్తస్యాభితప్తస్య యశస్తేజ
ఇంద్రియం వీర్యమన్నాద్యం రసోఽజాయత ॥ ॥ 3.1.3 ॥

తద్వ్యక్షరత్తదాదిత్యమభితోఽశ్రయత్తద్వా
ఏతద్యదేతదాదిత్యస్య రోహితం రూపమ్ ॥ ॥ 3.1.4 ॥

ఇతి తృతీయాధ్యాయే ప్రథమః ఖండః

అథ యేఽస్య దక్షిణా రశ్మయస్తా ఏవాస్య దక్షిణా
మధునాడ్యో యజూంష్యేవ మధుకృతో యజుర్వేద
ఏవ పుష్పం తా అమృత ఆపః ॥ ॥ 3.2.1 ॥

తాని వా ఏతాని యజూంష్యేతం
యజుర్వేదమభ్యతపస్తస్యాభితప్తస్య యశస్తేజ ఇంద్రియం
వీర్యమన్నాద్యం రసోఽజాయత ॥ ॥ 3.2.2 ॥

తద్వ్యక్షరత్తదాదిత్యమభితోఽౖశయత్తద్వా
ఏతద్యదేతదాదిత్యస్య శుక్లం రూపమ్ ॥ ॥ 3.2.3 ॥

ఇతి తృతీయాధ్యాయే ద్వితీయః ఖండః

అథ యేఽస్య ప్రత్యంచో రశ్మయస్తా ఏవాస్య ప్రతీచ్యో
మధునాడ్యః సామాన్యేవ మధుకృతః సామవేద ఏవ
పుష్పం తా అమృతా ఆపః ॥ ॥ 3.3.1 ॥

తాని వా ఏతాని సామాన్యేత సామవేదమభ్యతపస్త
స్యాభితప్తస్య యశస్తేజ ఇంద్రియం వీర్యమన్నాద్యంరసోఽజాయత॥ ॥ 3.3.2 ॥

తద్వ్యక్షరత్తదాదిత్యమభితోఽౖశయత్తద్వా
ఏతద్యదేతదాదిత్యస్య కృష్ణం రూపమ్ ॥ ॥ 3.3.3 ॥

ఇతి తృతీయాధ్యాయే తృతీయః ఖండః

అథ యేఽస్యోదంచో రశ్మయస్తా ఏవాస్యోదీచ్యో
మధునాడ్యోఽథర్వాంగిరస ఏవ మధుకృత
ఇతిహాసపురాణం పుష్పం తా అమృతా ఆపః ॥ ॥ 3.4.1 ॥

తే వా ఏతేఽథర్వాంగిరస ఏతదితిహాసపూరాణమభ్యతపమ్ స్తస్యాభితప్తస్య
యశస్తేజ ఇంద్రియం వీర్యమన్నాద్యం రసోఽజాయత ॥ ॥ 3.4.2 ॥

తద్వ్యక్షరత్తదాదిత్యమభితోఽౖశయత్తద్వా
ఏతద్యదేతదాదిత్యస్య పరం కృష్ణం రూపమ్ ॥ ॥ 3.4.3 ॥

ఇతి తృతీయాధ్యాయే చతుర్థః ఖండః

అథ యేఽస్యోర్ధ్వా రశ్మయస్తా ఏవాస్యోర్ధ్వా
మధునాడ్యో గుహ్యా ఏవాదేశా మధుకృతో బ్రహ్మైవ
పుష్పం తా అమృతా ఆపః ॥ ॥ 3.5.1 ॥

తే వా ఏతే గుహ్యా ఆదేశా ఏతద్బ్రహ్మాభ్యతపమ్ స్తస్యాభితప్తస్య
యశస్తేజ ఇంద్రియం వీర్యమన్నాద్యం రసోఽజాయత ॥ ॥ 3.5.2 ॥

తద్వ్యక్షరత్తదాదిత్యమభితోఽశ్రయత్తద్వా
ఏతద్యదేతదాదిత్యస్య మధ్యే క్షోభత ఇవ ॥ ॥ 3.5.3 ॥

తే వా ఏతే రసానాం రసా వేదా హి రసాస్తేషామేతే
రసాస్తాని వా ఏతాన్యమృతానామమృతాని వేదా
హ్యమృతాస్తేషామేతాన్యమృతాని ॥ ॥ 3.5.4 ॥

ఇతి తృతీయాధ్యాయే పంచమః ఖండః

తద్యత్ప్రథమమమృతం తద్వసవ ఉపజీవంత్యగ్నినా ముఖేన న వై
దేవా అశ్నంతి న పిబంత్యేతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యంతి ॥ ॥ 3.6.1 ॥

త ఏతదేవ రూపమభిసంవిశంత్యేతస్మాద్రూపాదుద్యంతి ॥ ॥ 3.6.2 ॥

స య ఏతదేవమమృతం వేద వసూనామేవైకో భూత్వాగ్నినైవ
ముఖేనైతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యతి స య ఏతదేవ
రూపమభిసంవిశత్యేతస్మాద్రూపాదుదేతి ॥ ॥ 3.6.3 ॥

స యావదాదిత్యః పురస్తాదుదేతా పశ్చాదస్తమేతా
వసూనామేవ తావదాధిపత్యం స్వారాజ్యం పర్యేతా ॥ ॥ 3.6.4 ॥

ఇతి తృతీయాధ్యాయే షష్ఠః ఖండః

అథ యద్ద్వితీయమమృతం తద్రుద్రా ఉపజీవంతీంద్రేణ
ముఖేన న వై దేవా అశ్నంతి న పిబంత్యేతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యంతి॥ ॥ 3.7.1 ॥

త ఏతదేవ రూపమభిసంవిశంత్యేతస్మాద్రూపాదుద్యంతి ॥ ॥ 3.7.2 ॥

స య ఏతదేవమమృతం వేద రుద్రాణామేవైకో భూత్వేంద్రేణైవ
ముఖేనైతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యతి స ఏతదేవ
రూపమభిసంవిశత్యేతస్మాద్రూపాదుదేతి ॥ ॥ 3.7.3 ॥

స యావదాదిత్యః పురస్తాదుదేతా పశ్చాదస్తమేతా
ద్విస్తావద్దక్షిణత ఉదేతోత్తరతోఽస్తమేతా రుద్రాణామేవ
తావదాధిపత్యం స్వారాజ్యం పర్యేతా ॥ ॥ 3.7.4 ॥

ఇతి తృతీయాధ్యాయే సప్తమః ఖండః

అథ యత్తృతీయమమృతం తదాదిత్యా ఉపజీవంతి వరుణేన
ముఖేన న వై దేవా అశ్నంతి న పిబంత్యేతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యంతి॥ ॥ 3.8.1 ॥

త ఏతదేవ రూపమభిసంవిశంత్యేతస్మాద్రూపాదుద్యంతి ॥ ॥ 3.8.2 ॥

స య ఏతదేవమమృతం వేదాదిత్యానామేవైకో భూత్వా వరుణేనైవ
ముఖేనైతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యతి స ఏతదేవ
రూపమభిసంవిశత్యేతస్మాద్రూపాదుదేతి ॥ ॥ 3.8.3 ॥

స యావదాదిత్యో దక్షిణత ఉదేతోత్తరతోఽస్తమేతా
ద్విస్తావత్పశ్చాదుదేతా పురస్తాదస్తమేతాదిత్యానామేవ
తావదాధిపత్యం స్వారాజ్యం పర్యేతా ॥ ॥ 3.8.4 ॥

ఇతి తృతీయాధ్యాయే అష్టమః ఖండః

అథ యచ్చతుర్థమమృతం తన్మరుత ఉపజీవంతి సోమేన
ముఖేన న వై దేవా అశ్నంతి న పిబంత్యేతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యంతి॥ ॥ 3.9.1 ॥

త ఏతదేవ రూపమభిసంవిశంత్యేతస్మాద్రూపాదుద్యంతి ॥ ॥ 3.9.2 ॥

స య ఏతదేవమమృతం వేద మరుతామేవైకో భూత్వా సోమేనైవ
ముఖేనైతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యతి స ఏతదేవ
రూపమభిసంవిశత్యేతస్మాద్రూపాదుదేతి ॥ ॥ 3.9.3 ॥

స యావదాదిత్యః పశ్చాదుదేతా పురస్తాదస్తమేతా
ద్విస్తావదుత్తరత ఉదేతా దక్షిణతోఽస్తమేతా మరుతామేవ
తావదాధిపత్యం స్వారాజ్యం పర్యేతా ॥ ॥ 3.9.4 ॥

ఇతి తృతీయాధ్యాయే నవమః ఖండః

అథ యత్పంచమమమృతం తత్సాధ్యా ఉపజీవంతి బ్రహ్మణా ముఖేన
న వై దేవా అశ్నంతి న పిబంత్యేతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యంతి ॥ ॥ 3.10.1 ॥

త ఏతదేవ రూపమభిసంవిశంత్యేతస్మాద్రూపాదుద్యంతి ॥ ॥ 3.10.2 ॥

స య ఏతదేవమమృతం వేద సాధ్యానామేవైకో భూత్వా
బ్రహ్మణైవ ముఖేనైతదేవామృతం దృష్ట్వా తృప్యతి స ఏతదేవ
రూపమభిసంవిశత్యేతస్మాద్రూపాదుదేతి ॥ ॥ 3.10.3 ॥

స యావదాదిత్య ఉత్తరత ఉదేతా దక్షిణతోఽస్తమేతా
ద్విస్తావదూర్ధ్వం ఉదేతాఽర్వాఙ్స్తమేతా సాధ్యానామేవ
తావదాధిపత్యం స్వారాజ్యం పర్యేతా ॥ ॥ 3.10.4 ॥

ఇతి తృతీయాధ్యాయే దశమః ఖండః

అథ తత ఊర్ధ్వ ఉదేత్య నైవోదేతా నాస్తమేతైకల ఏవ
మధ్యే స్థాతా తదేష శ్లోకః ॥ ॥ 3.11.1 ॥

న వై తత్ర న నిమ్లోచ నోదియాయ కదాచన.
దేవాస్తేనాహం సత్యేన మా విరాధిషి బ్రహ్మణేతి ॥ ॥ 3.11.2 ॥

న హ వా అస్మా ఉదేతి న నిమ్లోచతి సకృద్దివా హైవాస్మై
భవతి య ఏతామేవం బ్రహ్మోపనిషదం వేద ॥ ॥ 3.11.3 ॥

తద్ధైతద్బ్రహ్మా ప్రజాపతయ ఉవాచ ప్రజాపతిర్మనవే
మనుః ప్రజాభ్యస్తద్ధైతదుద్దాలకాయారుణయే జ్యేష్ఠాయ
పుత్రాయ పితా బ్రహ్మ ప్రోవాచ ॥ ॥ 3.11.4 ॥

ఇదం వావ తజ్జ్యేష్ఠాయ పుత్రాయ పితా బ్రహ్మ
ప్రబ్రూయాత్ప్రణాయ్యాయ వాఽన్తే వాసినే ॥ ॥ 3.11.5 ॥

నాన్యస్మై కస్మైచన యద్యప్యస్మా ఇమామద్భిః పరిగృహీతాం
ధనస్య పూర్ణాం దద్యాదేతదేవ తతో భూయ ఇత్యేతదేవ తతో భూయ ఇతి॥ ॥ 3.11.6 ॥

ఇతి తృతీయాధ్యాయే ఏకాదశః ఖండః

గాయత్రీ వా ఈదగ్ం సర్వం భూతం యదిదం కిం చ వాగ్వై గాయత్రీ
వాగ్వా ఇద సర్వం భూతం గాయతి చ త్రాయతే చ ॥ ॥ 3.12.1 ॥

యా వై సా గాయత్రీయం వావ సా యేయం పృథివ్యస్యాం హీదం
సర్వం భూతం ప్రతిష్ఠితమేతామేవ నాతిశీయతే ॥ ॥ 3.12.2 ॥

యా వై సా పృథివీయం వావ సా యదిదమస్మిన్పురుషే
శరీరమస్మిన్హీమే ప్రాణాః ప్రతిష్ఠితా ఏతదేవ నాతిశీయంతే ॥ ॥ 3.12.3 ॥

యద్వై తత్పురుషే శరీరమిదం వావ తద్యదిదమస్మిన్నంతః
పురుషే హృదయమస్మిన్హీమే ప్రాణాః ప్రతిష్ఠితా ఏతదేవ నాతిశీయంతే॥ ॥ 3.12.4 ॥

సైషా చతుష్పదా షడ్విధా గాయత్రీ తదేతదృచాభ్యనూక్తమ్ ॥ ॥ 3.12.5 ॥

తావానస్య మహిమా తతో జ్యాయాంశ్చ పూరుషః.
పాదోఽస్య సర్వా భూతాని త్రిపాదస్యామృతం దివీతి ॥ ॥ 3.12.6 ॥

యద్వై తద్బ్రహ్మేతీదం వావ తద్యోఽయం బహిర్ధా
పురుషాదాకాశో యో వై స బహిర్ధా పురుషాదాకాశః ॥ ॥ 3.12.7 ॥

అయం వావ స యోఽయమంతః పురుష అకాశో
యో వై సోఽన్తః పురుష ఆకాశః ॥ ॥ 3.12.8 ॥

అయం వావ స యోఽయమంతర్హృదయ ఆకాశస్తదేతత్పూర్ణమప్రవర్తి
పూర్ణమప్రవర్తినీం శ్రియం లభతే య ఏవం వేద ॥ ॥ 3.12.9 ॥

ఇతి తృతీయాధ్యాయే ద్వాదశః ఖండః

తస్య హ వా ఏతస్య హృదయస్య పంచ దేవసుషయః
స యోఽస్య ప్రాఙ్సుషిః స ప్రాణస్తచ్చక్షుః
స ఆదిత్యస్తదేతత్తేజోఽన్నాద్యమిత్యుపాసీత
తేజస్వ్యన్నాదో భవతి య ఏవం వేద ॥ ॥ 3.13.1 ॥

అథ యోఽస్య దక్షిణః సుషిః స వ్యానస్తచ్ఛ్రోత్రం
స చంద్రమాస్తదేతచ్ఛ్రీశ్చ యశశ్చేత్యుపాసీత
శ్రీమాన్యశస్వీ భవతి య ఏవం వేద ॥ ॥ 3.13.2 ॥

అథ యోఽస్య ప్రత్యఙ్సుషిః సోఽపానః
సా వాక్సోఽగ్నిస్తదేతద్బ్రహ్మవర్చసమన్నాద్యమిత్యుపాసీత
బ్రహ్మవర్చస్యన్నాదో భవతి య ఏవం వేద ॥ ॥ 3.13.3 ॥

అథ యోఽస్యోదఙ్సుషిః స సమానస్తన్మనః
స పర్జన్యస్తదేతత్కీర్తిశ్చ వ్యుష్టిశ్చేత్యుపాసీత
కీర్తిమాన్వ్యుష్టిమాన్భవతి య ఏవం వేద ॥ ॥ 3.13.4 ॥

అథ యోఽస్యోర్ధ్వః సుషిః స ఉదానః స వాయుః
స ఆకాశస్తదేతదోజశ్చ మహశ్చేత్యుపాసీతౌజస్వీ
మహస్వాన్భవతి య ఏవం వేద ॥ ॥ 3.13.5 ॥

తే వా ఏతే పంచ బ్రహ్మపురుషాః స్వర్గస్య లోకస్య ద్వారపాః
స య ఏతానేవం పంచ బ్రహ్మపురుషాన్స్వర్గస్య లోకస్య
ద్వారపాన్వేదాస్య కులే వీరో జాయతే ప్రతిపద్యతే స్వర్గం లోకం
య ఏతానేవం పంచ బ్రహ్మపురుషాన్స్వర్గస్య లోకస్య ద్వారపాన్వేద ॥ ॥ 3.13.6 ॥

అథ యదతః పరో దివో జ్యోతిర్దీప్యతే విశ్వతః పృష్ఠేషు
సర్వతః పృష్ఠేష్వనుత్తమేషూత్తమేషు లోకేష్విదం వావ
తద్యదిదమస్మిన్నంతః పురుషే జ్యోతిః ॥ ॥ 3.13.7 ॥

తస్యైషా దృష్టిర్యత్రైతదస్మింఛరీరే సం స్పర్శేనోష్ణిమానం
విజానాతి తస్యైషా శ్రుతిర్యత్రైతత్కర్ణావపిగృహ్య నినదమివ
నదథురివాగ్నేరివ జ్వలత ఉపశృణోతి తదేతద్దృష్టం చ
శ్రుతం చేత్యుపాసీత చక్షుష్యః శ్రుతో భవతి
య ఏవం వేద య ఏవం వేద ॥ ॥ 3.13.8 ॥

ఇతి తృతీయాధ్యాయే త్రయోదశః ఖండః

సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ తజ్జలానితి శాంత ఉపాసీత
అథ ఖలు క్రతుమయః పురుషో యథాక్రతురస్మిన్ ల్లోకే
పురుషో భవతి తథేతః ప్రేత్య భవతి స క్రతుం కుర్వీత ॥ ॥ 3.14.1 ॥

మనోమయః ప్రాణశరీరో భారూపః సత్యసంకల్ప
ఆకాశాత్మా సర్వకర్మా సర్వకామః సర్వగంధః సర్వరసః
సర్వమిదమభ్యత్తోఽవాక్యనాదరః ॥ ॥ 3.14.2 ॥

ఏష మ ఆత్మాంతర్హృదయేఽణీయాన్వ్రీహేర్వా యవాద్వా
సర్షపాద్వా శ్యామాకాద్వా శ్యామాకతండులాద్వా ఏష
మ ఆత్మాంతర్హృదయే జ్యాయాన్పృథివ్యా
జ్యాయానంతరిక్షాజ్జ్యాయాన్దివో జ్యాయానేభ్యో లోకేభ్యః ॥ ॥ 3.14.3 ॥

సర్వకర్మా సర్వకామః సర్వగంధః సర్వరసః
సర్వమిదమభ్యాత్తోఽవాక్యనాదర ఏష మ ఆత్మాంతర్హృదయ
ఏతద్బ్రహ్మైతమితః ప్రేత్యాభిసంభవితాస్మీతి యస్య స్యాదద్ధా
న విచికిత్సాస్తీతి హ స్మాహ శాండిల్యః శాండిల్యః ॥ ॥ 3.14.4 ॥

ఇతి తృతీయాధ్యాయే చతుర్దశః ఖండః

అంతరిక్షోదరః కోశో భూమిబుధ్నో న జీర్యతి దిశో
హ్యస్య స్రక్తయో ద్యౌరస్యోత్తరం బిలం స ఏష కోశో
వసుధానస్తస్మిన్విశ్వమిదం శ్రితమ్ ॥ ॥ 3.15.1 ॥

తస్య ప్రాచీ దిగ్జుహూర్నామ సహమానా నామ దక్షిణా
రాజ్ఞీ నామ ప్రతీచీ సుభూతా నామోదీచీ తాసాం
వాయుర్వత్సః స య ఏతమేవం వాయుం దిశాం వత్సం వేద న

పుత్రరోదం రోదితి సోఽహమేతమేవం వాయుం
దిశాం వత్సం వేద మా పుత్రరోదం రుదమ్ ॥ ॥ 3.15.2 ॥

అరిష్టం కోశం ప్రపద్యేఽమునాఽమునాఽమునా ప్రాణం
ప్రపద్యేఽమునాఽమునాఽమునా భూః ప్రపద్యేఽమునాఽమునాఽమునా
భువః ప్రపద్యేఽమునాఽమునాఽమునా స్వః
ప్రపద్యేఽమునాఽమునాఽమునా ॥ ॥ 3.15.3 ॥

స యదవోచం ప్రాణం ప్రపద్య ఇతి ప్రాణో వా ఇదం సర్వమ్
భూతం యదిదం కించ తమేవ తత్ప్రాపత్సి ॥ ॥ 3.15.4 ॥

అథ యదవోచం భూః ప్రపద్య ఇతి పృథివీం ప్రపద్యేఽన్తరిక్షమ్
ప్రపద్యే దివం ప్రపద్య ఇత్యేవ తదవోచమ్ ॥ ॥ 3.15.5 ॥

అథ యదవోచం భువః ప్రపద్య ఇత్యగ్నిం ప్రపద్యే వాయుమ్
ప్రపద్య ఆదిత్యం ప్రపద్య ఇత్యేవ తదవోచమ్ ॥ ॥ 3.15.6 ॥

అథ యదవోచం స్వః ప్రపద్య ఇత్యృగ్వేదం ప్రపద్యే యజుర్వేదం ప్రపద్యే
సామవేదం ప్రపద్య ఇత్యేవ తదవోచం తదవోచమ్ ॥ ॥ 3.15.7 ॥

ఇతి తృతీయాధ్యాయే పంచదశః ఖండః

పురుషో వావ యజ్ఞస్తస్య యాని చతుర్వింశతి వర్షాణి
తత్ప్రాతః సవనం చతుర్విం శత్యక్షరా గాయత్రీ గాయత్రం
ప్రాతః సవనం తదస్య వసవోఽన్వాయత్తాః ప్రాణా వావ వసవ
ఏతే హీదం సర్వం వాసయంతి ॥ ॥ 3.16.1 ॥

తం చేదేతస్మిన్వయసి కించిదుపతపేత్స బ్రూయాత్ప్రాణా
వసవ ఇదం మే ప్రాతఃసవనం మాధ్యందినం సవనమనుసంతనుతేతి

మాహం ప్రాణానాం వసూనాం మధ్యే యజ్ఞో విలోప్సీయేత్యుద్ధైవ
తత ఏత్యగదో హ భవతి ॥ ॥ 3.16.2 ॥

అథ యాని చతుశ్చత్వారింశద్వర్షాణి తన్మాధ్యందినమ్
సవనం చతుశ్చత్వారింశదక్షరా త్రిష్టుప్త్రైష్టుభం
మాధ్యందినం సవనం తదస్య రుద్రా అన్వాయత్తాః ప్రాణా
వావ రుద్రా ఏతే హీదం సర్వం రోదయంతి ॥ ॥ 3.16.3 ॥

తం చేదేతస్మిన్వయసి కించిదుపతపేత్స బ్రూయాత్ప్రాణా రుద్రా
ఇదం మే మాధ్యందినం సవనం తృతీయసవనమనుసంతనుతేతి
మాహం ప్రాణానాం రుద్రాణాం మధ్యే యజ్ఞో విలోప్సీయేత్యుద్ధైవ
తత ఏత్యగదో హ భవతి ॥ ॥ 3.16.4 ॥

అథ యాన్యష్టాచత్వారింశద్వర్షాణి తత్తృతీయసవనమష్టాచత్వారింశ
దక్షరా జగతీ జాగతం తృతీయసవనం తదస్యాదిత్యా అన్వాయత్తాః
ప్రాణా వావాదిత్యా ఏతే హీదం సర్వమాదదతే ॥ ॥ 3.16.5 ॥

తం చేదేతస్మిన్వయసి కించిదుపతపేత్స బ్రూయాత్ప్రాణా అదిత్యా ఇదం మే
తృతీయసవనమాయురనుసంతనుతేతి మాహం ప్రాణానామాదిత్యానాం
మధ్యే యజ్ఞో విలోప్సీయేత్యుద్ధైవ తత ఏత్యగదో హైవ భవతి ॥ ॥ 3.16.6 ॥

ఏతద్ధ స్మ వై తద్విద్వానాహ మహిదాస ఐతరేయః
స కిం మ ఏతదుపతపసి యోఽహమనేన న ప్రేష్యామీతి
స హ షోడశం వర్షశతమజీవత్ప్ర హ షోడశం
వర్షశతం జీవతి య ఏవం వేద ॥ ॥ 3.16.7 ॥

ఇతి తృతీయాధ్యాయే షోడశః ఖండః

స యదశిశిషతి యత్పిపాసతి యన్న రమతే తా అస్య దీక్షా ॥ ॥ 3.17.1 ॥

అథ యదశ్నాతి యత్పిబతి యద్రమతే తదుపసదైరేతి ॥ ॥ 3.17.2 ॥

అథ యద్ధసతి యజ్జక్షతి యన్మైథునం చరతి స్తుతశస్త్రైరేవ తదేతి ॥ ॥ 3.17.3 ॥

అథ యత్తపో దానమార్జవమహింసా సత్యవచనమితి తా అస్య దక్షిణాః॥ ॥ 3.17.4 ॥

తస్మాదాహుః సోష్యత్యసోష్టేతి పునరుత్పాదనమేవాస్య
తన్మరణమేవావభృథః ॥ ॥ 3.17.5 ॥

తద్ధైతద్ఘోర ఆంగిరసః కృష్ణాయ
దేవకీపుత్రాయోక్త్వోవాచాపిపాస ఏవ స బభూవ
సోఽన్తవేలాయామేతత్త్రయం ప్రతిపద్యేతాక్షితమస్యచ్యుతమసి
ప్రాణసం శితమసీతి తత్రైతే ద్వే ఋచౌ భవతః ॥ ॥ 3.17.6 ॥

ఆదిత్ప్రత్నస్య రేతసః
ఉద్వయం తమసస్పరి జ్యోతిః పశ్యంత ఉత్తరం స్వః
పశ్యంత ఉత్తరం దేవం దేవత్రా సూర్యమగన్మ
జ్యోతిరుత్తమమితి జ్యోతిరుత్తమమితి ॥ ॥ 3.17.7 ॥

ఇతి తృతీయాధ్యాయే సప్తదశః ఖండః

మనో బ్రహ్మేత్యుపాసీతేత్యధ్యాత్మమథాధిదైవతమాకాశో
బ్రహ్మేత్యుభయమాదిష్టం భవత్యధ్యాత్మం చాధిదైవతం చ ॥ ॥ 3.18.1 ॥

తదేతచ్చతుష్పాద్బ్రహ్మ వాక్పాదః ప్రాణః పాదశ్చక్షుః
పాదః శ్రోత్రం పాద ఇత్యధ్యాత్మమథాధిదైవతమగ్నిః

పాదో వాయుః పాద అదిత్యః పాదో దిశః పాద
ఇత్యుభయమేవాదిష్టం భవత్యధ్యాత్మం చైవాధిదైవతం చ ॥ ॥ 3.18.2 ॥

వాగేవ బ్రహ్మణశ్చతుర్థః పాదః సోఽగ్నినా జ్యోతిషా
భాతి చ తపతి చ భాతి చ తపతి చ కీర్త్యా యశసా
బ్రహ్మవర్చసేన య ఏవం వేద ॥ ॥ 3.18.3 ॥

ప్రాణ ఏవ బ్రహ్మణశ్చతుర్థః పాదః స వాయునా జ్యోతిషా
భాతి చ తపతి చ భాతి చ తపతి చ కీర్త్యా యశసా
బ్రహ్మవర్చసేన య ఏవం వేద ॥ ॥ 3.18.4 ॥

చక్షురేవ బ్రహ్మణశ్చతుర్థః పాదః స ఆదిత్యేన జ్యోతిషా
భాతి చ తపతి చ భాతి చ తపతి చ కీర్త్యా యశసా
బ్రహ్మవర్చసేన య ఏవం వేద ॥ ॥ 3.18.5 ॥

శ్రోత్రమేవ బ్రహ్మణశ్చతుర్థః పాదః స దిగ్భిర్జ్యోతిషా
భాతి చ తపతి చ భాతి చ తపతి చ కీర్త్యా యశసా
బ్రహ్మవర్చసేన య ఏవం వేద య ఏవం వేద ॥ ॥ 3.18.6 ॥

ఇతి తృతీయాధ్యాయే అష్టాదశః ఖండః

ఆదిత్యో బ్రహ్మేత్యాదేశస్తస్యోపవ్యాఖ్యానమసదేవేదమగ్ర
ఆసీత్. తత్సదాసీత్తత్సమభవత్తదాండం నిరవర్తత
తత్సంవత్సరస్య మాత్రామశయత తన్నిరభిద్యత తే ఆండకపాలే
రజతం చ సువర్ణం చా భవతామ్ ॥ ॥ 3.19.1 ॥

తద్యద్రజతం సేయం పృథివీ యత్సువర్ణం సా ద్యౌర్యజ్జరాయు
తే పర్వతా యదుల్బం సమేఘో నీహారో యా ధమనయస్తా
నద్యో యద్వాస్తేయముదకం స సముద్రః ॥ ॥ 3.19.2 ॥

అథ యత్తదజాయత సోఽసావాదిత్యస్తం జాయమానం ఘోషా
ఉలూలవోఽనూదతిష్ఠంస్సర్వాణి చ భూతాని సర్వే చ
కామాస్తస్మాత్తస్యోదయం ప్రతి ప్రత్యాయనం ప్రతి ఘోషా
ఉలూలవోఽనూత్తిష్ఠంతి సర్వాణి చ భూతాని సర్వే చైవ కామాః॥ ॥ 3.19.3 ॥

స య ఏతమేవం విద్వానాదిత్యం బ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽభ్యాశో హ
యదేనం సాధవో ఘోషా ఆ చ గచ్ఛేయురుప చ నిమ్రేడేరన్నిమ్రేడేరన్॥ ॥ 3.19.4 ॥

ఇతి తృతీయాధ్యాయే ఏకోనవింశతిః ఖండః

ఇతి తృతీయోఽధ్యాయః

చతుర్థోఽధ్యాయః

ఓమ్ జానశ్రుతిర్హ పౌత్రాయణః శ్రద్ధాదేయో బహుదాయీ బహుపాక్య ఆస
స హ సర్వత ఆవసథాన్మాపయాంచక్రే సర్వత ఏవ మేఽన్నమత్స్యంతీతి ॥ ॥ 4.1.1 ॥

అథ హంసా నిశాయామతిపేతుస్తద్ధైవం హం సోహం సమభ్యువాద
హో హోఽయి భల్లాక్ష భల్లాక్ష జానశ్రుతేః పౌత్రాయణస్య
సమం దివా జ్యోతిరాతతం తన్మా ప్రసాంక్షీ స్తత్త్వా మా ప్రధాక్షీరితి ॥ ॥ 4.1.2 ॥

తము హ పరః ప్రత్యువాచ కమ్వర ఏనమేతత్సంతం సయుగ్వానమివ
రైక్వమాత్థేతి యో ను కథం సయుగ్వా రైక్వ ఇతి ॥ ॥ 4.1.3 ॥

యథా కృతాయవిజితాయాధరేయాః సంయంత్యేవమేనం సర్వం
తదభిసమైతి యత్కించ ప్రజాః సాధు కుర్వంతి యస్తద్వేద
యత్స వేద స మయైతదుక్త ఇతి ॥ ॥ 4.1.4 ॥

తదు హ జానశ్రుతిః పౌత్రాయణ ఉపశుశ్రావ
స హ సంజిహాన ఏవ క్షత్తారమువాచాంగారే హ సయుగ్వానమివ
రైక్వమాత్థేతి యో ను కథం సయుగ్వా రైక్వ ఇతి ॥ ॥ 4.1.5 ॥

యథా కృతాయవిజితాయాధరేయాః సంయంత్యేవమేనం సర్వం
తదభిసమైతి యత్కించ ప్రజాః సాధు కుర్వంతి యస్తద్వేద
యత్స వేద స మయైతదుక్త ఇతి ॥ ॥ 4.1.6 ॥

స హ క్షత్తాఽన్విష్య నావిదమితి ప్రత్యేయాయ తం హోవాచ
యత్రారే బ్రాహ్మణస్యాన్వేషణా తదేనమర్చ్ఛేతి ॥ ॥ 4.1.7 ॥

సోఽధస్తాచ్ఛకటస్య పామానం కషమాణముపోపవివేశ
తం హాభ్యువాద త్వం ను భగవః సయుగ్వా రైక్వ
ఇత్యహం హ్యరా3 ఇతి హ ప్రతిజజ్ఞే స హ క్షత్తావిదమితి ప్రత్యేయాయ ॥ ॥ 4.1.8 ॥

ఇతి చతుర్థాధ్యాయే ప్రథమః ఖండః

తదు హ జానశ్రుతిః పౌత్రాయణః షట్శతాని గవాం
నిష్కమశ్వతరీరథం తదాదాయ ప్రతిచక్రమే తం హాభ్యువాద ॥ ॥ 4.2.1 ॥

రైక్వేమాని షట్శతాని గవామయం నిష్కోఽయమశ్వతరీరథోఽను
మ ఏతాం భగవో దేవతాం శాధియాం దేవతాముపాస్స ఇతి ॥ ॥ 4.2.2 ॥

తము హ పరః ప్రత్యువాచాహ హారేత్వా శూద్ర తవైవ సహ
గోభిరస్త్వితి తదు హ పునరేవ జానశ్రుతిః పౌత్రాయణః
సహస్రం గవాం నిష్కమశ్వతరీరథం దుహితరం తదాదాయ ప్రతిచక్రమే॥ ॥ 4.2.3 ॥

తం హాభ్యువాద రైక్వేదం సహస్రం గవామయం
నిష్కోఽయమశ్వతరీరథ ఇయం జాయాఽయం గ్రామో
యస్మిన్నాస్సేఽన్వేవ మా భగవః శాధీతి ॥ ॥ 4.2.4 ॥

తస్యా హ ముఖముపోద్గృహ్ణన్నువాచాజహారేమాః శూద్రానేనైవ
ముఖేనాలాపయిష్యథా ఇతి తే హైతే రైక్వపర్ణా నామ
మహావృషేషు యత్రాస్మా ఉవాస స తస్మై హోవాచ ॥ ॥ 4.2.5 ॥

ఇతి చతుర్థాధ్యాయే ద్వితీయః ఖండః

వాయుర్వావ సంవర్గో యదా వా అగ్నిరుద్వాయతి వాయుమేవాప్యేతి
యదా సూర్యోఽస్తమేతి వాయుమేవాప్యేతి యదా చంద్రోఽస్తమేతి
వాయుమేవాప్యేతి ॥ ॥ 4.3.1 ॥

యదాప ఉచ్ఛుష్యంతి వాయుమేవాపియంతి
వాయుర్హ్యేవైతాన్సర్వాన్సంవృంక్త ఇత్యధిదైవతమ్ ॥ ॥ 4.3.2 ॥

అథాధ్యాత్మం ప్రాణో వావ సంవర్గః స యదా స్వపితి ప్రాణమేవ
వాగప్యేతి ప్రాణం చక్షుః ప్రాణం శ్రోత్రం ప్రాణం మనః ప్రాణో
హ్యేవైతాన్సర్వాన్సంవృంక్త ఇతి ॥ ॥ 4.3.3 ॥

తౌ వా ఏతౌ ద్వౌ సంవర్గౌ వాయురేవ దేవేషు ప్రాణః ప్రాణేషు ॥ ॥ 4.3.4 ॥

అథ హ శౌనకం చ కాపేయమభిప్రతారిణం చ కాక్షసేనిం
పరివిష్యమాణౌ బ్రహ్మచారీ బిభిక్షే తస్మా ఉ హ న దదతుః ॥ ॥ 4.3.5 ॥

స హోవాచ మహాత్మనశ్చతురో దేవ ఏకః కః స జగార
భువనస్య గోపాస్తం కాపేయ నాభిపశ్యంతి మర్త్యా

అభిప్రతారిన్బహుధా వసంతం యస్మై వా ఏతదన్నం
తస్మా ఏతన్న దత్తమితి॥ ॥ 4.3.6 ॥

తదు హ శౌనకః కాపేయః ప్రతిమన్వానః ప్రత్యేయాయాత్మా దేవానాం
జనితా ప్రజానాం హిరణ్యదంష్ట్రో బభసోఽనసూరిర్మహాంతమస్య
మహిమానమాహురనద్యమానో యదనన్నమత్తీతి వై వయం
బ్రహ్మచారిన్నేదముపాస్మహే దత్తాస్మై భిక్షామితి ॥ ॥ 4.3.7 ॥

తస్మా ఉ హ దదుస్తే వా ఏతే పంచాన్యే పంచాన్యే దశ
సంతస్తత్కృతం తస్మాత్సర్వాసు దిక్ష్వన్నమేవ దశ కృతంసైషా
విరాడన్నాదీ తయేదం సర్వం దృష్టం సర్వమస్యేదం దృష్టం
భవత్యన్నాదో భవతి య ఏవం వేద య ఏవం వేద ॥ ॥ 4.3.8 ॥

ఇతి చతుర్థాధ్యాయే తృతీయః ఖండః

సత్యకామో హ జాబాలో జబాలాం మాతరమామంత్రయాంచక్రే
బ్రహ్మచర్యం భవతి వివత్స్యామి కింగోత్రో న్వహమస్మీతి ॥ ॥ 4.4.1 ॥

సా హైనమువాచ నాహమేతద్వేద తాత యద్గోత్రస్త్వమసి
బహ్వహం చరంతీ పరిచారిణీ యౌవనే త్వామలభే
సాహమేతన్న వేద యద్గోత్రస్త్వమసి జబాలా తు నామాహమస్మి
సత్యకామో నామ త్వమసి స సత్యకామ ఏవ జాబాలో బ్రువీథా ఇతి ॥ ॥ 4.4.2 ॥

స హ హారిద్రుమతం గౌతమమేత్యోవాచ బ్రహ్మచర్యం భగవతి
వత్స్యామ్యుపేయాం భగవంతమితి ॥ ॥ 4.4.3 ॥

తం హోవాచ కింగోత్రో ను సోమ్యాసీతి స హోవాచ
నాహమేతద్వేద భో యద్గోత్రోఽహమస్మ్యపృచ్ఛం మాతరం
సా మా ప్రత్యబ్రవీద్బహ్వహం చరంతీ పరిచరిణీ యౌవనే
త్వామలభే సాహమేతన్న వేద యద్గోత్రస్త్వమసి జబాలా తు
నామాహమస్మి సత్యకామో నామ త్వమసీతి సోఽహం
సత్యకామో జాబాలోఽస్మి భో ఇతి ॥ ॥ 4.4.4 ॥

తం హోవాచ నైతదబ్రాహ్మణో వివక్తుమర్హతి సమిధం
సోమ్యాऽऽహరోప త్వా నేష్యే న సత్యాదగా ఇతి తముపనీయ
కృశానామబలానాం చతుఃశతా గా నిరాకృత్యోవాచేమాః
సోమ్యానుసంవ్రజేతి తా అభిప్రస్థాపయన్నువాచ
నాసహస్రేణావర్తేయేతి స హ వర్షగణం ప్రోవాస
తా యదా సహస్రం సంపేదుః ॥ ॥ 4.4.5 ॥

ఇతి చతుర్థాధ్యాయే చతుర్థః ఖండః

అథ హైనమృషభోఽభ్యువాద సత్యకామ3 ఇతి
భగవ ఇతి హ ప్రతిశుశ్రావ ప్రాప్తాః సోమ్య సహస్రం స్మః
ప్రాపయ న ఆచార్యకులమ్ ॥ ॥ 4.5.1 ॥

బ్రహ్మణశ్చ తే పాదం బ్రవాణీతి బ్రవీతు మే భగవానితి
తస్మై హోవాచ ప్రాచీ దిక్కలా ప్రతీచీ దిక్కలా
దక్షిణా దిక్కలోదీచీ దిక్కలైష వై సోమ్య చతుష్కలః
పాదో బ్రహ్మణః ప్రకాశవాన్నామ ॥ ॥ 4.5.2 ॥

స య ఏతమేవం విద్వాంశ్చతుష్కలం పాదం బ్రహ్మణః
ప్రకాశవానిత్యుపాస్తే ప్రకాశవానస్మిన్ ల్లోకే భవతి
ప్రకాశవతో హ లోకాఞ్జయతి య ఏతమేవం విద్వాంశ్చతుష్కలం
పాదం బ్రహ్మణః ప్రకాశవానిత్యుపాస్తే ॥ ॥ 4.5.3 ॥

ఇతి చతుర్థాధ్యాయే పంచమః ఖండః

అగ్నిష్టే పాదం వక్తేతి స హ శ్వోభూతే గా
అభిప్రస్థాపయాంచకార తా యత్రాభిసాయం
బభూవుస్తత్రాగ్నిముపసమాధాయ గా ఉపరుధ్య సమిధమాధాయ
పశ్చాదగ్నేః ప్రాఙుపోపవివేశ ॥ ॥ 4.6.1 ॥

తమగ్నిరభ్యువాద సత్యకామ3 ఇతి భగవ ఇతి హ ప్రతిశుశ్రావ॥ ॥ 4.6.2 ॥

బ్రహ్మణః సోమ్య తే పాదం బ్రవాణీతి బ్రవీతు మే భగవానితి
తస్మై హోవాచ పృథివీ కలాంతరిక్షం కలా ద్యౌః కలా
సముద్రః కలైష వై సోమ్య చతుష్కలః పాదో
బ్రహ్మణోఽనంతవాన్నామ ॥ ॥ 4.6.3 ॥

స య ఏతమేవం విద్వాంశ్చతుష్కలం పాదం
బ్రహ్మణోఽనంతవానిత్యుపాస్తేఽనంతవానస్మిన్ ల్లోకే
భవత్యనంతవతో హ లోకాఞ్జయతి య ఏతమేవం విద్వాంశ్చతుష్కలం
పాదం బ్రహ్మణోఽనంతవానిత్యుపాస్తే ॥ ॥ 4.6.4 ॥

ఇతి చతుర్థాధ్యాయే షష్ఠః ఖండః
హగ్ం సస్తే పాదం వక్తేతి స హ శ్వోభూతే గా

అభిప్రస్థాపయాంచకార తా యత్రాభిసాయం
బభూవుస్తత్రాగ్నిముపసమాధాయ గా ఉపరుధ్య సమిధమాధాయ
పశ్చాదగ్నేః ప్రాజుపోపవివేశ ॥ ॥ 4.7.1 ॥

తం హంస ఉపనిపత్యాభ్యువాద సత్యకామ3 ఇతి
భగవ ఇతి హ ప్రతిశుశ్రావ ॥ ॥ 4.7.2 ॥

బ్రహ్మణః సోమ్య తే పాదం బ్రవాణీతి బ్రవీతు మే భగవానితి
తస్మై హోవాచాగ్నిః కలా సూర్యః కలా చంద్రః కలా
విద్యుత్కలైష వై సోమ్య చతుష్కలః పాదో బ్రహ్మణో జ్యోతిష్మాన్నామ ॥ ॥ 4.7.3 ॥

స య ఏతమేవం విద్వాంశ్చతుష్కలం పాదం బ్రహ్మణో
జ్యోతిష్మానిత్యుపాస్తే జ్యోతిష్మానస్మిన్ ల్లోకే భవతి
జ్యోతిష్మతో హ లోకాఞ్జయతి య ఏతమేవం విద్వాం శ్చతుష్కలం
పాదం బ్రహ్మణో జ్యోతిష్మానిత్యుపాస్తే ॥ ॥ 4.7.4 ॥

ఇతి చతుర్థాధ్యాయే సప్తమః ఖండః

మద్గుష్టే పాదం వక్తేతి స హ శ్వోభూతే గా అభిప్రస్థాపయాంచకార
తా యత్రాభి సాయం బభూవుస్తత్రాగ్నిముపసమాధాయ గా
ఉపరుధ్య సమిధమాధాయ పశ్చాదగ్నేః ప్రాజుపోపవివేశ ॥ ॥ 4.8.1 ॥

తం మద్గురుపనిపత్యాభ్యువాద సత్యకామ3 ఇతి
భగవ ఇతి హ ప్రతిశుశ్రావ॥ ॥ 4.8.2 ॥

బ్రహ్మణః సోమ్య తే పాదం బ్రవాణీతి బ్రవీతు మే భగవానితి
తస్మై హోవాచ ప్రాణః కలా చక్షుః కలా శ్రోత్రం కలా మనః
కలైష వై సోమ్య చతుష్కలః పాదో బ్రహ్మణ ఆయతనవాన్నామ॥ ॥ 4.8.3 ॥

స య ఏతమేవం విద్వాంశ్చతుష్కలం పాదం బ్రహ్మణ
ఆయతనవానిత్యుపాస్త ఆయతనవానస్మిన్ ల్లోకే
భవత్యాయతనవతో హ లోకాజ్ఞయతి య ఏతమేవం
విద్వాంశ్చతుష్కలం పాదం బ్రహ్మణ ఆయతనవానిత్యుపాస్తే ॥ ॥ 4.8.4 ॥

ఇతి చతుర్థాధ్యాయే అష్టమః ఖండః

ప్రాప హాఽఽచర్యకులం తమాచర్యోఽభ్యువాద సత్యకామ3 ఇతి
భగవ ఇతి హ ప్రతిశుశ్రావ ॥ ॥ 4.9.1 ॥

బ్రహ్మవిదివ వై సోమ్య భాసి కో ను త్వానుశశాసేత్యన్యే
మనుష్యేభ్య ఇతి హ ప్రతిజజ్ఞే భగవాంస్త్వేవ మే కామే బ్రూయాత్ ॥ ॥ 4.9.2 ॥

శ్రుతం హ్యేవ మే భగవద్దృశేభ్య ఆచార్యాద్ధైవ విద్యా విదితా
సాధిష్ఠం ప్రాపతీతి తస్మై హైతదేవోవాచాత్ర
హ న కించన వీయాయేతి వీయాయేతి ॥ ॥ 4.9.3 ॥

ఇతి చతుర్థాధ్యాయే నవమః ఖండః

ఉపకోసలో హ వై కామలాయనః సత్యకామే జాబాలే
బ్రహ్మచార్యమువాస తస్య హ ద్వాదశవర్షాణ్యగ్నీన్పరిచచార
స హ స్మాఽన్యానంతేవాసినః సమావర్తయం స్తం
హ స్మైవ న సమావర్తయతి ॥ ॥ 4.10.1 ॥

తం జాయోవాచ తప్తో బ్రహ్మచారీ కుశలమగ్నీన్పరిచచారీన్మా త్వాగ్నయః
పరిప్రవోచన్ప్రబ్రూహ్యస్మా ఇతి తస్మై హాప్రోచ్యైవ ప్రవాసాంచక్రే ॥ ॥ 4.10.2 ॥

స హ వ్యాధినాఽనశితుం దధ్రే తమాచార్యజాయోవాచ
బ్రహ్మచారిన్నశాన కిం ను నాశ్నాసీతి స హోవాచ
బహవ ఇమేఽస్మిన్పురుషే కామా నానాత్యయా వ్యాధీభిః
ప్రతిపూర్ణోఽస్మి నాశిష్యామీతి ॥ ॥ 4.10.3 ॥

అథ హాగ్నయః సమూదిరే తప్తో బ్రహ్మచారీ కుశలం నః
పర్యచారీద్ధంతాస్మై ప్రబ్రవామేతి తస్మై హోచుః ॥ ॥ 4.10.4 ॥

ప్రాణో బ్రహ్మకం బ్రహ్మ ఖం బ్రహ్మేతి ।
స హోవాచ విజానామ్యహం యత్ప్రాణో బ్రహ్మ కం చ తు ఖం చ న
విజానామీతి తే హోచుర్యద్వావ కం తదేవ ఖం యదేవ ఖం తదేవ
కమితి ప్రాణం చ హాస్మై తదాకాశం చోచుః ॥ ॥ 4.10.5 ॥

ఇతి చతుర్థాధ్యాయే దశమః ఖండః

అథ హైనం గార్హపత్యోఽనుశశాస పృథివ్యగ్నిరన్నమాదిత్య
ఇతి య ఏష ఆదిత్యే పురుషో దృశ్యతే సోఽహమస్మి స ఏవాహమస్మీతి॥ ॥ 4.11.1 ॥

స య ఏతమేవం విద్వానుపాస్తేఽపహతే పాపకృత్యాం లోకీ భవతి
సర్వమాయురేతి జ్యోగ్జీవతి నాస్యావరపురుషాః క్షీయంత ఉప
వయం తం భుంజామోఽస్మింశ్చ లోకేఽముష్మింశ్చ య
ఏతమేవం విద్వానుపాస్తే ॥ ॥ 4.11.2 ॥

ఇతి తృతీయాధ్యాయే ఏకాదశః ఖండః

అథ హైనమన్వాహార్యపచనోఽనుశశాసాపో దిశో నక్షత్రాణి
చంద్రమా ఇతి య ఏష చంద్రమసి పురుషో
దృశ్యతే సోఽహమస్మి స ఏవాహమస్మీతి ॥ ॥ 4.12.1 ॥

స య ఏతమేవం విద్వానుపాస్తేఽపహతే పాపకృత్యాం లోకీ భవతి
సర్వమాయురేతి జ్యోగ్జీవతి నాస్యావరపురుషాః క్షీయంత ఉప
వయం తం భుంజామోఽస్మింశ్చ లోకేఽముష్మింశ్చ య
ఏతమేవం విద్వానుపాస్తే ॥ ॥ 4.12.2 ॥

ఇతి చతుర్థాధ్యాయే ద్వాదశః ఖండః

అథ హైనమాహవనీయోఽనుశశాస ప్రాణ ఆకాశో ద్యౌర్విద్యుదితి
య ఏష విద్యుతి పురుషో దృశ్యతే సోఽహమస్మి స ఏవాహమస్మీతి ॥ ॥ 4.13.1 ॥

స య ఏతమేవం విద్వానుపాస్తేఽపహతే పాపకృత్యాం లోకీ భవతి
సర్వమయురేతి జ్యోగ్జీవతి నాస్యావరపురుషాః క్షీయంత ఉప
వయం తం భుంజామోఽస్మింశ్చ లోకేఽముష్మిం శ్చ య
ఏతమేవం విద్వానుపాస్తే ॥ ॥ 4.13.2 ॥

ఇతి చతుర్థాధ్యాయే త్రయోదశః ఖండః

తే హోచురుపకోసలైషా సోమ్య తేఽస్మద్విద్యాత్మవిద్యా
చాచార్యస్తు తే గతిం వక్తేత్యాజగామ
హాస్యాచార్యస్తమాచార్యోఽభ్యువాదోపకోసల3 ఇతి ॥ ॥ 4.14.1 ॥

భగవ ఇతి హ ప్రతిశుశ్రావ బ్రహ్మవిద ఇవ సోమ్య తే ముఖం భాతి
కో ను త్వానుశశాసేతి కో ను మానుశిష్యాద్భో ఇతీహాపేవ
నిహ్నుత ఇమే నూనమీదృశా అన్యాదృశా ఇతీహాగ్నీనభ్యూదే
కిం ను సోమ్య కిల తేఽవోచన్నితి ॥ ॥ 4.14.2 ॥

ఇదమితి హ ప్రతిజజ్ఞే లోకాన్వావ కిల సోమ్య తేఽవోచన్నహం
తు తే తద్వక్ష్యామి యథా పుష్కరపలాశ ఆపో న శ్లిష్యంత
ఏవమేవంవిధి పాపం కర్మ న శ్లిష్యత ఇతి బ్రవీతు మే
భగవానితి తస్మై హోవాచ ॥ ॥ 4.14.3 ॥

ఇతి చతుర్థాధ్యాయే చతుర్దశః ఖండః

య ఏషోఽక్షిణి పురుషో దృశ్యత ఏష ఆత్మేతి
హోవాచైతదమృతమభయమేతద్బ్రహ్మేతి
తద్యద్యప్యస్మిన్సర్పిర్వోదకం వా సించతి వర్త్మనీ ఏవ గచ్ఛతి॥ ॥ 4.15.1 ॥

ఏతం సంయద్వామ ఇత్యాచక్షత ఏతం హి సర్వాణి
వామాన్యభిసంయంతి సర్వాణ్యేనం
వామాన్యభిసంయంతి య ఏవం వేద॥ ॥ 4.15.2 ॥

ఏష ఉ ఏవ వామనీరేష హి సర్వాణి వామాని నయతి
సర్వాణి వామాని నయతి య ఏవం వేద ॥ ॥ 4.15.3 ॥

ఏష ఉ ఏవ భామనీరేష హి సర్వేషు లోకేషు భాతి
సర్వేషు లోకేషు భాతి య ఏవం వేద ॥ ॥ 4.15.4 ॥

అథ యదు చైవాస్మింఛవ్యం కుర్వంతి యది చ
నార్చిషమేవాభిసంభవంత్యర్చిషోఽహరహ్న
ఆపూర్యమాణపక్షమాపూర్యమాణపక్షాద్యాన్షడుదఙ్ఙేతి
మాసాం స్తాన్మాసేభ్యః సంవత్సరం సంవత్సరాదాదిత్యమాదిత్యాచ్చంద్రమసం
చంద్రమసో విద్యుతం తత్పురుషోఽమానవః స ఏనాన్బ్రహ్మ గమయత్యేష దేవపథో

బ్రహ్మపథ ఏతేన ప్రతిపద్యమానా ఇమం మానవ
మావర్తం నావర్తంతే నావర్తంతే ॥ ॥ 4.15.5 ॥

ఇతి చతుర్థాధ్యాయే పంచదశః ఖండః

ఏష హ వై యజ్ఞో యోఽయం పవతే ఏష హ యన్నిదం సర్వం పునాతి
యదేష యన్నిదం సర్వం పునాతి తస్మాదేష ఏవ
యజ్ఞస్తస్య మనశ్చ వాక్చ వర్తనీ ॥ ॥ 4.16.1 ॥

తయోరన్యతరాం మనసా సంస్కరోతి బ్రహ్మా వాచా
హోతాధ్వర్యురుద్గాతాన్యతరాం స యత్రౌపాకృతే ప్రాతరనువాకే
పురా పరిధానీయాయా బ్రహ్మా వ్యవదతి ॥ ॥ 4.16.2 ॥

అన్యతరామేవ వర్తనీం సంస్కరోతి హీయతేఽన్యతరా
స యథైకపాద్వ్రజన్రథో వైకేన చక్రేణ వర్తమానో
రిష్యత్యేవమస్య యజ్ఞో రిష్యతి యజ్ఞం రిష్యంతం
యజమానోఽనురిష్యతి స ఇష్ట్వా పాపీయాన్భవతి ॥ ॥ 4.16.3 ॥

అథ యత్రోపాకృతే ప్రాతరనువాకే న పురా పరిధానీయాయా బ్రహ్మా
వ్యవదత్యుభే ఏవ వర్తనీ సం స్కుర్వంతి న హీయతేఽన్యతరా॥ ॥ 4.16.4 ॥

స యథోభయపాద్వ్రజన్రథో వోభాభ్యాం చక్రాభ్యాం వర్తమానః
ప్రతితిష్ఠత్యేవమస్య యజ్ఞః ప్రతితిష్ఠతి యజ్ఞం ప్రతితిష్ఠంతం
యజమానోఽనుప్రతితిష్ఠతి స ఇష్ట్వా శ్రేయాన్భవతి ॥ ॥ 4.16.5 ॥

ఇతి చతుర్థాధ్యాయే షోడశః ఖండః

ప్రజాపతిర్లోకానభ్యతపత్తేషాం తప్యమానానామ్
రసాన్ప్రావృహదగ్నిం పృథివ్యా వాయుమంతరిక్షాదాదిత్యం దివః॥ ॥ 4.17.1 ॥

స ఏతాస్తిస్రో దేవతా అభ్యతపత్తాసాం తప్యమానానామ్
రసాన్ప్రావృహదగ్నేరృచో వాయోర్యజూంషి సామాన్యాదిత్యాత్ ॥ ॥ 4.17.2 ॥

స ఏతాం త్రయీం విద్యామభ్యతపత్తస్యాస్తప్యమానాయా
రసాన్ప్రావృహద్భూరిత్యృగ్భ్యో భువరితి యజుర్భ్యః స్వరితి సామభ్యః॥ ॥ 4.17.3 ॥

తద్యదృక్తో రిష్యేద్భూః స్వాహేతి గార్హపత్యే జుహుయాదృచామేవ
తద్రసేనర్చాం వీర్యేణర్చాం యజ్ఞస్య విరిష్టం సందధాతి ॥ ॥ 4.17.4 ॥

స యది యజుష్టో రిష్యేద్భువః స్వాహేతి దక్షిణాగ్నౌ
జుహుయాద్యజుషామేవ తద్రసేన యజుషాం వీర్యేణ యజుషాం యజ్ఞస్య
విరిష్టం సందధాతి ॥ ॥ 4.17.5 ॥

అథ యది సామతో రిష్యేత్స్వః స్వాహేత్యాహవనీయే
జుహుయాత్సామ్నామేవ తద్రసేన సామ్నాం వీర్యేణ సామ్నాం యజ్ఞస్య
విరిష్టం సందధాతి ॥ ॥ 4.17.6 ॥

తద్యథా లవణేన సువర్ణం సందధ్యాత్సువర్ణేన రజతం
రజతేన త్రపు త్రపుణా సీసం సీసేన లోహం లోహేన దారు దారు చర్మణా॥ ॥ 4.17.7 ॥

ఏవమేషాం లోకానామాసాం దేవతానామస్యాస్త్రయ్యా విద్యాయా
వీర్యేణ యజ్ఞస్య విరిష్టం సందధాతి భేషజకృతో హ వా
ఏష యజ్ఞో యత్రైవంవిద్బ్రహ్మా భవతి ॥ ॥ 4.17.8 ॥

ఏష హ వా ఉదక్ప్రవణో యజ్ఞో యత్రైవంవిద్బ్రహ్మా భవత్యేవంవిదం
హ వా ఏషా బ్రహ్మాణమనుగాథా యతో యత ఆవర్తతే తత్తద్గచ్ఛతి ॥ ॥ 4.17.9 ॥

మానవో బ్రహ్మైవైక ఋత్విక్కురూనశ్వాభిరక్షత్యేవంవిద్ధ
వై బ్రహ్మ యజ్ఞం యజమానం సర్వాంశ్చర్త్విజోఽభిరక్షతి
తస్మాదేవంవిదమేవ బ్రహ్మాణం కుర్వీత నానేవంవిదం నానేవంవిదమ్॥ ॥ 4.17.10 ॥

ఇతి చతుర్థాఽధ్యాయే సప్తదశ ఖండః

పంచమోఽధ్యాయః

ఓమ్ యో హ వై జ్యేష్ఠం చ శ్రేష్ఠం చ వేద జ్యేష్ఠశ్చ హ వై శ్రేష్ఠశ్చ
భవతి ప్రాణో వావ జ్యేష్ఠశ్చ శ్రేష్ఠశ్చ ॥ ॥ 5.1.1 ॥

యో హ వై వసిష్ఠం వేద వసిష్ఠో హ స్వానాం భవతి వాగ్వావ వసిష్ఠః॥ ॥ 5.1.2 ॥

యో హ వై ప్రతిష్ఠాం వేద ప్రతి హ తిష్ఠత్యస్మింశ్చ
లోకేఽముష్మింశ్చ చక్షుర్వావ ప్రతిష్ఠా ॥ ॥ 5.1.3 ॥

యో హ వై సంపదం వేద సంహాస్మై కామాః పద్యంతే
దైవాశ్చ మానుషాశ్చ శ్రోత్రం వావ సంపత్ ॥ ॥ 5.1.4 ॥

యో హ వా ఆయతనం వేదాయతనం హ స్వానాం భవతి
మనో హ వా ఆయతనమ్ ॥ ॥ 5.1.5 ॥

అథ హ ప్రాణా అహం శ్రేయసి వ్యూదిరేఽహం
శ్రేయానస్మ్యహ శ్రేయానస్మీతి ॥ ॥ 5.1.6 ॥

తే హ ప్రాణాః ప్రజాపతిం పితరమేత్యోచుర్భగవన్కో నః
శ్రేష్ఠ ఇతి తాన్హోవాచ యస్మిన్వ ఉత్క్రాంతే శరీరం
పాపిష్ఠతరమివ దృశ్యేత స వః శ్రేష్ఠ ఇతి ॥ ॥ 5.1.7 ॥

సా హ వాగుచ్చక్రామ సా సంవత్సరం ప్రోష్య పర్యేత్యోవాచ
కథమశకతర్తే మజ్జీవితుమితి యథాకలా అవదంతః
ప్రాణంతః ప్రాణేన పశ్యంతశ్చక్షుషా శృణ్వంతః శ్రోత్రేణ
ధ్యాయంతో మనసైవమితి ప్రవివేశ హ వాక్ ॥ ॥ 5.1.8 ॥

చక్షుర్హోచ్చక్రామ తత్సంవత్సరం ప్రోష్య పర్యేత్యోవాచ
కథమశకతర్తే మజ్జీవితుమితి యథాఽన్ధా అపశ్యంతః
ప్రాణంతః ప్రాణేన వదంతో వాచా శృణ్వంతః శ్రోత్రేణ
ధ్యాయంతో మనసైవమితి ప్రవివేశ హ చక్షుః ॥ ॥ 5.1.9 ॥

శ్రోత్రం హోచ్చక్రామ తత్సంవత్సరం ప్రోష్య పర్యేత్యోవాచ
కథమశకతర్తే మజ్జీవితుమితి యథా బధిరా అశృణ్వంతః
ప్రాణంతః ప్రాణేన వదంతో వాచా పశ్యంతశ్చక్షుషా
ధ్యాయంతో మనసైవమితి ప్రవివేశ హ శ్రోత్రమ్ ॥ ॥ 5.1.10 ॥

మనో హోచ్చక్రామ తత్సంవత్సరం ప్రోష్య పర్యేత్యోవాచ
కథమశకతర్తే మజ్జీవితుమితి యథా బాలా అమనసః
ప్రాణంతః ప్రాణేన వదంతో వాచా పశ్యంతశ్చక్షుషా
శృణ్వంతః శ్రోత్రేణైవమితి ప్రవివేశ హ మనః ॥ ॥ 5.1.11 ॥

అథ హ ప్రాణ ఉచ్చిక్రమిషన్స యథా సుహయః
పడ్వీశశంకూన్సంఖిదేదేవమితరాన్ప్రాణాన్సమఖిదత్తమ్
హాభిసమేత్యోచుర్భగవన్నేధి త్వం నః శ్రేష్ఠోఽసి మోత్క్రమీరితి ॥ ॥ 5.1.12 ॥

అథ హైనం వాగువాచ యదహం వసిష్ఠోఽస్మి త్వం
తద్వసిష్ఠోఽసీత్యథ హైనం చక్షురువాచ యదహం
ప్రతిష్ఠాస్మి త్వం తత్ప్రతిష్ఠాసీతి ॥ ॥ 5.1.13 ॥

అథ హైనం శ్రోత్రమువాచ యదహం సంపదస్మి త్వం
తత్సంపదసీత్యథ హైనం మన ఉవాచ యదహమాయతనమస్మి
త్వం తదాయతనమసీతి ॥ ॥ 5.1.14 ॥

న వై వాచో న చక్షూంషి న శ్రోత్రాణి న
మనాంసీత్యాచక్షతే ప్రాణా ఇత్యేవాచక్షతే ప్రాణో
హ్యేవైతాని సర్వాణి భవతి ॥ ॥ 5.1.15 ॥

ఇతి పంచమాధ్యాయే ప్రథమః ఖండః
స హోవాచ కిం మేఽన్నం భవిష్యతీతి యత్కించిదిదమాశ్వభ్య
ఆ శకునిభ్య ఇతి హోచుస్తద్వా ఏతదనస్యాన్నమనో
హ వై నామ ప్రత్యక్షం న హ వా ఏవంవిది కించనానన్నం భవతీతి॥ ॥ 5.2.1 ॥

స హోవాచ కిం మే వాసో భవిష్యతీత్యాప ఇతి
హోచుస్తస్మాద్వా ఏతదశిష్యంతః
పురస్తాచ్చోపరిష్టాచ్చాద్భిః పరిదధతి
లంభుకో హ వాసో భవత్యనగ్నో హ భవతి ॥ ॥ 5.2.2 ॥

తద్ధైతత్సత్యకామో జాబాలో గోశ్రుతయే వైయాఘ్రపద్యాయోక్త్వోవాచ
యద్యప్యేనచ్ఛుష్కాయ స్థాణవే బ్రూయాజ్జాయేరన్నేవాస్మింఛాఖాః
ప్రరోహేయుః పలాశానీతి ॥ ॥ 5.2.3 ॥

అథ యది మహజ్జిగమిషేదమావాస్యాయాం దీక్షిత్వా పౌర్ణమాస్యాం
రాత్రౌ సర్వౌషధస్య మంథం దధిమధునోరుపమథ్య జ్యేష్ఠాయ
శ్రేష్ఠాయ స్వాహేత్యగ్నావాజ్యస్య హుత్వా మంథే సంపాతమవనయేత్॥ ॥ 5.2.4 ॥

వసిష్ఠాయ స్వాహేత్యగ్నావాజ్యస్య హుత్వా మంథే
సంపాతమవనయేత్ప్రతిష్ఠాయై స్వాహేత్యగ్నావాజ్యస్య హుత్వా
మంథే సంపాతమవనయేత్సంపదే స్వాహేత్యగ్నావాజ్యస్య హుత్వా
మంథే సంపాతమవనయేదాయతనాయ స్వాహేత్యగ్నావాజ్యస్య హుత్వా
మంథే సంపాతమవనయేత్ ॥ ॥ 5.2.5 ॥

అథ ప్రతిసృప్యాంజలౌ మంథమాధాయ జపత్యమో నామాస్యమా
హి తే సర్వమిదం స హి జ్యేష్ఠః శ్రేష్ఠో రాజాధిపతిః
స మా జ్యైష్ఠ్యం శ్రైష్ఠ్యం రాజ్యమాధిపత్యం
గమయత్వహమేవేదం సర్వమసానీతి ॥ ॥ 5.2.6 ॥

అథ ఖల్వేతయర్చా పచ్ఛ ఆచామతి తత్సవితుర్వృణీమహ
ఇత్యాచామతి వయం దేవస్య భోజనమిత్యాచామతి శ్రేష్ఠం
సర్వధాతమమిత్యాచామతి తురం భగస్య ధీమహీతి సర్వం పిబతి
నిర్ణిజ్య కంసం చమసం వా పశ్చాదగ్నేః సంవిశతి చర్మణి వా
స్థండిలే వా వాచంయమోఽప్రసాహః స యది స్త్రియం
పశ్యేత్సమృద్ధం కర్మేతి విద్యాత్ ॥ ॥ 5.2.7 ॥

తదేష శ్లోకో యదా కర్మసు కామ్యేషు స్త్రియంస్వప్నేషు
పశ్యంతి సమృద్ధిం తత్ర జానీయాత్తస్మిన్స్వప్ననిదర్శనే తస్మిన్స్వప్ననిదర్శనే॥ ॥ 5.2.8 ॥

ఇతి పంచమాధ్యాయే ద్వితీయః ఖండః

శ్వేతకేతుర్హారుణేయః పంచాలానాం సమితిమేయాయ
తం హ ప్రవాహణో జైవలిరువాచ కుమారాను
త్వాఽశిషత్పితేత్యను హి భగవ ఇతి ॥ ॥ 5.3.1 ॥

వేత్థ యదితోఽధి ప్రజాః ప్రయంతీతి న భగవ ఇతి వేత్థ
యథా పునరావర్తంత3 ఇతి న భగవ ఇతి వేత్థ
పథోర్దేవయానస్య పితృయాణస్య చ వ్యావర్తనా3 ఇతి న భగవ ఇతి॥ ॥ 5.3.2 ॥

వేత్థ యథాసౌ లోకో న సంపూర్యత3 ఇతి న భగవ ఇతి
వేత్థ యథా పంచమ్యామాహుతావాపః పురుషవచసో
భవంతీతి నైవ భగవ ఇతి ॥ ॥ 5.3.3 ॥

అథాను కిమనుశిష్టోఽవోచథా యో హీమాని న
విద్యాత్కథంసోఽనుశిష్టో బ్రువీతేతి స హాఽఽయస్తః
పితురర్ధమేయాయ తహోవాచాననుశిష్య వావ కిల మా
భగవానబ్రవీదను త్వాఽశిషమితి ॥ ॥ 5.3.4 ॥

పంచ మా రాజన్యబంధుః ప్రశ్నానప్రాక్షీత్తేషాం
నైకంచనాశకం వివక్తుమితి స హోవాచ యథా మా త్వం
తదైతానవదో యథాహమేషాం నైకంచన వేద
యద్యహమిమానవేదిష్యం కథం తే నావక్ష్యమితి ॥ ॥ 5.3.5 ॥

స హ గౌతమో రాజ్ఞోఽర్ధమేయాయ తస్మై హ ప్రాప్తాయార్హాం చకార
స హ ప్రాతః సభాగ ఉదేయాయ తం హోవాచ మానుషస్య
భగవన్గౌతమ విత్తస్య వరం వృణీథా ఇతి స హోవాచ తవైవ
రాజన్మానుషం విత్తం యామేవ కుమారస్యాంతే
వాచమభాషథాస్తామేవ మే బ్రూహీతి స హ కృచ్ఛ్రీ బభూవ ॥ ॥ 5.3.6 ॥

తం హ చిరం వసేత్యాజ్ఞాపయాంచకార తం హోవాచ
యథా మా త్వం గౌతమావదో యథేయం న ప్రాక్త్వత్తః పురా విద్యా

బ్రాహ్మణాన్గచ్ఛతి తస్మాదు సర్వేషు లోకేషు క్షత్రస్యైవ
ప్రశాసనమభూదితి తస్మై హోవాచ ॥ ॥ 5.3.7 ॥

ఇతి పంచమాధ్యాయే తృతీయః ఖండః

అసౌ వావ లోకో గౌతమాగ్నిస్తస్యాదిత్య ఏవ
సమిద్రశ్మయో ధూమోఽహరర్చిశ్చంద్రమా
అంగారా నక్షత్రాణి విస్ఫులింగాః ॥ ॥ 5.4.1 ॥

తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌ దేవాః శ్రద్ధాం జుహ్వతి
తస్యా అహుతేః సోమో రాజా సంభవతి ॥ ॥ 5.4.2 ॥

ఇతి పంచమాధ్యాయే చతుర్థః ఖండః

పర్జన్యో వావ గౌతమాగ్నిస్తస్య వాయురేవ సమిదభ్రం ధూమో
విద్యుదర్చిరశనిరంగారాహ్రాదనయో విస్ఫులింగాః ॥ ॥ 5.5.1 ॥

తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌ దేవాః సోమం రాజానం జుహ్వతి
తస్యా ఆహుతేర్వర్షసంభవతి ॥ ॥ 5.5.2 ॥

ఇతి పంచమాధ్యాయే పంచమః ఖండః

పృథివీ వావ గౌతమాగ్నిస్తస్యాః సంవత్సర ఏవ
సమిదాకాశో ధూమో రాత్రిరర్చిర్దిశోఽఙ్గారా
అవాంతరదిశో విస్ఫులింగాః ॥ ॥ 5.6.1 ॥

తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌ దేవా వర్షం జుహ్వతి
తస్యా ఆహుతేరన్నం సంభవతి ॥ ॥ 5.6.2 ॥

ఇతి పంచమాధ్యాయే షష్ఠః ఖండః

పురుషో వావ గౌతమాగ్నిస్తస్య వాగేవ సమిత్ప్రాణో ధూమో
జిహ్వార్చిశ్చక్షురంగారాః శ్రోత్రం విస్ఫులింగాః ॥ ॥ 5.7.1 ॥

తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌ దేవా అన్నం జుహ్వతి తస్యా
ఆహుతే రేతః సంభవతి ॥ ॥ 5.7.2 ॥

ఇతి పంచమాధ్యాయే సప్తమః ఖండః

యోషా వావ గౌతమాగ్నిస్తస్యా ఉపస్థ ఏవ సమిద్యదుపమంత్రయతే
స ధూమో యోనిరర్చిర్యదంతః కరోతి తేఽఙ్గారా అభినందా విస్ఫులింగాః॥ ॥ 5.8.1 ॥

తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌ దేవా రేతో జుహ్వతి
తస్యా ఆహుతేర్గర్భః సంభవతి ॥ ॥ 5.8.2 ॥

ఇతి పంచమాధ్యాయే అష్టమః ఖండః

ఇతి తు పంచమ్యామాహుతావాపః పురుషవచసో భవంతీతి
స ఉల్బావృతో గర్భో దశ వా నవ వా మాసానంతః
శయిత్వా యావద్వాథ జాయతే ॥ ॥ 5.9.1 ॥

స జాతో యావదాయుషం జీవతి తం ప్రేతం దిష్టమితోఽగ్నయ
ఏవ హరంతి యత ఏవేతో యతః సంభూతో భవతి ॥ ॥ 5.9.2 ॥

ఇతి పంచమాధ్యాయే నవమః ఖండః

తద్య ఇత్థం విదుః. యే చేమేఽరణ్యే శ్రద్ధా తప ఇత్యుపాసతే
తేఽర్చిషమభిసంభవంత్యర్చిషోఽహరహ్న ఆపూర్యమాణపక్షమాపూర్యమాణ
పక్షాద్యాన్షడుదఙ్ఙేతిమాసాస్తాన్ ॥ ॥ 5.10.1 ॥

మాసేభ్యః సంవత్సరంసంవత్సరాదాదిత్యమాదిత్యాచ్చంద్రమసం
చంద్రమసో విద్యుతం తత్పురుషోఽమానవః స ఏనాన్బ్రహ్మ
గమయత్యేష దేవయానః పంథా ఇతి ॥ ॥ 5.10.2 ॥

అథ య ఇమే గ్రామ ఇష్టాపూర్తే దత్తమిత్యుపాసతే తే
ధూమమభిసంభవంతి ధూమాద్రాత్రిం
రాత్రేరపరపక్షమపరపక్షాద్యాన్షడ్దక్షిణైతి
మాసాంస్తాన్నైతే సంవత్సరమభిప్రాప్నువంతి ॥ ॥ 5.10.3 ॥

మాసేభ్యః పితృలోకం పితృలోకాదాకాశమాకాశాచ్చంద్రమసమేష
సోమో రాజా తద్దేవానామన్నం తం దేవా భక్షయంతి ॥ ॥ 5.10.4 ॥

తస్మిన్యావత్సంపాతముషిత్వాథైతమేవాధ్వానం పునర్నివర్తంతే
యథేతమాకాశమాకాశాద్వాయుం వాయుర్భూత్వా ధూమో భవతి
ధూమో భూత్వాఽభ్రం భవతి ॥ ॥ 5.10.5 ॥

అభ్రం భూత్వా మేఘో భవతి మేఘో భూత్వా ప్రవర్షతి
త ఇహ వ్రీహియవా ఓషధివనస్పతయస్తిలమాషా ఇతి
జాయంతేఽతో వై ఖలు దుర్నిష్ప్రపతరం యో యో హ్యన్నమత్తి
యో రేతః సించతి తద్భూయ ఏవ భవతి ॥ ॥ 5.10.6 ॥

తద్య ఇహ రమణీయచరణా అభ్యాశో హ యత్తే రమణీయాం
యోనిమాపద్యేరన్బ్రాహ్మణయోనిం వా క్షత్రియయోనిం వా వైశ్యయోనిం
వాథ య ఇహ కపూయచరణా అభ్యాశో హ యత్తే కపూయాం
యోనిమాపద్యేరఞ్శ్వయోనిం వా సూకరయోనిం వా
చండాలయోనిం వా ॥ ॥ 5.10.7 ॥

అథైతయోః పథోర్న కతరేణ చ న తానీమాని
క్షుద్రాణ్యసకృదావర్తీని భూతాని భవంతి జాయస్వ
మ్రియస్వేత్యేతత్తృతీయం స్థానం తేనాసౌ లోకో న సంపూర్యతే
తస్మాజ్జుగుప్సేత తదేష శ్లోకః ॥ ॥ 5.10.8 ॥

స్తేనో హిరణ్యస్య సురాం పిబంశ్చ గురోస్తల్పమావసన్బ్రహ్మహా
ఏతే పతంతి చత్వారః పంచమశ్చాచరం స్తైరితి ॥ ॥ 5.10.9 ॥

అథ హ య ఏతానేవం పంచాగ్నీన్వేద న సహ
తైరప్యాచరన్పాప్మనా లిప్యతే శుద్ధః పూతః పుణ్యలోకో భవతి
య ఏవం వేద య ఏవం వేద ॥ ॥ 5.10.10 ॥

ఇతి పంచమాధ్యాయే దశమః ఖండః

ప్రాచీనశాల ఔపమన్యవః సత్యయజ్ఞః
పౌలుషిరింద్రద్యుమ్నో భాల్లవేయో జనః శార్కరాక్ష్యో
బుడిల ఆశ్వతరాశ్విస్తే హైతే మహాశాలా మహాశ్రోత్రియాః
సమేత్య మీమాంసాం చక్రుః కో న ఆత్మా కిం బ్రహ్మేతి ॥ ॥ 5.11.1 ॥

తే హ సంపాదయాంచక్రురుద్దాలకో వై భగవంతోఽయమారుణిః
సంప్రతీమమాత్మానం వైశ్వానరమధ్యేతి తం హంతాభ్యాగచ్ఛామేతి
తం హాభ్యాజగ్ముః ॥ ॥ 5.11.2 ॥

స హ సంపాదయాంచకార ప్రక్ష్యంతి మామిమే
మహాశాలా మహాశ్రోత్రియాస్తేభ్యో న సర్వమివ ప్రతిపత్స్యే
హంతాహమన్యమభ్యనుశాసానీతి ॥ ॥ 5.11.3 ॥

తాన్హోవాచాశ్వపతిర్వై భగవంతోఽయం కైకేయః
సంప్రతీమమాత్మానం వైశ్వానరమధ్యేతి
తం హంతాభ్యాగచ్ఛామేతి తం హాభ్యాజగ్ముః ॥ ॥ 5.11.4 ॥

తేభ్యో హ ప్రాప్తేభ్యః పృథగర్హాణి కారయాంచకార
స హ ప్రాతః సంజిహాన ఉవాచ న మే స్తేనో జనపదే న
కర్దర్యో న మద్యపో నానాహితాగ్నిర్నావిద్వాన్న స్వైరీ స్వైరిణీ
కుతో యక్ష్యమాణో వై భగవంతోఽహమస్మి యావదేకైకస్మా
ఋత్విజే ధనం దాస్యామి తావద్భగవద్భ్యో దాస్యామి
వసంతు భగవంత ఇతి ॥ ॥ 5.11.5 ॥
పాఠభేదః కదర్యో

తే హోచుర్యేన హైవార్థేన పురుషశ్చరేత్తంహైవ
వదేదాత్మానమేవేమం వైశ్వానరం సంప్రత్యధ్యేషి తమేవ నో బ్రూహీతి ॥ ॥ 5.11.6 ॥

తాన్హోవాచ ప్రాతర్వః ప్రతివక్తాస్మీతి తే హ సమిత్పాణయః
పూర్వాహ్ణే ప్రతిచక్రమిరే తాన్హానుపనీయైవైతదువాచ ॥ ॥ 5.11.7 ॥

ఇతి పంచమాధ్యాయే ఏకాదశః ఖండః

ఔపమన్యవ కం త్వమాత్మానముపాస్స ఇతి దివమేవ భగవో
రాజన్నితి హోవాచైష వై సుతేజా ఆత్మా వైశ్వానరో యం
త్వమాత్మానముపాస్సే తస్మాత్తవ సుతం ప్రసుతమాసుతం కులే దృశ్యతే॥ ॥ 5.12.1 ॥

అత్త్స్యన్నం పశ్యసి ప్రియమత్త్యన్నం పశ్యతి ప్రియం భవత్యస్య
బ్రహ్మవర్చసం కులే య ఏతమేవమాత్మానం వైశ్వానరముపాస్తే

మూధా త్వేష ఆత్మన ఇతి హోవాచ మూర్ధా తే
వ్యపతిష్యద్యన్మాం నాగమిష్య ఇతి ॥ ॥ 5.12.2 ॥

ఇతి పంచమాధ్యాయే ద్వాదశః ఖండః

అథ హోవాచ సత్యయజ్ఞం పౌలుషిం ప్రాచీనయోగ్య కం
త్వమాత్మానముపాస్స ఇత్యాదిత్యమేవ భగవో రాజన్నితి
హోవాచైష వై విశ్వరూప ఆత్మా వైశ్వానరో యం
త్వమాత్మానముపాస్సే తస్మాత్తవ బహు విశ్వరూపం కులే దృశ్యతే ॥ ॥ 5.13.1 ॥

ప్రవృత్తోఽశ్వతరీరథో దాసీనిష్కోఽత్త్స్యన్నం పశ్యసి
ప్రియమత్త్యన్నం పశ్యతి ప్రియం భవత్యస్య బ్రహ్మవర్చసం కులే
య ఏతమేవమాత్మానం వైశ్వానరముపాస్తే చక్షుషేతదాత్మన ఇతి
హోవాచాంధోఽభవిష్యో యన్మాం నాగమిష్య ఇతి ॥ ॥ 5.13.2 ॥

ఇతి పంచమాధ్యాయే త్రయోదశః ఖండః

అథ హోవాచేంద్రద్యుమ్నం భాల్లవేయం వైయాఘ్రపద్య కం
త్వమాత్మానముపాస్స ఇతి వాయుమేవ భగవో రాజన్నితి
హోవాచైష వై పృథగ్వర్త్మాఽఽత్మా వైశ్వానరో యం
త్వమాత్మానముపాస్సే తస్మాత్త్వాం పృథగ్బలయ ఆయంతి
పృథగ్రథశ్రేణయోఽనుయంతి ॥ ॥ 5.14.1 ॥

అత్త్స్యన్నం పశ్యసి ప్రియమత్త్యన్నం పశ్యతి ప్రియం భవత్యస్య
బ్రహ్మవర్చసం కులే య ఏతమేవమాత్మానం వైశ్వానరముపాస్తే
ప్రాణస్త్వేష ఆత్మన ఇతి హోవాచ ప్రాణస్త
ఉదక్రమిష్యద్యన్మాం నాగమిష్య ఇతి ॥ ॥ 5.14.2 ॥

ఇతి పంచమాధ్యాయే చతుర్దశః ఖండః

అథ హోవాచ జనం శార్కరాక్ష్య కం త్వమాత్మానముపాస్స
ఇత్యాకాశమేవ భగవో రాజన్నితి హోవాచైష వై బహుల
ఆత్మా వైశ్వానరో యం త్వమాత్మానముపాస్సే తస్మాత్త్వం
బహులోఽసి ప్రజయా చ ధనేన చ ॥ ॥ 5.15.1 ॥

అత్స్యాన్నం పశ్యసి ప్రియమత్త్యన్నం పశ్యతి ప్రియం భవత్యస్య
బ్రహ్మవర్చసం కులే య ఏతమేవమాత్మానం వైశ్వానరముపాస్తే
సందేహస్త్వేష ఆత్మన ఇతి హోవాచ సందేహస్తే
వ్యశీర్యద్యన్మాం నాగమిష్య ఇతి ॥ ॥ 5.15.2 ॥

ఇతి పంచమాధ్యాయే పంచదశః ఖండః

అథ హోవాచ బుడిలమాశ్వతరాశ్విం వైయాఘ్రపద్య కం
త్వమాత్మానముపాస్స ఇత్యప ఏవ భగవో రాజన్నితి హోవాచైష
వై రయిరాత్మా వైశ్వానరో యం త్వమాత్మానముపాస్సే
తస్మాత్త్వం రయిమాన్పుష్టిమానసి ॥ ॥ 5.16.1 ॥

అత్స్యన్నం పశ్యసి ప్రియమత్త్యన్నం పశ్యతి ప్రియం భవత్యస్య
బ్రహ్మవర్చసం కులే య ఏతమేవమాత్మానం వైశ్వానరముపాస్తే
బస్తిస్త్వేష ఆత్మన ఇతి హోవాచ బస్తిస్తే వ్యభేత్స్యద్యన్మాం నాగమిష్య ఇతి॥ ॥ 5.16.2 ॥

ఇతి పంచమాధ్యాయే షోడశః ఖండః

అథ హోవాచోద్దాలకమారుణిం గౌతమ కం త్వమాత్మానముపాస్స
ఇతి పృథివీమేవ భగవో రాజన్నితి హోవాచైష వై
ప్రతిష్ఠాత్మా వైశ్వానరో యం త్వమాత్మానముపాస్సే
తస్మాత్త్వం ప్రతిష్ఠితోఽసి ప్రజయా చ పశుభిశ్చ ॥ ॥ 5.17.1 ॥

అత్త్యన్నం పశ్యసి ప్రియమత్త్యన్నం పశ్యతి ప్రియం భవత్యస్య
బ్రహ్మవర్చసం కులే య ఏతమేవమాత్మానం వైశ్వానరముపాస్తే
పాదౌ త్వేతావాత్మన ఇతి హోవాచ పాదౌ తే వ్యమ్లాస్యేతాం
యన్మాం నాగమిష్య ఇతి ॥ ॥ 5.17.2 ॥

ఇతి పంచమాధ్యాయే సప్తదశః ఖండః

తాన్హోవాచైతే వై ఖలు యూయం పృథగివేమమాత్మానం
వైశ్వానరం విద్వాంసోఽన్నమత్థ యస్త్వేతమేవం
ప్రాదేశమాత్రమభివిమానమాత్మానం వైశ్వానరముపాస్తే స సర్వేషు
లోకేషు సర్వేషు భూతేషు సర్వేష్వాత్మస్వన్నమత్తి ॥ ॥ 5.18.1 ॥

తస్య హ వా ఏతస్యాత్మనో వైశ్వానరస్య మూర్ధైవ
సుతేజాశ్చక్షుర్విశ్వరూపః ప్రాణః పృథగ్వర్త్మాత్మా సందేహో
బహులో బస్తిరేవ రయిః పృథివ్యేవ పాదావుర ఏవ వేదిర్లోమాని
బర్హిర్హృదయం గార్హపత్యో మనోఽన్వాహార్యపచన ఆస్యమాహవనీయః ॥ ॥ 5.18.2 ॥

ఇతి పంచమాధ్యాయే అష్టాదశః ఖండః

తద్యద్భక్తం ప్రథమమాగచ్ఛేత్తద్ధోమీయం స యాం
ప్రథమామాహుతిం జుహుయాత్తాం జుహుయాత్ప్రాణాయ
స్వాహేతి ప్రాణస్తృప్యతి ॥ ॥ 5.19.1 ॥

ప్రాణే తృప్యతి చక్షుస్తృప్యతి చక్షుషి
తృప్యత్యాదిత్యస్తృప్యత్యాదిత్యే తృప్యతి ద్యౌస్తృప్యతి
దివి తృప్యంత్యాం యత్కించ ద్యౌశ్చాదిత్యశ్చాధితిష్ఠతస్తత్తృప్యతి

తస్యానుతృప్తిం తృప్యతి ప్రజయా పశుభిరన్నాద్యేన
తేజసా బ్రహ్మవర్చసేనేతి ॥ ॥ 5.19.2 ॥

ఇతి పంచమాధ్యాయే ఏకోనవింశతిః ఖండః

అథ యాం ద్వితీయాం జుహుయాత్తాం జుహుయాద్వ్యానాయ
స్వాహేతి వ్యానస్తృప్యతి ॥ ॥ 5.20.1 ॥

వ్యానే తృప్యతి శ్రోత్రం తృప్యతి శ్రోత్రే తృప్యతి
చంద్రమాస్తృప్యతి చంద్రమసి తృప్యతి దిశస్తృప్యంతి
దిక్షు తృప్యంతీషు యత్కించ దిశశ్చ చంద్రమాశ్చాధితిష్ఠంతి
తత్తృప్యతి తస్యాను తృప్తిం తృప్యతి ప్రజయా పశుభిరన్నాద్యేన
తేజసా బ్రహ్మవర్చసేనేతి ॥ ॥ 5.20.2 ॥

ఇతి పంచమాధ్యాయే వింశతిః ఖండః

అథ యాం తృతీయాం జుహుయాత్తాం
జుహుయాదపానాయ స్వాహేత్యపానస్తృప్యతి ॥ ॥ 5.21.1 ॥

అపానే తృప్యతి వాక్తృప్యతి వాచి తృప్యంత్యామగ్నిస్తృప్యత్యగ్నౌ
తృప్యతి పృథివీ తృప్యతి పృథివ్యాం తృప్యంత్యాం యత్కించ
పృథివీ చాగ్నిశ్చాధితిష్ఠతస్తత్తృప్యతి తస్యాను తృప్తిం తృప్యతి
ప్రజయా పశుభిరన్నాద్యేన తేజసా బ్రహ్మవర్చసేనేతి ॥ ॥ 5.21.2 ॥

ఇతి పంచమాధ్యాయే ఏకవింశః ఖండః

అథ యాం చతుర్థీం జుహుయాత్తాం జుహుయాత్సమానాయ
స్వాహేతి సమానస్తృప్యతి ॥ ॥ 5.22.1 ॥

సమానే తృప్యతి మనస్తృప్యతి మనసి తృప్యతి పర్జన్యస్తృప్యతి
పర్జన్యే తృప్యతి విద్యుత్తృప్యతి విద్యుతి తృప్యంత్యాం యత్కించ
విద్యుచ్చ పర్జన్యశ్చాధితిష్ఠతస్తత్తృప్యతి తస్యాను తృప్తిం
తృప్యతి ప్రజయా పశుభిరన్నాద్యేన తేజసా బ్రహ్మవర్చసేనేతి॥ ॥ 5.22.2 ॥

ఇతి పంచమాధ్యాయే ద్వావింశః ఖండః

అథ యాం పంచమీం జుహుయాత్తాం జుహుయాదుదానాయ
స్వాహేత్యుదానస్తృప్యతి ॥ ॥ 5.23.1 ॥

ఉదానే తృప్యతి త్వక్తృప్యతి త్వచి తృప్యంత్యాం వాయుస్తృప్యతి
వాయౌ తృప్యత్యాకాశస్తృప్యత్యాకాశే తృప్యతి యత్కించ
వాయుశ్చాకాశశ్చాధితిష్ఠతస్తత్తృప్యతి తస్యాను తృప్తిం
తృప్యతి ప్రజయా పశుభిరన్నాద్యేన తేజసా బ్రహ్మవర్చసేన ॥ ॥ 5.23.2 ॥

ఇతి పంచమాధ్యాయే త్రయోవింశః ఖండః

స య ఇదమవిద్వాగ్నిహోత్రం జుహోతి యథాంగారానపోహ్య
భస్మని జుహుయాత్తాదృక్తత్స్యాత్ ॥ ॥ 5.24.1 ॥

అథ య ఏతదేవం విద్వానగ్నిహోత్రం జుహోతి తస్య సర్వేషు లోకేషు
సర్వేషు భూతేషు సర్వేష్వాత్మసు హుతం భవతి ॥ ॥ 5.24.2 ॥

తద్యథేషీకాతూలమగ్నౌ ప్రోతం ప్రదూయేతైవంహాస్య సర్వే
పాప్మానః ప్రదూయంతే య ఏతదేవం విద్వానగ్నిహోత్రం జుహోతి ॥ ॥ 5.24.3 ॥

తస్మాదు హైవంవిద్యద్యపి చండాలాయోచ్ఛిష్టం
ప్రయచ్ఛేదాత్మని హైవాస్య తద్వైశ్వానరే హుతం స్యాదితి తదేష శ్లోకః॥ ॥ 5.24.4 ॥

యథేహ క్షుధితా బాలా మాతరం పర్యుపాసతే ఏవం సర్వాణి
భూతాన్యగ్నిహోత్రముపాసత ఇత్యగ్నిహోత్రముపాసత ఇతి ॥ ॥ 5.24.5 ॥

ఇతి పంచమాధ్యాయే చతుర్వింశః ఖండః

ఇతి పంచమోఽధ్యాయః

షష్ఠోఽధ్యాయః

ఓమ్ శ్వేతకేతుర్హాఽఽరుణేయ ఆస తం హ పితోవాచ శ్వేతకేతో
వస బ్రహ్మచర్యం న వై సోమ్యాస్మత్కులీనోఽననూచ్య
బ్రహ్మబంధురివ భవతీతి ॥ ॥ 6.1.1 ॥

స హ ద్వాదశవర్ష ఉపేత్య చతుర్వింశతివర్షః
సర్వాన్వేదానధీత్య మహామనా అనూచానమానీ స్తబ్ధ
ఏయాయ తహ పితోవాచ శ్వేతకేతో యన్ను సోమ్యేదం
మహామనా అనూచానమానీ స్తబ్ధోఽస్యుత తమాదేశమప్రాక్ష్యః॥ ॥ 6.1.2 ॥

యేనాశ్రుతశ్రుతం భవత్యమతం మతమవిజ్ఞాతం
విజ్ఞాతమితి కథం ను భగవః స ఆదేశో భవతీతి ॥ ॥ 6.1.3 ॥

యథా సోమ్యైకేన మృత్పిండేన సర్వం మృన్మయం విజ్ఞాతమ్
స్యాద్వాచారంభణం వికారో నామధేయం మృత్తికేత్యేవ సత్యమ్॥ ॥ 6.1.4 ॥

యథా సోమ్యైకేన లోహమణినా సర్వం లోహమయం విజ్ఞాతమ్
స్యాద్వాచారంభణం వికారో నామధేయం లోహమిత్యేవ సత్యమ్॥ ॥ 6.1.5 ॥

యథా సోమ్యైకేన నఖనికృంతనేన సర్వం కార్ష్ణాయసం విజ్ఞాతమ్
స్యాద్వాచారంభణం వికారో నామధేయం కృష్ణాయసమిత్యేవ
సత్యమేవం సోమ్య స ఆదేశో భవతీతి ॥ ॥ 6.1.6 ॥

న వై నూనం భగవంతస్త ఏతదవేదిషుర్యద్ధ్యేతదవేదిష్యన్కథం
మే నావక్ష్యన్నితి భగవాంస్త్వేవ మే తద్బ్రవీత్వితి తథా సోమ్యేతి హోవాచ॥ ॥ 6.1.7 ॥

ఇతి షష్ఠాధ్యాయే ప్రథమః ఖండః

సదేవ సోమ్యేదమగ్ర ఆసీదేకమేవాద్వితీయమ్.
తద్ధైక ఆహురసదేవేదమగ్ర ఆసీదేకమేవాద్వితీయం తస్మాదసతః సజ్జాయత॥ ॥ 6.2.1 ॥

కుతస్తు ఖలు సోమ్యైవం స్యాదితి హోవాచ కథమసతః సజ్జాయేతేతి.
సత్త్వేవ సోమ్యేదమగ్ర ఆసీదేకమేవాద్వితీయమ్ ॥ ॥ 6.2.2 ॥

తదైక్షత బహు స్యాం ప్రజాయేయేతి తత్తేజోఽసృజత తత్తేజ
ఐక్షత బహు స్యాం ప్రజాయేయేతి తదపోఽసృజత.
తస్మాద్యత్ర క్వచ శోచతి స్వేదతే వా పురుషస్తేజస ఏవ
తదధ్యాపో జాయంతే ॥ ॥ 6.2.3 ॥

తా ఆప ఐక్షంత బహ్వ్యః స్యామ ప్రజాయేమహీతి తా
అన్నమసృజంత తస్మాద్యత్ర క్వ చ వర్షతి తదేవ భూయిష్ఠమన్నం
భవత్యద్భ్య ఏవ తదధ్యన్నాద్యం జాయతే ॥ ॥ 6.2.4 ॥

ఇతి షష్ఠాధ్యాయే ద్వితీయః ఖండః

తేషాం ఖల్వేషాం భూతానాం త్రీణ్యేవ బీజాని
భవంత్యాండజం జీవజముద్భిజ్జమితి ॥ ॥ 6.3.1 ॥

సేయం దేవతైక్షత హంతాహమిమాస్తిస్రో దేవతా అనేన
జీవేనాత్మనానుప్రవిశ్య నామరూపే వ్యాకరవాణీతి ॥ ॥ 6.3.2 ॥

తాసాం త్రివృతం త్రివృతమేకైకాం కరవాణీతి సేయం
దేవతేమాస్తిస్రో దేవతా అనేనైవ జీవేనాత్మనానుప్రవిశ్య
నామరూపే వ్యాకరోత్ ॥ ॥ 6.3.3 ॥

తాసాం త్రివృతం త్రివృతమేకైకామకరోద్యథా తు ఖలు
సోమ్యేమాస్తిస్రో దేవతాస్త్రివృత్త్రివృదేకైకా భవతి తన్మే విజానీహీతి॥ ॥ 6.3.4 ॥

ఇతి షష్ఠాధ్యాయే తృతీయః ఖండః

యదగ్నే రోహితం రూపం తేజసస్తద్రూపం యచ్ఛుక్లం తదపాం
యత్కృష్ణం తదన్నస్యాపాగాదగ్నేరగ్నిత్వం వాచారంభణం
వికారో నామధేయం త్రీణి రూపాణీత్యేవ సత్యమ్ ॥ ॥ 6.4.1 ॥

యదాదిత్యస్య రోహితం రూపం తేజసస్తద్రూపం యచ్ఛుక్లం తదపాం
యత్కృష్ణం తదన్నస్యాపాగాదాదిత్యాదాదిత్యత్వం వాచారంభణం
వికారో నామధేయం త్రీణి రూపాణీత్యేవ సత్యమ్ ॥ ॥ 6.4.2 ॥

యచ్చంద్రమసో రోహితం రూపం తేజసస్తద్రూపం యచ్ఛుక్లం తదపాం
యత్కృష్ణం తదన్నస్యాపాగాచ్చంద్రాచ్చంద్రత్వం వాచారంభణం
వికారో నామధేయం త్రీణి రూపాణీత్యేవ సత్యమ్ ॥ ॥ 6.4.3 ॥

యద్విద్యుతో రోహితం రూపం తేజసస్తద్రూపం యచ్ఛుక్లం తదపాం
యత్కృష్ణం తదన్నస్యాపాగాద్విద్యుతో విద్యుత్త్వం వాచారంభణం
వికారో నామధేయం త్రీణి రూపాణీత్యేవ సత్యమ్ ॥ ॥ 6.4.4 ॥

ఏతద్ధ స్మ వై తద్విద్వాంస ఆహుః పూర్వే మహాశాలా
మహాశ్రోత్రియా న నోఽద్య కశ్చనాశ్రుతమమతమవిజ్ఞాతముదాహరిష్యతీతి
హ్యేభ్యో విదాంచక్రుః ॥ ॥ 6.4.5 ॥

యదు రోహితమివాభూదితి తేజసస్తద్రూపమితి తద్విదాంచక్రుర్యదు
శుక్లమివాభూదిత్యపాం రూపమితి తద్విదాంచక్రుర్యదు
కృష్ణమివాభూదిత్యన్నస్య రూపమితి తద్విదాంచక్రుః ॥ ॥ 6.4.6 ॥

యద్వవిజ్ఞాతమివాభూదిత్యేతాసామేవ దేవతానాం సమాస ఇతి
తద్విదాంచక్రుర్యథా తు ఖలు సోమ్యేమాస్తిస్రో దేవతాః
పురుషం ప్రాప్య త్రివృత్త్రివృదేకైకా భవతి తన్మే విజానీహీతి ॥ ॥ 6.4.7 ॥

ఇతి షష్ఠాధ్యాయే చతుర్థః ఖండః

అన్నమశితం త్రేధా విధీయతే తస్య యః స్థవిష్ఠో
ధాతుస్తత్పురీషం భవతి యో మధ్యమస్తన్మాసం యోఽణిష్ఠస్తన్మనః ॥ ॥ 6.5.1 ॥

ఆపః పీతాస్త్రేధా విధీయంతే తాసాం యః స్థవిష్ఠో
ధాతుస్తన్మూత్రం భవతి యో మధ్యమస్తల్లోహితం యోఽణిష్ఠః స ప్రాణః॥ ॥ 6.5.2 ॥

తేజోఽశితం త్రేధా విధీయతే తస్య యః స్థవిష్ఠో
ధాతుస్తదస్థి భవతి యో మధ్యమః స మజ్జా యోఽణిష్ఠః సా వాక్ ॥ ॥ 6.5.3 ॥

అన్నమయం హి సోమ్య మనః ఆపోమయః ప్రాణస్తేజోమయీ
వాగితి భూయ ఏవ మా భగవాన్విజ్ఞాపయత్వితి తథా సోమ్యేతి హోవాచ॥ ॥ 6.5.4 ॥

ఇతి షష్ఠాధ్యాయే పంచమః ఖండః

దధ్నః సోమ్య మథ్యమానస్య యోఽణిమా స ఉర్ధ్వః
సముదీషతి తత్సర్పిర్భవతి ॥ ॥ 6.6.1 ॥

ఏవమేవ ఖలు సోమ్యాన్నస్యాశ్యమానస్య యోఽణిమా స
ఉర్ధ్వఃసముదీషతి తన్మనో భవతి ॥ ॥ 6.6.2 ॥

అపాంసోమ్య పీయమానానాం యోఽణిమా స ఉర్ధ్వః
సముదీషతి సా ప్రాణో భవతి ॥ ॥ 6.6.3 ॥

తేజసః సోమ్యాశ్యమానస్య యోఽణిమా స ఉర్ధ్వః సముదీషతి సా వాగ్భవతి॥ ॥ 6.6.4 ॥

అన్నమయం హి సోమ్య మన ఆపోమయః ప్రాణస్తేజోమయీ వాగితి
భూయ ఏవ మా భగవాన్విజ్ఞాపయత్వితి తథా సోమ్యేతి హోవాచ ॥ ॥ 6.6.5 ॥

ఇతి షష్ఠాధ్యాయే షష్ఠః ఖండః

షోడశకలః సోమ్య పురుషః పంచదశాహాని మాఽశీః
కామమపః పిబాపోమయః ప్రాణో నపిబతో విచ్ఛేత్స్యత ఇతి ॥ ॥ 6.7.1 ॥

స హ పంచదశాహాని నశాథ హైనముపససాద కిం బ్రవీమి
భో ఇత్యృచః సోమ్య యజూంషి సామానీతి స హోవాచ న వై
మా ప్రతిభాంతి భో ఇతి ॥ ॥ 6.7.2 ॥

పాఠభేధః – నాఽఽశాథ
తం హోవాచ యథా సోమ్య మహతోఽభ్యాహితస్యైకోఽఙ్గారః
ఖద్యోతమాత్రః పరిశిష్టః స్యాత్తేన తతోఽపి న బహుదహేదేవం
సోమ్య తే షోడశానాం కలానామేకా కలాతిశిష్టా
స్యాత్తయైతర్హి వేదాన్నానుభవస్యశానాథ మే విజ్ఞాస్యసీతి ॥ ॥ 6.7.3 ॥

స హాశాథ హైనముపససాద తం హ యత్కించ పప్రచ్ఛ
సర్వం హ ప్రతిపేదే ॥ ॥ 6.7.4 ॥

తం హోవాచ యథా సోమ్య మహతోఽభ్యాహితస్యైకమంగారం
ఖద్యోతమాత్రం పరిశిష్టం తం తృణైరుపసమాధాయ
ప్రాజ్వలయేత్తేన తతోఽపి బహు దహేత్ ॥ ॥ 6.7.5 ॥

ఏవం సోమ్య తే షోడశానాం కలానామేకా
కలాఽతిశిష్టాభూత్సాఽన్నేనోపసమాహితా ప్రాజ్వాలీ
తయైతర్హి వేదాననుభవస్యన్నమయం హి సోమ్య మన ఆపోమయః
ప్రాణస్తేజోమయీ వాగితి తద్ధాస్య విజజ్ఞావితి విజజ్ఞావితి ॥ ॥ 6.7.6 ॥

ఇతి షష్ఠాధ్యాయే సప్తమః ఖండః

ఉద్దాలకో హాఽఽరుణిః శ్వేతకేతుం పుత్రమువాచ స్వప్నాంతం మే సోమ్య
విజానీహీతి యత్రైతత్పురుషః స్వపితి నామ సతా సోమ్య తదా
సంపన్నో భవతి స్వమపీతో భవతి తస్మాదేనం
స్వపితీత్యాచక్షతే స్వం హ్యపీతో భవతి ॥ ॥ 6.8.1 ॥

స యథా శకునిః సూత్రేణ ప్రబద్ధో దిశం దిశం
పతిత్వాన్యత్రాయతనమలబ్ధ్వా బంధనమేవోపశ్రయత
ఏవమేవ ఖలు సోమ్య తన్మనో దిశం దిశం
పతిత్వాన్యత్రాయతనమలబ్ధ్వా ప్రాణమేవోపశ్రయతే
ప్రాణబంధనం హి సోమ్య మన ఇతి ॥ ॥ 6.8.2 ॥

అశనాపిపాసే మే సోమ్య విజానీహీతి
యత్రైతత్పురుషోఽశిశిషతి నామాప ఏవ తదశితం నయంతే
తద్యథా గోనాయోఽశ్వనాయః పురుషనాయ ఇత్యేవం తదప
ఆచక్షతేఽశనాయేతి తత్రైతచ్ఛుంగముత్పతితం సోమ్య
విజానీహి నేదమమూలం భవిష్యతీతి ॥ ॥ 6.8.3 ॥

తస్య క్వ మూలం స్యాదన్యత్రాన్నాదేవమేవ ఖలు సోమ్యాన్నేన
శుంగేనాపో మూలమన్విచ్ఛాద్భిః సోమ్య శుంగేన తేజో
మూలమన్విచ్ఛ తేజసా సోమ్య శుంగేన సన్మూలమన్విచ్ఛ
సన్మూలాః సోమ్యేమాః సర్వాః ప్రజాః సదాయతనాః సత్ప్రతిష్ఠాః॥ ॥ 6.8.4 ॥

అథ యత్రైతత్పురుషః పిపాసతి నామ తేజ ఏవ తత్పీతం నయతే
తద్యథా గోనాయోఽశ్వనాయః పురుషనాయ ఇత్యేవం తత్తేజ
ఆచష్ట ఉదన్యేతి తత్రైతదేవ శుంగముత్పతితం సోమ్య
విజానీహి నేదమమూలం భవిష్యతీతి ॥ ॥ 6.8.5 ॥

తస్య క్వ మూలం స్యాదన్యత్రాద్భ్యోఽద్భిః సోమ్య శుంగేన తేజో
మూలమన్విచ్ఛ తేజసా సోమ్య శుంగేన సన్మూలమన్విచ్ఛ
సన్మూలాః సోమ్యేమాః సర్వాః ప్రజాః సదాయతనాః సత్ప్రతిష్ఠా
యథా తు ఖలు సోమ్యేమాస్తిస్రో దేవతాః పురుషం ప్రాప్య
త్రివృత్త్రివృదేకైకా భవతి తదుక్తం పురస్తాదేవ భవత్యస్య
సోమ్య పురుషస్య ప్రయతో వాఙ్మనసి సంపద్యతే మనః ప్రాణే
ప్రాణస్తేజసి తేజః పరస్యాం దేవతాయామ్ ॥ ॥ 6.8.6 ॥

స య ఏషోఽణిమైతదాత్మ్యమిదం సర్వం తత్సత్యం స
ఆత్మా తత్త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయ ఏవ మా
భగవాన్విజ్ఞాపయత్వితి తథా సోమ్యేతి హోవాచ ॥ ॥ 6.8.7 ॥

ఇతి షష్ఠాధ్యాయే అష్టమః ఖండః

యథా సోమ్య మధు మధుకృతో నిస్తిష్ఠంతి నానాత్యయానాం
వృక్షాణాం రసాన్సమవహారమేకతాం రసం గమయంతి ॥ ॥ 6.9.1 ॥

తే యథా తత్ర న వివేకం లభంతేఽముష్యాహం వృక్షస్య
రసోఽస్మ్యముష్యాహం వృక్షస్య రసోఽస్మీత్యేవమేవ ఖలు
సోమ్యేమాః సర్వాః ప్రజాః సతి సంపద్య న విదుః సతి సంపద్యామహ ఇతి॥ ॥ 6.9.2 ॥

త ఇహ వ్యాఘ్రో వా సింహో వా వృకో వా వరాహో వా కీటో వా
పతంగో వా దంశో వా మశకో వా యద్యద్భవంతి తదాభవంతి ॥ ॥ 6.9.3 ॥

స య ఏషోఽణిమైతదాత్మ్యమిదం సర్వం తత్సత్యసం ఆత్మా
తత్త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయ ఏవ మా భగవాన్విజ్ఞాపయత్వితి
తథా సోమ్యేతి హోవాచ ॥ ॥ 6.9.4 ॥

ఇతి షష్ఠాధ్యాయే నవమః ఖండః

ఇమాః సోమ్య నద్యః పురస్తాత్ప్రాచ్యః స్యందంతే
పశ్చాత్ప్రతీచ్యస్తాః సముద్రాత్సముద్రమేవాపియంతి స సముద్ర
ఏవ భవతి తా యథా తత్ర న విదురియమహమస్మీయమహమస్మీతి ॥ ॥ 6.10.1 ॥

ఏవమేవ ఖలు సోమ్యేమాః సర్వాః ప్రజాః సత ఆగమ్య న విదుః
సత ఆగచ్ఛామహ ఇతి త ఇహ వ్యాఘ్రో వా సింహో వా
వృకో వా వరాహో వా కీటో వా పతంగో వా దశో వా మశకో వా
యద్యద్భవంతి తదాభవంతి ॥ ॥ 6.10.2 ॥

స య ఏషోఽణిమైతదాత్మ్యమిదం సర్వం తత్సత్యం స ఆత్మా
తత్త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయ ఏవ మా భగవాన్విజ్ఞాపయత్వితి
తథా సోమ్యేతి హోవాచ ॥ ॥ 6.10.3 ॥

ఇతి షష్ఠాధ్యాయే దశమః ఖండః

అస్య సోమ్య మహతో వృక్షస్య యో మూలేఽభ్యాహన్యాజ్జీవన్స్రవేద్యో
మధ్యేఽభ్యాహన్యాజ్జీవన్స్రవేద్యోఽగ్రేఽభ్యాహన్యాజ్జీవన్స్రవేత్స
ఏష జీవేనాత్మనానుప్రభూతః పేపీయమానో మోదమానస్తిష్ఠతి॥ ॥ 6.11.1 ॥

అస్య యదేకాశాఖాం జీవో జహాత్యథ సా శుష్యతి
ద్వితీయాం జహాత్యథ సా శుష్యతి తృతీయాం జహాత్యథ సా

శుష్యతి సర్వం జహాతి సర్వః శుష్యతి
ఏవమేవ ఖలు సోమ్య విద్ధీతి హోవాచ ॥ ॥ 6.11.2 ॥

జీవాపేతం వావ కిలేదం
మ్రియతే న జీవో మ్రియతే ఇతి స య ఏషోఽణిమైతదాత్మ్యమిదం
సర్వం తత్సత్యం స ఆత్మా తత్త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయ ఏవ
మా భగవాన్విజ్ఞాపయత్వితి తథా సోమ్యేతి హోవాచ ॥ ॥ 6.11.3 ॥

ఇతి షష్ఠాధ్యాయే ఏకాదశః ఖండః

న్యగ్రోధఫలమత ఆహరేతీదం భగవ ఇతి భింధీతి భిన్నం
భగవ ఇతి కిమత్ర పశ్యసీత్యణ్వ్య ఇవేమా ధానా భగవ
ఇత్యాసామంగైకాం భింధీతి భిన్నా భగవ ఇతి కిమత్ర
పశ్యసీతి న కించన భగవ ఇతి ॥ ॥ 6.12.1 ॥

తం హోవాచ యం వై సోమ్యైతమణిమానం న నిభాలయస
ఏతస్య వై సోమ్యైషోఽణిమ్న ఏవం మహాన్యగ్రోధస్తిష్ఠతి శ్రద్ధత్స్వ సోమ్యేతి॥ ॥ 6.12.2 ॥

స య ఏషోఽణిమైతదాత్మ్యమిదదగ్ం సర్వం తత్సత్యం స ఆత్మా
తత్త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయ ఏవ మా భగవాన్విజ్ఞాపయత్వితి
తథా సోమ్యేతి హోవాచ ॥ ॥ 6.12.3 ॥

ఇతి షష్ఠాధ్యాయే ద్వాదశః ఖండః

లవణమేతదుదకేఽవధాయాథ మా ప్రాతరుపసీదథా ఇతి
స హ తథా చకార తం హోవాచ యద్దోషా లవణముదకేఽవాధా
అంగ తదాహరేతి తద్ధావమృశ్య న వివేద ॥ ॥ 6.13.1 ॥

యథా విలీనమేవాంగాస్యాంతాదాచామేతి కథమితి లవణమితి
మధ్యాదాచామేతి కథమితి లవణమిత్యంతాదాచామేతి
కథమితి లవణమిత్యభిప్రాస్యైతదథ మోపసీదథా ఇతి
తద్ధ తథా చకార తచ్ఛశ్వత్సంవర్తతే తం హోవాచాత్ర
వావ కిల తత్సోమ్య న నిభాలయసేఽత్రైవ కిలేతి ॥ ॥ 6.13.2 ॥

స య ఏషోఽణిమైతదాత్మ్యమిదం సర్వం తత్సత్యం స ఆత్మా
తత్త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయ ఏవ మా భగవాన్విజ్ఞాపయత్వితి
తథా సోమ్యేతి హోవాచ ॥ ॥ 6.13.3 ॥

ఇతి షష్ఠాధ్యాయే త్రయోదశః ఖండః

యథా సోమ్య పురుషం గంధారేభ్యోఽభినద్ధాక్షమానీయ తం
తతోఽతిజనే విసృజేత్స యథా తత్ర ప్రాఙ్వోదఙ్వాధరాఙ్వా
ప్రత్యఙ్వా ప్రధ్మాయీతాభినద్ధాక్ష ఆనీతోఽభినద్ధాక్షో విసృష్టః॥ ॥ 6.14.1 ॥

తస్య యథాభినహనం ప్రముచ్య ప్రబ్రూయాదేతాం దిశం గంధారా
ఏతాం దిశం వ్రజేతి స గ్రామాద్గ్రామం పృచ్ఛన్పండితో మేధావీ
గంధారానేవోపసంపద్యేతైవమేవేహాచార్యవాన్పురుషో వేద
తస్య తావదేవ చిరం యావన్న విమోక్ష్యేఽథ సంపత్స్య ఇతి॥ ॥ 6.14.2 ॥

స య ఏషోఽణిమైతదాత్మ్యమిదం సర్వం తత్సత్యం స ఆత్మా
తత్త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయ ఏవ మా భగవాన్విజ్ఞాపయత్వితి
తథా సోమ్యేతి హోవాచ ॥ ॥ 6.14.3 ॥

ఇతి షష్ఠాధ్యాయే చతుర్దశః ఖండః

పురుషం సోమ్యోతోపతాపినం జ్ఞాతయః పర్యుపాసతే జానాసి
మాం జానాసి మామితి తస్య యావన్న వాఙ్మనసి సంపద్యతే
మనః ప్రాణే ప్రాణస్తేజసి తేజః పరస్యాం దేవతాయాం తావజ్జానాతి॥ ॥ 6.15.1 ॥

అథ యదాస్య వాఙ్మనసి సంపద్యతే మనః ప్రాణే ప్రాణస్తేజసి
తేజః పరస్యాం దేవతాయామథ న జానాతి ॥ ॥ 6.15.2 ॥

స య ఏషోఽణిమైతదాత్మ్యమిదం సర్వం తత్ సత్యం స ఆత్మా
తత్త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి భూయ ఏవ మా భగవాన్విజ్ఞాపయత్వితి
తథా సోమ్యేతి హోవాచ ॥ ॥ 6.15.3 ॥

ఇతి షష్ఠాధ్యాయే పంచదశః ఖండః

పురుషసోమ్యోతహస్తగృహీతమానయంత్యపహార్షీత్స్తేయమకార్షీత్పరశుమస్మై
తపతేతి స యది తస్య కర్తా భవతి తత ఏవానృతమాత్మానం
కురుతే సోఽనృతాభిసంధోఽనృతేనాత్మానమంతర్ధాయ
పరశుం తప్తం ప్రతిగృహ్ణాతి స దహ్యతేఽథ హన్యతే ॥ ॥ 6.16.1 ॥

అథ యది తస్యాకర్తా భవతి తతేవ సత్యమాత్మానం కురుతే
స సత్యాభిసంధః సత్యేనాత్మానమంతర్ధాయ పరశుం తప్తం
ప్రతిగృహ్ణాతి సన దహ్యతేఽథ ముచ్యతే ॥ ॥ 6.16.2 ॥

స యథా తత్ర నాదాహ్యేతైతదాత్మ్యమిదం సర్వం తత్సత్యం స
ఆత్మా తత్త్వమసి శ్వేతకేతో ఇతి తద్ధాస్య విజజ్ఞావితి విజజ్ఞావితి ॥ ॥ 6.16.3 ॥

ఇతి షష్ఠాధ్యాయే షోడశః ఖండః

ఇతి షష్ఠోఽధ్యాయః

సప్తమోఽధ్యాయః

ఓమ్ అధీహి భగవ ఇతి హోపససాద సనత్కుమారం నారదః తగ్ం
హోవాచ యద్వేత్థ తేన మోపసీద తతస్త ఊర్ధ్వం వక్ష్యామీతి స హోవాచ॥ ॥ 7.1.1 ॥

ఋగ్వేదం భగవోఽధ్యేమి యజుర్వేదం సామవేదమాథర్వణం
చతుర్థమితిహాసపురాణం పంచమం వేదానాం వేదం పిత్ర్యం రాశిం
దైవం నిధిం వాకోవాక్యమేకాయనం దేవవిద్యాం బ్రహ్మవిద్యాం
భూతవిద్యాం క్షత్రవిద్యాం నక్షత్రవిద్యాం
సర్పదేవజనవిద్యామేతద్భగవోఽధ్యేమి ॥ ॥ 7.1.2 ॥

సోఽహం భగవో మంత్రవిదేవాస్మి నాత్మవిచ్ఛ్రుతం హ్యేవ మే
భగవద్దృశేభ్యస్తరతి శోకమాత్మవిదితి సోఽహం భగవః
శోచామి తం మా భగవాంఛోకస్య పారం తారయత్వితి
తం హోవాచ యద్వై కించైతదధ్యగీష్ఠా నామైవైతత్ ॥ ॥ 7.1.3 ॥

నామ వా ఋగ్వేదో యజుర్వేదః సామవేద ఆథర్వణశ్చతుర్థ
ఇతిహాసపురాణః పంచమో వేదానాం వేదః పిత్ర్యో రాశిర్దైవో
నిధిర్వాకోవాక్యమేకాయనం దేవవిద్యా బ్రహ్మవిద్యా భూతవిద్యా
క్షత్రవిద్యా నక్షత్రవిద్యా సర్పదేవజనవిద్యా నామైవైతన్నామోపాస్స్వేతి ॥ ॥ 7.1.4 ॥

స యో నామ బ్రహ్మేత్యుపాస్తే యావన్నామ్నో గతం తత్రాస్య
యథాకామచారో భవతి యో నామ బ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తి
భగవో నామ్నో భూయ ఇతి నామ్నో వావ భూయోఽస్తీతి
తన్మే భగవాన్బ్రవీత్వితి ॥ ॥ 7.1.5 ॥

ఇతి సప్తమాధ్యాయే ప్రథమః ఖండః

వాగ్వావ నామ్నో భూయసీ వాగ్వా ఋగ్వేదం విజ్ఞాపయతి యజుర్వేదం
సామవేదమాథర్వణం చతుర్థమితిహాసపురాణం పంచమం వేదానాం వేదం
పిత్ర్యం రాశిం దైవం నిధిం వాకోవాక్యమేకాయనం దేవవిద్యాం
బ్రహ్మవిద్యాం భూతవిద్యాం క్షత్రవిద్యాం సర్పదేవజనవిద్యాం
దివం చ పృథివీం చ వాయుం చాకాశం చాపశ్చ తేజశ్చ
దేవాంశ్చ మనుష్యాంశ్చ పశూంశ్చ వయాంసి చ
తృణవనస్పతీఞ్ఛ్వాపదాన్యాకీటపతంగపిపీలకం
ధర్మం చాధర్మం చ సత్యం చానృతం చ సాధు చాసాధు చ
హృదయజ్ఞం చాహృదయజ్ఞం చ యద్వై వాఙ్నాభవిష్యన్న ధర్మో
నాధర్మో వ్యజ్ఞాపయిష్యన్న సత్యం నానృతం న సాధు నాసాధు
న హృదయజ్ఞో నాహృదయజ్ఞో వాగేవైతత్సర్వం విజ్ఞాపయతి
వాచముపాస్స్వేతి ॥ ॥ 7.2.1 ॥

స యో వాచం బ్రహ్మేత్యుపాస్తే యావద్వాచో గతం తత్రాస్య
యథాకామచారో భవతి యో వాచం బ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తి
భగవో వాచో భూయ ఇతి వాచో వావ భూయోఽస్తీతి తన్మే
భగవాన్బ్రవీత్వితి ॥ ॥ 7.2.2 ॥

ఇతి సప్తమాధ్యాయే ద్వితీయః ఖండః

మనో వావ వాచో భూయో యథా వై ద్వే వామలకే ద్వే వా కోలే
ద్వౌ వాక్షౌ ముష్టిరనుభవత్యేవం వాచం చ నామ చ
మనోఽనుభవతి స యదా మనసా మనస్యతి
మంత్రానధీయీయేత్యథాధీతే కర్మాణి కుర్వీయేత్యథ కురుతే
పుత్రాంశ్చ పశూంశ్చేచ్ఛేయేత్యథేచ్ఛత ఇమం చ

లోకమముం చేచ్చేయేత్యథేచ్ఛతే మనో హ్యాత్మా మనో హి లోకో
మనో హి బ్రహ్మ మన ఉపాస్స్వేతి ॥ ॥ 7.3.1 ॥

స యో మనో బ్రహ్మేత్యుపాస్తే యావన్మనసో గతం తత్రాస్య
యథాకామచారో భవతి యో మనో బ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తి
భగవో మనసో భూయ ఇతి మనసో వావ భూయోఽస్తీతి
తన్మే భగవాన్బ్రవీత్వితి॥ ॥ 7.3.2 ॥

ఇతి సప్తమాధ్యాయే తృతీయః ఖండః

సంకల్పో వావ మనసో భూయాన్యదా వై సంకల్పయతేఽథ
మనస్యత్యథ వాచమీరయతి తాము నామ్నీరయతి నామ్ని
మంత్రా ఏకం భవంతి మంత్రేషు కర్మాణి ॥ ॥ 7.4.1 ॥

తాని హ వా ఏతాని సంకల్పైకాయనాని సంకల్పాత్మకాని
సంకల్పే ప్రతిష్ఠితాని సమక్లపతాం ద్యావాపృథివీ
సమకల్పేతాం వాయుశ్చాకాశం చ సమకల్పంతాపశ్చ
తేజశ్చ తేషాం సంక్లప్త్యై వర్షం సంకల్పతే
వర్షస్య సంక్లప్త్యా అన్నం సంకల్పతేఽన్నస్య సం క్లప్త్యై
ప్రాణాః సంకల్పంతే ప్రాణానాం సంక్లప్త్యై మంత్రాః సంకల్పంతే
మంత్రాణాం సంక్లప్త్యై కర్మాణి సంకల్పంతే కర్మణాం
సంక్లప్త్యై లోకః సంకల్పతే లోకస్య సం క్లప్త్యై సర్వం
సంకల్పతే స ఏష సంకల్పః సంకల్పముపాస్స్వేతి ॥ ॥ 7.4.2 ॥

స యః సంకల్పం బ్రహ్మేత్యుపాస్తే సంక్లప్తాన్వై స లోకాన్ ధ్రువాన్ ధ్రువః
ప్రతిష్ఠితాన్ ప్రతిష్ఠితోఽవ్యథమానానవ్యథమానోఽభిసిధ్యతి
యావత్సంకల్పస్య గతం తత్రాస్య యథాకామచారో భవతి యః

సంకల్పం బ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తి భగవః సంకల్పాద్భూయ ఇతి
సంకల్పాద్వావ భూయోఽస్తీతి తన్మే భగవాన్బ్రవీత్వితి ॥ ॥ 7.4.3 ॥

ఇతి సప్తమాధ్యాయే చతుర్థః ఖండః

చిత్తం వావ సం కల్పాద్భూయో యదా వై చేతయతేఽథ
సంకల్పయతేఽథ మనస్యత్యథ వాచమీరయతి తాము నామ్నీరయతి
నామ్ని మంత్రా ఏకం భవంతి మంత్రేషు కర్మాణి ॥ ॥ 7.5.1 ॥

తాని హ వా ఏతాని చిత్తైకాయనాని చిత్తాత్మాని చిత్తే
ప్రతిష్ఠితాని తస్మాద్యద్యపి బహువిదచిత్తో భవతి
నాయమస్తీత్యేవైనమాహుర్యదయం వేద యద్వా అయం
విద్వాన్నేత్థమచిత్తః స్యాదిత్యథ యద్యల్పవిచ్చిత్తవాన్భవతి
తస్మా ఏవోత శుశ్రూషంతే చిత్తం హ్యేవైషామేకాయనం
చిత్తమాత్మా చిత్తం ప్రతిష్ఠా చిత్తముపాస్స్వేతి ॥ ॥ 7.5.2 ॥

స యశ్చిత్తం బ్రహ్మేత్యుపాస్తే చిత్తాన్వై స లోకాన్ ధ్రువాన్ ధ్రువః
ప్రతిష్ఠితాన్ప్రతిష్ఠితోఽవ్యథమానానవ్యథమానోఽభిసిధ్యతి
యావచ్చిత్తస్య గతం తత్రాస్య యథాకామచారో భవతి యశ్చిత్తం
బ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తి భగవశ్చిత్తాద్భూయ ఇతి చిత్తాద్వావ
భూయోఽస్తీతి తన్మే భగవాన్బ్రవీత్వితి ॥ ॥ 7.5.3 ॥

ఇతి సప్తమాధ్యాయే పంచమః ఖండః

ధ్యానం వావ చిత్తాద్భూయో ధ్యాయతీవ పృథివీ
ధ్యాయతీవాంతరిక్షం ధ్యాయతీవ ద్యౌర్ధ్యాయంతీవాపో
ధ్యాయంతీవ పర్వతా దేవమనుష్యాస్తస్మాద్య ఇహ మనుష్యాణాం

మహత్తాం ప్రాప్నువంతి ధ్యానాపాదాంశా ఇవైవ తే భవంత్యథ
యేఽల్పాః కలహినః పిశునా ఉపవాదినస్తేఽథ యే ప్రభవో
ధ్యానాపాదాంశా ఇవైవ తే భవంతి ధ్యానముపాస్స్వేతి ॥ ॥ 7.6.1 ॥

స యో ధ్యానం బ్రహ్మేత్యుపాస్తే యావద్ధ్యానస్య గతం తత్రాస్య
యథాకామచారో భవతి యో ధ్యానం బ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తి
భగవో ధ్యానాద్భూయ ఇతి ధ్యానాద్వావ భూయోఽస్తీతి తన్మే
భగవాన్బ్రవీత్వితి ॥ ॥ 7.6.2 ॥

ఇతి సప్తమాధ్యాయే షష్ఠః ఖండః

విజ్ఞానం వావ ధ్యానాద్భూయః విజ్ఞానేన వా ఋగ్వేదం విజానాతి
యజుర్వేదం సామవేదమాథర్వణం చతుర్థమితిహాసపురాణం
పంచమం వేదానాం వేదం పిత్ర్యం రాశిం దైవం నిధిం
వాకోవాక్యమేకాయనం దేవవిద్యాం బ్రహ్మవిద్యాం భూతవిద్యాం
క్షత్రవిద్యాం నక్షత్రవిద్యాం సర్పదేవజనవిద్యాం దివం చ
పృథివీం చ వాయుం చాకాశం చాపశ్చ తేజశ్చ దేవాంశ్చ
మనుష్యాంశ్చ పశూంశ్చ వయాంసి చ
తృణవనస్పతీంఛ్వాపదాన్యాకీటపతంగపిపీలకం
ధర్మం చాధర్మం చ సత్యం చానృతం చ సాధు చాసాధు చ
హృదయజ్ఞం చాహృదయజ్ఞం చాన్నం చ రసం చేమం చ లోకమముం
చ విజ్ఞానేనైవ విజానాతి విజ్ఞానముపాస్స్వేతి ॥ ॥ 7.7.1 ॥

స యో విజ్ఞానం బ్రహ్మేత్యుపాస్తే విజ్ఞానవతో వై స
లోకాన్ జ్ఞానవతోఽభిసిధ్యతి యావద్విజ్ఞానస్య గతం తత్రాస్య

యథాకామచారో భవతి యో విజ్ఞానం బ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తి భగవో
విజ్ఞానాద్భూయ ఇతి విజ్ఞానాద్వావ భూయోఽస్తీతి తన్మే భగవాన్బ్రవీత్వితి॥ ॥ 7.7.2 ॥

ఇతి సప్తమాధ్యాయే సప్తమః ఖండః

బలం వావ విజ్ఞానాద్భూయోఽపి హ శతం విజ్ఞానవతామేకో
బలవానాకంపయతే స యదా బలీ భవత్యథోత్థాతా
భవత్యుత్తిష్ఠన్పరిచరితా భవతి పరిచరన్నుపసత్తా
భవత్యుపసీదంద్రష్టా భవతి శ్రోతా భవతి మంతా భవతి
బోద్ధా భవతి కర్తా భవతి విజ్ఞాతా భవతి బలేన వై పృథివీ
తిష్ఠతి బలేనాంతరిక్షం బలేన ద్యౌర్బలేన పర్వతా బలేన
దేవమనుష్యా బలేన పశవశ్చ వయాంసి చ తృణవనస్పతయః
శ్వాపదాన్యాకీటపతంగపిపీలకం బలేన లోకస్తిష్ఠతి బలముపాస్స్వేతి ॥ ॥ 7.8.1 ॥

స యో బలం బ్రహ్మేత్యుపాస్తే యావద్బలస్య గతం తత్రాస్య
యథా కామచారో భవతి యో బలం బ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తి భగవో
బలాద్భూయ ఇతి బలాద్వావ భూయోఽస్తీతి తన్మే భగవాన్బ్రవీత్వితి ॥ ॥ 7.8.2 ॥

ఇతి సప్తమాధ్యాయే అష్టమః ఖండః

అన్నం వావ బలాద్భూయస్తస్మాద్యద్యపి దశరాత్రీర్నాశ్నీయాద్యద్యు హ
జీవేదథవాఽద్రష్టాఽశ్రోతామంతాఽబోద్ధాఽకర్తాఽవిజ్ఞాతా
భవత్యథాన్నస్యాయై ద్రష్టా భవతి శ్రోతా భవతి మంతా
భవతి బోద్ధా భవతి కర్తా భవతి విజ్ఞాతా భవత్యన్నముపాస్స్వేతి ॥ ॥ 7.9.1 ॥

స యోఽన్నం బ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽన్నవతో వై స
లోకాన్పానవతోఽభిసిధ్యతి యావదన్నస్య గతం తత్రాస్య

యథాకామచారో భవతి యోఽన్నం బ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తి
భగవోఽన్నాద్భూయ ఇత్యన్నాద్వావ భూయోఽస్తీతి తన్మే భగవాన్బ్రవీత్వితి॥ ॥ 7.9.2 ॥

ఇతి సప్తమాధ్యాయే నవమః ఖండః

ఆపో వావాన్నాద్భూయస్తస్మాద్యదా సువృష్టిర్న భవతి
వ్యాధీయంతే ప్రాణా అన్నం కనీయో భవిష్యతీత్యథ యదా
సువృష్టిర్భవత్యానందినః ప్రాణా భవంత్యన్నం బహు
భవిష్యతీత్యాప ఏవేమా మూర్తా యేయం పృథివీ యదంతరిక్షం
యద్ద్యౌర్యత్పర్వతా యద్దేవమనుష్యాయత్పశవశ్చ వయాంసి చ
తృణవనస్పతయః శ్వాపదాన్యాకీటపతంగపిపీలకమాప
ఏవేమా మూర్తా అప ఉపాస్స్వేతి ॥ ॥ 7.10.1 ॥

స యోఽపో బ్రహ్మేత్యుపాస్త ఆప్నోతి సర్వాన్కామాం స్తృప్తిమాన్భవతి
యావదపాం గతం తత్రాస్య యథాకామచారో భవతి యోఽపో
బ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తి భగవోఽద్భ్యో భూయ ఇత్యద్భ్యో వావ
భూయోఽస్తీతి తన్మే భగవాన్బ్రవీత్వితి ॥ ॥ 7.10.2 ॥

ఇతి సప్తమాధ్యాయే దశమః ఖండః

తేజో వావాద్భ్యో భూయస్తద్వా ఏతద్వాయుమాగృహ్యాకాశమభితపతి
తదాహుర్నిశోచతి నితపతి వర్షిష్యతి వా ఇతి తేజ ఏవ
తత్పూర్వం దర్శయిత్వాథాపః సృజతే తదేతదూర్ధ్వాభిశ్చ
తిరశ్చీభిశ్చ విద్యుద్భిరాహ్రాదాశ్చరంతి తస్మాదాహుర్విద్యోతతే
స్తనయతి వర్షిష్యతి వా ఇతి తేజ ఏవ తత్పూర్వం దర్శయిత్వాథాపః
సృజతే తేజ ఉపాస్స్వేతి ॥ ॥ 7.11.1 ॥

స యస్తేజో బ్రహ్మేత్యుపాస్తే తేజస్వీ వై స తేజస్వతో
లోకాన్భాస్వతోఽపహతతమస్కానభిసిధ్యతి యావత్తేజసో గతం
తత్రాస్య యథాకామచారో భవతి యస్తేజో బ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తి
భగవస్తేజసో భూయ ఇతి తేజసో వావ భూయోఽస్తీతి
తన్మే భగవాన్బ్రవీత్వితి॥ ॥ 7.11.2 ॥

ఇతి సప్తమాధ్యాయే ఏకాదశః ఖండః

ఆకాశో వావ తేజసో భూయానాకాశే వై సూర్యాచంద్రమసావుభౌ
విద్యున్నక్షత్రాణ్యగ్నిరాకాశేనాహ్వయత్యాకాశేన
శృణోత్యాకాశేన ప్రతిశృణోత్యాకాశే రమత ఆకాశే న రమత
ఆకాశే జాయత ఆకాశమభిజాయత ఆకాశముపాస్స్వేతి ॥ ॥ 7.12.1 ॥

స య ఆకాశం బ్రహ్మేత్యుపాస్త ఆకాశవతో వై స
లోకాన్ప్రకాశవతోఽసంబాధానురుగాయవతోఽభిసిధ్యతి
యావదాకాశస్య గతం తత్రాస్య యథాకామచారో భవతి
య ఆకాశం బ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తి భగవ ఆకాశాద్భూయ ఇతి
ఆకాశాద్వావ భూయోఽస్తీతి తన్మే భగవాన్బ్రవీత్వితి ॥ ॥ 7.12.2 ॥

ఇతి సప్తమాధ్యాయే ద్వాదశః ఖండః

స్మరో వావాకాశాద్భూయస్తస్మాద్యద్యపి బహవ ఆసీరన్న
స్మరంతో నైవ తే కంచన శృణుయుర్న మన్వీరన్న విజానీరన్యదా
వావ తే స్మరేయురథ శృణుయురథ మన్వీరన్నథ విజానీరన్స్మరేణ
వై పుత్రాన్విజానాతి స్మరేణ పశూన్స్మరముపాస్స్వేతి ॥ ॥ 7.13.1 ॥

స యః స్మరం బ్రహ్మేత్యుపాస్తే యావత్స్మరస్య గతం తత్రాస్య
యథాకామచారో భవతి యః స్మరం బ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తి భగవః
స్మరాద్భూయ ఇతి స్మరాద్వావ భూయోఽస్తీతి తన్మే భగవాన్బ్రవీత్వితి ॥ ॥ 7.13.2 ॥

ఇతి సప్తమాధ్యాయే త్రయోదశః ఖండః

ఆశా వావ స్మరాద్భూయస్యాశేద్ధో వై స్మరో మంత్రానధీతే
కర్మాణి కురుతే పుత్రాంశ్చ పశూంశ్చేచ్ఛత ఇమం చ
లోకమముం చేచ్ఛత ఆశాముపాస్స్వేతి ॥ ॥ 7.14.1 ॥

స య ఆశాం బ్రహ్మేత్యుపాస్త ఆశయాస్య సర్వే కామాః
సమృధ్యంత్యమోఘా హాస్యాశిషో భవంతి యావదాశాయా
గతం తత్రాస్య యథాకామచారో భవతి య ఆశాం
బ్రహ్మేత్యుపాస్తేఽస్తి భగవ ఆశాయా భూయ ఇత్యాశాయా వావ
భూయోఽస్తీతి తన్మే భగవాన్బ్రవీత్వితి ॥ ॥ 7.14.2 ॥

ఇతి సప్తమాధ్యాయే చతుర్దశః ఖండః

ప్రాణో వా ఆశాయా భూయాన్యథా వా అరా నాభౌ సమర్పితా
ఏవమస్మిన్ప్రాణే సర్వం సమర్పితం ప్రాణః ప్రాణేన యాతి
ప్రాణః ప్రాణం దదాతి ప్రాణాయ దదాతి ప్రాణో హ పితా ప్రాణో
మాతా ప్రాణో భ్రాతా ప్రాణః స్వసా ప్రాణ ఆచార్యః ప్రాణో బ్రాహ్మణః॥ ॥ 7.15.1 ॥

స యది పితరం వా మాతరం వా భ్రాతరం వా స్వసారం వాచార్యం
వా బ్రాహ్మణం వా కించిద్భృశమివ ప్రత్యాహ
ధిక్త్వాఽస్త్విత్యేవైనమాహుః పితృహా వై త్వమసి మాతృహా వై
త్వమసి భ్రాతృహా వై త్వమసి స్వసృహా వై త్వమస్యాచార్యహా
వై త్వమసి బ్రాహ్మణహా వై త్వమసీతి ॥ ॥ 7.15.2 ॥

అథ యద్యప్యేనానుత్క్రాంతప్రాణాంఛూలేన సమాసం
వ్యతిషందహేన్నైవైనం బ్రూయుః పితృహాసీతి న మాతృహాసీతి
న భ్రాతృహాసీతి న స్వసృహాసీతి నాచార్యహాసీతి న బ్రాహ్మణహాసీతి॥ ॥ 7.15.3 ॥

ప్రాణో హ్యేవైతాని సర్వాణి భవతి స వా ఏష ఏవం పశ్యన్నేవం
మన్వాన ఏవం విజానన్నతివాదీ భవతి తం
చేద్బ్రూయురతివాద్యసీత్యతివాద్యస్మీతి బ్రూయాన్నాపహ్నువీత ॥ ॥ 7.15.4 ॥

ఇతి సప్తమాధ్యాయే పంచదశః ఖండః

ఏష తు వా అతివదతి యః సత్యేనాతివదతి సోఽహం భగవః సత్యేనాతివదానీతి
సత్యం త్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్యమితి సత్యం భగవో విజిజ్ఞాస ఇతి ॥ ॥ 7.16.1 ॥

ఇతి సప్తమాధ్యాయే షోడశః ఖండః

యదా వై విజానాత్యథ సత్యం వదతి నావిజానన్ సత్యం వదతి
విజానన్నేవ సత్యం వదతి విజ్ఞానం త్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్యమితి
విజ్ఞానం భగవో విజిజ్ఞాస ఇతి ॥ ॥ 7.17.1 ॥

ఇతి సప్తమాధ్యాయే సప్తదశః ఖండః

యదా వై మనుతేఽథ విజానాతి నామత్వా విజానాతి మత్వైవ
విజానాతి మతిస్త్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్యేతి మతిం భగవో విజిజ్ఞాస ఇతి॥ ॥ 7.18.1 ॥

ఇతి సప్తమాధ్యాయే అష్టాదశః ఖండః

యదా వై శ్రద్దధాత్యథ మనుతే నాశ్రద్దధన్మనుతే
శ్రద్దధదేవ మనుతే శ్రద్ధా త్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్యేతి
శ్రద్ధాం భగవో విజిజ్ఞాస ఇతి ॥ ॥ 7.19.1 ॥

ఇతి సప్తమాధ్యాయే ఏకోనవింశతి తమః ఖండః

యదా వై నిస్తిష్ఠత్యథ శ్రద్దధాతి నానిస్తిష్ఠంఛ్రద్దధాతి నిస్తిష్ఠన్నేవ శ్రద్దధాతి
నిష్ఠా త్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్యేతి నిష్ఠాం భగవో విజిజ్ఞాస ఇతి ॥ ॥ 7.20.1 ॥

ఇతి సప్తమాధ్యాయే వింశతితమః ఖండః

యదా వై కరోత్యథ నిస్తిష్ఠతి నాకృత్వా నిస్తిష్ఠతి
కృత్వైవ నిస్తిష్ఠతి కృతిస్త్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్యేతి కృతిం భగవో విజిజ్ఞాస ఇతి॥ ॥ 7.21.1 ॥

ఇతి సప్తమాధ్యాయే ఏకవింశః ఖండః

యదా వై సుఖం లభతేఽథ కరోతి నాసుఖం లబ్ధ్వా కరోతి
సుఖమేవ లబ్ధ్వా కరోతి సుఖం త్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్యమితి సుఖం
భగవో విజిజ్ఞాస ఇతి ॥ ॥ 7.22.1 ॥

ఇతి సప్తమాధ్యాయే ద్వావింశః ఖండః

యో వై భూమా తత్సుఖం నాల్పే సుఖమస్తి భూమైవ సుఖం
భూమా త్వేవ విజిజ్ఞాసితవ్య ఇతి భూమానం భగవో విజిజ్ఞాస ఇతి ॥ ॥ 7.23.1 ॥

ఇతి సప్తమాధ్యాయే త్రయోవింశః ఖండః

యత్ర నాన్యత్పశ్యతి నాన్యచ్ఛృణోతి నాన్యద్విజానాతి స
భూమాథ యత్రాన్యత్పశ్యత్యన్యచ్ఛృణోత్యన్యద్విజానాతి
తదల్పం యో వై భూమా తదమృతమథ యదల్పం తన్మర్త్యం స
భగవః కస్మిన్ప్రతిష్ఠిత ఇతి స్వే మహిమ్ని యది వా న మహిమ్నీతి ॥ ॥ 7.24.1 ॥

గోఅశ్వమిహ మహిమేత్యాచక్షతే హస్తిహిరణ్యం దాసభార్యం
క్షేత్రాణ్యాయతనానీతి నాహమేవం బ్రవీమి బ్రవీమీతి
హోవాచాన్యోహ్యన్యస్మిన్ప్రతిష్ఠిత ఇతి ॥ ॥ 7.24.2 ॥

ఇతి సప్తమాధ్యాయే చతుర్వింశః ఖండః

స ఏవాధస్తాత్స ఉపరిష్టాత్స పశ్చాత్స పురస్తాత్స
దక్షిణతః స ఉత్తరతః స ఏవేదంసర్వమిత్యథాతోఽహంకారాదేశ
ఏవాహమేవాధస్తాదహముపరిష్టాదహం పశ్చాదహం పురస్తాదహం
దక్షిణతోఽహముత్తరతోఽహమేవేదం సర్వమితి ॥ ॥ 7.25.1 ॥

అథాత ఆత్మాదేశ ఏవాత్మైవాధస్తాదాత్మోపరిష్టాదాత్మా
పశ్చాదాత్మా పురస్తాదాత్మా దక్షిణత ఆత్మోత్తరత
ఆత్మైవేదం సర్వమితి స వా ఏష ఏవం పశ్యన్నేవం మన్వాన ఏవం
విజానన్నాత్మరతిరాత్మక్రీడ ఆత్మమిథున ఆత్మానందః స
స్వరాడ్భవతి తస్య సర్వేషు లోకేషు కామచారో భవతి.
అథ యేఽన్యథాఽతో విదురన్యరాజానస్తే క్షయ్యలోకా భవంతి
తేషాం సర్వేషు లోకేష్వకామచారో భవతి ॥ ॥ 7.25.2 ॥

ఇతి సప్తమాధ్యాయే పంచవింశః ఖండః

తస్య హ వా ఏతస్యైవం పశ్యత ఏవం మన్వానస్యైవం విజానత
ఆత్మతః ప్రాణ ఆత్మత ఆశాత్మతః స్మర ఆత్మత ఆకాశ
ఆత్మతస్తేజ ఆత్మత ఆప ఆత్మత ఆవిర్భావతి
రోభావావాత్మతోఽన్నమాత్మతో బలమాత్మతో
విజ్ఞానమాత్మతో ధ్యానమాత్మతశ్చిత్తమాత్మతః
సంకల్ప ఆత్మతో మన ఆత్మతో వాగాత్మతో నామాత్మతో మంత్రా
ఆత్మతః కర్మాణ్యాత్మత ఏవేదం సర్వమితి ॥ ॥ 7.26.1 ॥

తదేష శ్లోకో న పశ్యో మృత్యుం పశ్యతి న రోగం నోత దుఃఖతాం
సర్వం హ పశ్యః పశ్యతి సర్వమాప్నోతి సర్వశ ఇతి

స ఏకధా భవతి త్రిధా భవతి పంచధా
సప్తధా నవధా చైవ పునశ్చైకాదశః స్మృతః
శతం చ దశ చైకశ్చ సహస్రాణి చ
వింశతిరాహారశుద్ధౌ సత్త్వశుద్ధౌ ధ్రువా స్మృతిః
స్మృతిలంభే సర్వగ్రంథీనాం విప్రమోక్షస్తస్మై
మృదితకషాయాయ తమసస్పారం దర్శయతి
భగవాన్ సనత్కుమారస్తం స్కంద ఇత్యాచక్షతే
తం స్కంద ఇత్యాచక్షతే ॥ ॥ 7.26.2 ॥

ఇతి సప్తమాధ్యాయే షడ్వింశః ఖండః

ఇతి సప్తమోఽధ్యాయః

అష్టమోఽధ్యాయః

ఓమ్ అథ యదిదమస్మిన్బ్రహ్మపురే దహరం పుండరీకం వేశ్మ
దహరోఽస్మిన్నంతరాకాశస్తస్మిన్యదంతస్తదన్వేష్టవ్యం తద్వావ
విజిజ్ఞాసితవ్యమితి ॥ ॥ 8.1.1 ॥

తం చేద్బ్రూయుర్యదిదమస్మిన్బ్రహ్మపురే దహరం పుండరీకం వేశ్మ
దహరోఽస్మిన్నంతరాకాశః కిం తదత్ర విద్యతే యదన్వేష్టవ్యం
యద్వావ విజిజ్ఞాసితవ్యమితి స బ్రూయాత్ ॥ ॥ 8.1.2 ॥

యావాన్వా అయమాకాశస్తావానేషోఽన్తర్హృదయ అకాశ
ఉభే అస్మింద్యావాపృథివీ అంతరేవ సమాహితే
ఉభావగ్నిశ్చ వాయుశ్చ సూర్యాచంద్రమసావుభౌ
విద్యున్నక్షత్రాణి యచ్చాస్యేహాస్తి యచ్చ నాస్తి సర్వం
తదస్మిన్సమాహితమితి ॥ ॥ 8.1.3 ॥

తం చేద్బ్రూయురస్మింశ్చేదిదం బ్రహ్మపురే సర్వం సమాహిత
సర్వాణి చ భూతాని సర్వే చ కామా యద్యైతజ్జరా వాప్నోతి
ప్రధ్వంసతే వా కిం తతోఽతిశిష్యత ఇతి ॥ ॥ 8.1.4 ॥

స బ్రూయాత్నాస్య జరయైతజ్జీర్యతి న వధేనాస్య హన్యత
ఏతత్సత్యం బ్రహ్మపురమస్మిన్కామాః సమాహితాః ఏష
ఆత్మాపహతపాప్మా విజరో విమృత్యుర్విశోకోవిజిఘత్సోఽపిపాసః సత్యకామః
సత్యసంకల్పో యథా హ్యేవేహ ప్రజా అన్వావిశంతి
యథానుశాసనం యం యమంతమభికామా భవంతి
యం జనపదం యం క్షేత్రభాగం తం తమేవోపజీవంతి॥ ॥ 8.1.5 ॥

తద్యథేహ కర్మజితో లోకః క్షీయత ఏవమేవాముత్ర పుణ్యజితో
లోకః క్షీయతే తద్య ఇహాత్మానమనువిద్య వ్రజంత్యేతాంశ్చ
సత్యాన్కామాంస్తేషాం సర్వేషు లోకేష్వకామచారో
భవత్యథ య ఇహాత్మానమనువిద్య వ్రజంత్యేతాంశ్చ
సత్యాన్కామాంస్తేషాంసర్వేషు లోకేషు కామచారో భవతి ॥ ॥ 8.1.6 ॥

ఇతి అష్టమాధ్యాయే ప్రథమః ఖండః

స యది పితృలోకకామో భవతి సంకల్పాదేవాస్య పితరః
సముత్తిష్ఠంతి తేన పితృలోకేన సంపన్నో మహీయతే ॥ ॥ 8.2.1 ॥

అథ యది మాతృలోకకామో భవతి సంకల్పాదేవాస్య మాతరః
సముత్తిష్ఠంతి తేన మాతృలోకేన సంపన్నో మహీయతే ॥ ॥ 8.2.2 ॥

అథ యది భ్రాతృలోకకామో భవతి సంకల్పాదేవాస్య భ్రాతరః
సముత్తిష్ఠంతి తేన భ్రాతృలోకేన సంపన్నో మహీయతే ॥ ॥ 8.2.3 ॥

అథ యది స్వసృలోకకామో భవతి సంకల్పాదేవాస్య స్వసారః
సముత్తిష్ఠంతి తేన స్వసృలోకేన సంపన్నో మహీయతే ॥ ॥ 8.2.4 ॥

అథ యది సఖిలోకకామో భవతి సంకల్పాదేవాస్య సఖాయః
సముత్తిష్ఠంతి తేన సఖిలోకేన సంపన్నో మహీయతే ॥ ॥ 8.2.5 ॥

అథ యది గంధమాల్యలోకకామో భవతి సంకల్పాదేవాస్య
గంధమాల్యే సముత్తిష్ఠతస్తేన గంధమాల్యలోకేన సంపన్నో మహీయతే॥ ॥ 8.2.6 ॥

అథ యద్యన్నపానలోకకామో భవతి సంకల్పాదేవాస్యాన్నపానే
సముత్తిష్ఠతస్తేనాన్నపానలోకేన సంపన్నో మహీయతే ॥ ॥ 8.2.7 ॥

అథ యది గీతవాదితలోకకామో భవతి సంకల్పాదేవాస్య
గీతవాదితే సముత్తిష్ఠతస్తేన గీతవాదితలోకేన సంపన్నో మహీయతే॥ ॥ 8.2.8 ॥

అథ యది స్త్రీలోకకామో భవతి సంకల్పాదేవాస్య స్త్రియః
సముత్తిష్ఠంతి తేన స్త్రీలోకేన సంపన్నో మహీయతే ॥ ॥ 8.2.9 ॥

యం యమంతమభికామో భవతి యం కామం కామయతే సోఽస్య
సంకల్పాదేవ సముత్తిష్ఠతి తేన సంపన్నో మహీయతే ॥ ॥ 8.2.10 ॥

ఇతి అష్టమాధ్యాయే ద్వితీయః ఖండః

త ఇమే సత్యాః కామా అనృతాపిధానాస్తేషాం సత్యానామ్
సతామనృతమపిధానం యో యో హ్యస్యేతః ప్రైతి న
తమిహ దర్శనాయ లభతే ॥ ॥ 8.3.1 ॥

అథ యే చాస్యేహ జీవా యే చ ప్రేతా యచ్చాన్యదిచ్ఛన్న
లభతే సర్వం తదత్ర గత్వా విందతేఽత్ర హ్యస్యైతే సత్యాః

కామా అనృతాపిధానాస్తద్యథాపి హిరణ్యనిధిం నిహితమక్షేత్రజ్ఞా
ఉపర్యుపరి సంచరంతో న విందేయురేవమేవేమాః సర్వాః ప్రజా
అహరహర్గచ్ఛంత్య ఏతం బ్రహ్మలోకం న
విందంత్యనృతేన హి ప్రత్యూఢాః ॥ ॥ 8.3.2 ॥

స వా ఏష ఆత్మా హృది తస్యైతదేవ నిరుక్తం హృద్యయమితి
తస్మాద్ధృదయమహరహర్వా ఏవంవిత్స్వర్గం లోకమేతి ॥ ॥ 8.3.3 ॥

అథ య ఏష సంప్రసాదోఽస్మాచ్ఛరీరాత్సముత్థాయ పరం
జ్యోతిరుపసంపద్య స్వేన రూపేణాభినిష్పద్యత ఏష ఆత్మేతి
హోవాచైతదమృతమభయమేతద్బ్రహ్మేతి తస్య హ వా
ఏతస్య బ్రహ్మణో నామ సత్యమితి ॥ ॥ 8.3.4 ॥

తాని హ వా ఏతాని త్రీణ్యక్షరాణి సతీయమితి
తద్యత్సత్తదమృతమథ యత్తి తన్మర్త్యమథ యద్యం తేనోభే
యచ్ఛతి యదనేనోభే యచ్ఛతి తస్మాద్యమహరహర్వా
ఏవంవిత్స్వర్గం లోకమేతి ॥ ॥ 8.3.5 ॥

ఇతి అష్టమాధ్యాయే తృతీయః ఖండః

అథ య ఆత్మా స సేతుర్ధృతిరేషాం లోకానామసంభేదాయ
నైతం సేతుమహోరాత్రే తరతో న జరా న మృత్యుర్న శోకో న
సుకృతం న దుష్కృతం సర్వే పాప్మానోఽతో
నివర్తంతేఽపహతపాప్మా హ్యేష బ్రహ్మలోకః ॥ ॥ 8.4.1 ॥

తస్మాద్వా ఏతం సేతుం తీర్త్వాఽన్ధః సన్ననంధో భవతి
విద్ధః సన్నవిద్ధో భవత్యుపతాపీ సన్ననుపతాపీ భవతి

తస్మాద్వా ఏతం సేతుం తీర్త్వాపి నక్తమహరేవాభినిష్పద్యతే
సకృద్విభాతో హ్యేవైష బ్రహ్మలోకః ॥ ॥ 8.4.2 ॥

తద్య ఏవైతం బ్రహ్మలోకం బ్రహ్మచర్యేణానువిందంతి
తేషామేవైష బ్రహ్మలోకస్తేషాం సర్వేషు లోకేషు కామచారో భవతి ॥ ॥ 8.4.3 ॥

ఇతి అష్టమాధ్యాయే చతుర్థః ఖండః

అథ యద్యజ్ఞ ఇత్యాచక్షతే బ్రహ్మచర్యమేవ తద్బ్రహ్మచర్యేణ
హ్యేవ యో జ్ఞాతా తం విందతేఽథ యదిష్టమిత్యాచక్షతే
బ్రహ్మచర్యమేవ తద్బ్రహ్మచర్యేణ హ్యేవేష్ట్వాత్మానమనువిందతే ॥ ॥ 8.5.1 ॥

అథ యత్సత్త్రాయణమిత్యాచక్షతే బ్రహ్మచర్యమేవ తద్బ్రహ్మచర్యేణ
హ్యేవ సత ఆత్మనస్త్రాణం విందతేఽథ యన్మౌనమిత్యాచక్షతే
బ్రహ్మచర్యమేవ తబ్రహ్మచర్యేణ హ్యేవాత్మానమనువిద్య మనుతే ॥ ॥ 8.5.2 ॥

అథ యదనాశకాయనమిత్యాచక్షతే బ్రహ్మచర్యమేవ తదేష
హ్యాత్మా న నశ్యతి యం బ్రహ్మచర్యేణానువిందతేఽథ
యదరణ్యాయనమిత్యాచక్షతే బ్రహ్మచర్యమేవ తత్తదరశ్చ హ వై
ణ్యశ్చార్ణవౌ బ్రహ్మలోకే తృతీయస్యామితో దివి తదైరం
మదీయంసరస్తదశ్వత్థః సోమసవనస్తదపరాజితా
పూర్బ్రహ్మణః ప్రభువిమితం హిరణ్మయమ్ ॥ ॥ 8.5.3 ॥

తద్య ఏవైతావరం చ ణ్యం చార్ణవౌ బ్రహ్మలోకే
బ్రహ్మచర్యేణానువిందంతి తేషామేవైష బ్రహ్మలోకస్తేషాం
సర్వేషు లోకేషు కామచారో భవతి ॥ ॥ 8.5.4 ॥

ఇతి అష్టమాధ్యాయే పంచమః ఖండః

అథ యా ఏతా హృదయస్య నాడ్యస్తాః పింగలస్యాణిమ్నస్తిష్ఠంతి
శుక్లస్య నీలస్య పీతస్య లోహితస్యేత్యసౌ వా ఆదిత్యః
పింగల ఏష శుక్ల ఏష నీల ఏష పీత ఏష లోహితః ॥ ॥ 8.6.1 ॥

తద్యథా మహాపథ ఆతత ఉభౌ గ్రామౌ గచ్ఛతీమం చాముం
చైవమేవైతా ఆదిత్యస్య రశ్మయ ఉభౌ లోకౌ గచ్ఛంతీమం చాముం
చాముష్మాదాదిత్యాత్ప్రతాయంతే తా ఆసు నాడీషు సృప్తా
ఆభ్యో నాడీభ్యః ప్రతాయంతే తేఽముష్మిన్నాదిత్యే సృప్తాః ॥ ॥ 8.6.2 ॥

తద్యత్రైతత్సుప్తః సమస్తః సంప్రసన్నః స్వప్నం న విజానాత్యాసు
తదా నాడీషు సృప్తో భవతి తం న కశ్చన పాప్మా స్పృశతి
తేజసా హి తదా సంపన్నో భవతి ॥ ॥ 8.6.3 ॥

అథ యత్రైతదబలిమానం నీతో భవతి తమభిత ఆసీనా
ఆహుర్జానాసి మాం జానాసి మామితి స
యావదస్మాచ్ఛరీరాదనుత్క్రాంతో భవతి తావజ్జానాతి ॥ ॥ 8.6.4 ॥

అథ యత్రైతదస్మాచ్ఛరీరాదుత్క్రామత్యథైతైరేవ
రశ్మిభిరూర్ధ్వమాక్రమతే స ఓమితి వా హోద్వా మీయతే
స యావత్క్షిప్యేన్మనస్తావదాదిత్యం గచ్ఛత్యేతద్వై ఖలు
లోకద్వారం విదుషాం ప్రపదనం నిరోధోఽవిదుషామ్ ॥ ॥ 8.6.5 ॥

తదేష శ్లోకః. శతం చైకా చ హృదయస్య నాడ్యస్తాసాం
మూర్ధానమభినిఃసృతైకా. తయోర్ధ్వమాయన్నమృతత్వమేతి
విష్వఙ్ఙన్యా ఉత్క్రమణే భవంత్యుత్క్రమణే భవంతి ॥ ॥ 8.6.6 ॥

ఇతి అష్టమాధ్యాయే షష్ఠః ఖండః

య ఆత్మాఽపహతపాప్మా విజరో విమృత్యుర్విశోకో
విజిఘత్సోఽపిపాసః సత్యకామః సత్యసంకల్పః సోఽన్వేష్టవ్యః
స విజిజ్ఞాసితవ్యః స సర్వాంశ్చ లోకానాప్నోతి
సర్వాంశ్చ కామాన్యస్తమాత్మానమనువిద్య
విజానాతీతి హ ప్రజాపతిరువాచ ॥ ॥ 8.7.1 ॥

తద్ధోభయే దేవాసురా అనుబుబుధిరే తే హోచుర్హంత
తమాత్మానమన్వేచ్ఛామో యమాత్మానమన్విష్య సర్వాంశ్చ
లోకానాప్నోతి సర్వాంశ్చ కామానితీంద్రో హైవ
దేవానామభిప్రవవ్రాజ విరోచనోఽసురాణాం తౌ
హాసంవిదానావేవ సమిత్పాణీ ప్రజాపతిసకాశమాజగ్మతుః ॥ ॥ 8.7.2 ॥

తౌ హ ద్వాత్రింశతం వర్షాణి బ్రహ్మచర్యమూషతుస్తౌ హ
ప్రజాపతిరువాచ కిమిచ్ఛంతావాస్తమితి తౌ హోచతుర్య
ఆత్మాఽపహతపాప్మా విజరో విమృత్యుర్విశోకో
విజిఘత్సోఽపిపాసః సత్యకామః సత్యసంకల్పః సోఽన్వేష్టవ్యః
స విజిజ్ఞాసితవ్యః స సర్వాంశ్చ లోకానాప్నోతి సర్వాంశ్చ
కామాన్యస్తమాత్మానమనువిద్య విజానాతీతి భగవతో వచో
వేదయంతే తమిచ్ఛంతావవాస్తమితి ॥ ॥ 8.7.3 ॥

తౌ హ ప్రజాపతిరువాచ య ఏషోఽక్షిణి పురుషో దృశ్యత
ఏష ఆత్మేతి హోవాచైతదమృతమభయమేతద్బ్రహ్మేత్యథ యోఽయం
భగవోఽప్సు పరిఖ్యాయతే యశ్చాయమాదర్శే కతమ ఏష
ఇత్యేష ఉ ఏవైషు సర్వేష్వంతేషు పరిఖ్యాయత ఇతి హోవాచ ॥ ॥ 8.7.4 ॥

ఇతి అష్టమాధ్యాయే సప్తమః ఖండః

ఉదశరావ ఆత్మానమవేక్ష్య యదాత్మనో న విజానీథస్తన్మే
ప్రబ్రూతమితి తౌ హోదశరావేఽవేక్షాంచక్రాతే తౌ హ
ప్రజాపతిరువాచ కిం పశ్యథ ఇతి తౌ హోచతుః
సర్వమేవేదమావాం భగవ ఆత్మానం పశ్యావ ఆ లోమభ్యః
ఆ నఖేభ్యః ప్రతిరూపమితి ॥ ॥ 8.8.1 ॥

తౌ హ ప్రజాపతిరువాచ సాధ్వలంకృతౌ సువసనౌ పరిష్కృతౌ
భూత్వోదశరావేఽవేక్షేథామితి తౌ హ సాధ్వలంకృతౌ
సువసనౌ పరిష్కృతౌ భూత్వోదశరావేఽవేక్షాంచక్రాతే
తౌ హ ప్రజాపతిరువాచ కిం పశ్యథ ఇతి ॥ ॥ 8.8.2 ॥

తౌ హోచతుర్యథైవేదమావాం భగవః సాధ్వలంకృతౌ సువసనౌ
పరిష్కృతౌ స్వ ఏవమేవేమౌ భగవః సాధ్వలంకృతౌ సువసనౌ
పరిష్కృతావిత్యేష ఆత్మేతి హోవాచైతదమృతమభయమేతద్బ్రహ్మేతి
తౌ హ శాంతహృదయౌ ప్రవవ్రజతుః ॥ ॥ 8.8.3 ॥

తౌ హాన్వీక్ష్య ప్రజాపతిరువాచానుపలభ్యాత్మానమననువిద్య
వ్రజతో యతర ఏతదుపనిషదో భవిష్యంతి దేవా వాఽసురా వా తే
పరాభవిష్యంతీతి స హ శాంతహృదయ ఏవ
విరోచనోఽసురాంజగామ తేభ్యో హైతాముపనిషదం
ప్రోవాచాత్మైవేహ మహయ్య ఆత్మా పరిచర్య ఆత్మానమేవేహ
మహయన్నాత్మానం పరిచరన్నుభౌ లోకావవాప్నోతీమం చాముం చేతి॥ ॥ 8.8.4 ॥

తస్మాదప్యద్యేహాదదానమశ్రద్దధానమయజమానమాహురాసురో
బతేత్యసురాణాం హ్యేషోపనిషత్ప్రేతస్య శరీరం భిక్షయా వసనేనాలంకారేణేతి
సంస్కుర్వంత్యేతేన హ్యముం లోకం జేష్యంతో మన్యంతే ॥ ॥ 8.8.5 ॥

ఇతి అష్టమాధ్యాయే అష్టమః ఖండః

అథ హేంద్రోఽప్రాప్యైవ దేవానేతద్భయం దదర్శ యథైవ
ఖల్వయమస్మింఛరీరే సాధ్వలంకృతే సాధ్వలంకృతో భవతి
సువసనే సువసనః పరిష్కృతే పరిష్కృత
ఏవమేవాయమస్మిన్నంధేఽన్ధో భవతి స్రామే స్రామః పరివృక్ణే
పరివృక్ణోఽస్యైవ శరీరస్య నాశమన్వేష నశ్యతి ॥ ॥ 8.9.1 ॥

నాహమత్ర భోగ్యం పశ్యామీతి
స సమిత్పాణిః పునరేయాయ తం హ ప్రజాపతిరువాచ
మఘవన్యచ్ఛాంతహృదయః ప్రావ్రాజీః సార్ధం విరోచనేన
కిమిచ్ఛన్పునరాగమ ఇతి స హోవాచ యథైవ ఖల్వయం
భగవోఽస్మింఛరీరే సాధ్వలంకృతే సాధ్వలంకృతో భవతి
సువసనే సువసనః పరిష్కృతే పరిష్కృత
ఏవమేవాయమస్మిన్నంధేఽన్ధో భవతి స్రామే స్రామః
పరివృక్ణే పరివృక్ణోఽస్యైవ శరీరస్య నాశమన్వేష
నశ్యతి నాహమత్ర భోగ్యం పశ్యామీతి ॥ ॥ 8.9.2 ॥

ఏవమేవైష మఘవన్నితి హోవాచైతం త్వేవ తే
భూయోఽనువ్యాఖ్యాస్యామి వసాపరాణి ద్వాత్రింశతం వర్షాణీతి
స హాపరాణి ద్వాత్రింశతం వర్షాణ్యువాస తస్మై హోవాచ ॥ ॥ 8.9.3 ॥

ఇతి అష్టమాధ్యాయే నవమః ఖండః

య ఏష స్వప్నే మహీయమానశ్చరత్యేష ఆత్మేతి
హోవాచైతదమృతమభయమేతద్బ్రహ్మేతి స హ శాంతహృదయః
ప్రవవ్రాజ స హాప్రాప్యైవ దేవానేతద్భయం దదర్శ
తద్యద్యపీదం శరీరమంధం భవత్యనంధః స భవతి యది
స్రామమస్రామో నైవైషోఽస్య దోషేణ దుష్యతి ॥ ॥ 8.10.1 ॥

న వధేనాస్య హన్యతే నాస్య స్రామ్యేణ స్రామో ఘ్నంతి త్వేవైనం
విచ్ఛాదయంతీవాప్రియవేత్తేవ భవత్యపి రోదితీవ
నాహమత్ర భోగ్యం పశ్యామీతి ॥ ॥ 8.10.2 ॥

స సమిత్పాణిః పునరేయాయ తం హ ప్రజాపతిరువాచ
మఘవన్యచ్ఛాంతహృదయః ప్రావ్రాజీః కిమిచ్ఛన్పునరాగమ
ఇతి స హోవాచ తద్యద్యపీదం భగవః శరీరమంధం భవత్యనంధః
స భవతి యది స్రామమస్రామో నైవైషోఽస్య దోషేణ దుష్యతి ॥ ॥ 8.10.3 ॥

న వధేనాస్య హన్యతే నాస్య స్రామ్యేణ స్రామో ఘ్నంతి త్వేవైనం
విచ్ఛాదయంతీవాప్రియవేత్తేవ భవత్యపి రోదితీవ నాహమత్ర
భోగ్యం పశ్యామీత్యేవమేవైష మఘవన్నితి హోవాచైతం త్వేవ తే
భూయోఽనువ్యాఖ్యాస్యామి వసాపరాణి ద్వాత్రింశతం వర్షాణీతి
స హాఽపరాణి ద్వాత్రింశతం వర్షాణ్యువాస తస్మై హోవాచ ॥ ॥ 8.10.4 ॥

ఇతి అష్టమాధ్యాయే దశమః ఖండః

తద్యత్రైతత్సుప్తః సమస్తః సంప్రసన్నః స్వప్నం న విజానాత్యేష
ఆత్మేతి హోవాచైతదమృతమభయమేతద్బ్రహ్మేతి స హ శాంతహృదయః
ప్రవవ్రాజ స హాప్రాప్యైవ దేవానేతద్భయం దదర్శ నాహ
ఖల్వయమేవం సంప్రత్యాత్మానం జానాత్యయమహమస్మీతి
నో ఏవేమాని భూతాని వినాశమేవాపీతో భవతి
నాహమత్ర భోగ్యం పశ్యామీతి ॥ ॥ 8.11.1 ॥

స సమిత్పాణిః పునరేయాయ తం హ ప్రజాపతిరువాచ
మఘవన్యచ్ఛాంతహృదయః ప్రావ్రాజీః కిమిచ్ఛన్పునరాగమ ఇతి
స హోవాచ నాహ ఖల్వయం భగవ ఏవం సంప్రత్యాత్మానం

జానాత్యయమహమస్మీతి నో ఏవేమాని భూతాని
వినాశమేవాపీతో భవతి నాహమత్ర భోగ్యం పశ్యామీతి ॥ ॥ 8.11.2 ॥

ఏవమేవైష మఘవన్నితి హోవాచైతం త్వేవ తే
భూయోఽనువ్యాఖ్యాస్యామి నో ఏవాన్యత్రైతస్మాద్వసాపరాణి
పంచ వర్షాణీతి స హాపరాణి పంచ వర్షాణ్యువాస తాన్యేకశతం
సంపేదురేతత్తద్యదాహురేకశతం హ వై వర్షాణి
మఘవాన్ప్రజాపతౌ బ్రహ్మచర్యమువాస తస్మై హోవాచ ॥ ॥ 8.11.3 ॥

ఇతి అష్టమాధ్యాయే ఏకాదశః ఖండః

మఘవన్మర్త్యం వా ఇదం శరీరమాత్తం మృత్యునా
తదస్యామృతస్యాశరీరస్యాత్మనోఽధిష్ఠానమాత్తో వై
సశరీరః ప్రియాప్రియాభ్యాం న వై సశరీరస్య సతః
ప్రియాప్రియయోరపహతిరస్త్యశరీరం వావ
సంతం న ప్రియాప్రియే స్పృశతః ॥ ॥ 8.12.1 ॥

అశరీరో వాయురభ్రం విద్యుత్స్తనయిత్నురశరీరాణ్యేతాని
తద్యథైతాన్యముష్మాదాకాశాత్సముత్థాయ పరం జ్యోతిరుపసంపద్య
స్వేన రూపేణాభినిష్పద్యంతే ॥ ॥ 8.12.2 ॥

ఏవమేవైష సంప్రసాదోఽస్మాచ్ఛరీరాత్సముత్థాయ పరం
జ్యోతిరుపసంపద్య స్వేన రూపేణాభినిష్పద్యతే స ఉత్తమపురుషః
స తత్ర పర్యేతి జక్షత్క్రీడన్రమమాణః స్త్రీభిర్వా యానైర్వా
జ్ఞాతిభిర్వా నోపజనం స్మరన్నిదం శరీరం స యథా
ప్రయోగ్య ఆచరణే యుక్త ఏవమేవాయమస్మింఛరీరే ప్రాణో యుక్తః॥ ॥ 8.12.3 ॥

అథ యత్రైతదాకాశమనువిషణ్ణం చక్షుః స చాక్షుషః
పురుషో దర్శనాయ చక్షురథ యో వేదేదం జిఘ్రాణీతి స ఆత్మా
గంధాయ ఘ్రాణమథ యో వేదేదమభివ్యాహరాణీతి స
ఆత్మాభివ్యాహారాయ వాగథ యో వేదేదం శృణవానీతి
స ఆత్మా శ్రవణాయ శ్రోత్రమ్ ॥ ॥ 8.12.4 ॥

అథ యో వేదేదం మన్వానీతి సాత్మా మనోఽస్య దైవం చక్షుః
స వా ఏష ఏతేన దైవేన చక్షుషా మనసైతాన్కామాన్పశ్యన్రమతే
య ఏతే బ్రహ్మలోకే ॥ ॥ 8.12.5 ॥

తం వా ఏతం దేవా ఆత్మానముపాసతే తస్మాత్తేషాం సర్వే చ
లోకా ఆత్తాః సర్వే చ కామాః స సర్వాంశ్చ లోకానాప్నోతి
సర్వాంశ్చ కామాన్యస్తమాత్మానమనువిద్య విజానాతీతి హ
ప్రజాపతిరువాచ ప్రజాపతిరువాచ ॥ ॥ 8.12.6 ॥

ఇతి అష్టమాధ్యాయే ద్వాదశః ఖండః

శ్యామాచ్ఛబలం ప్రపద్యే శబలాచ్ఛ్యామం ప్రపద్యేఽశ్వ
ఇవ రోమాణి విధూయ పాపం చంద్ర ఇవ రాహోర్ముఖాత్ప్రముచ్య
ధూత్వా శరీరమకృతం కృతాత్మా బ్రహ్మలోకమభి
సంభవామీత్యభిసంభవామీతి ॥ ॥ 8.13.1 ॥

ఇతి అష్టమాధ్యాయే త్రయోదశః ఖండః

ఆకాశో వై నామ నామరూపయోర్నిర్వహితా తే యదంతరా
తద్బ్రహ్మ తదమృతం స ఆత్మా ప్రజాపతేః సభాం వేశ్మ ప్రపద్యే

యశోఽహం భవామి బ్రాహ్మణానాం యశో రాజ్ఞాం యశోవిశాం
యశోఽహమనుప్రాపత్సి స హాహం యశసాం యశః
శ్యేతమదత్కమదత్కం శ్యేతం లిందు మాభిగాం లిందు మాభిగామ్॥ ॥ 8.14.1 ॥

ఇతి అష్టమాధ్యాయే చతుర్దశః ఖండః

తద్ధైతద్బ్రహ్మా ప్రజాపతయ ఉవాచ ప్రజాపతిర్మనవే మనుః
ప్రజాభ్యః ఆచార్యకులాద్వేదమధీత్య యథావిధానం గురోః
కర్మాతిశేషేణాభిసమావృత్య కుటుంబే శుచౌ దేశే
స్వాధ్యాయమధీయానో ధర్మికాన్విదధదాత్మని సర్వేంద్రియాణి
సంప్రతిష్ఠాప్యాహింసన్సర్వ భూతాన్యన్యత్ర తీర్థేభ్యః
స ఖల్వేవం వర్తయన్యావదాయుషం బ్రహ్మలోకమభిసంపద్యతే
న చ పునరావర్తతే న చ పునరావర్తతే ॥ ॥ 8.15.1 ॥

ఇతి అష్టమాధ్యాయే పంచదశః ఖండః

ఇతి అష్టమోఽధ్యాయః

ఓం ఆప్యాయంతు మమాంగాని వాక్ప్రాణశ్చక్షుః శ్రోత్రమథో
బలమింద్రియాణి చ సర్వాణి. సర్వం బ్రహ్మౌపనిషదం మాహం బ్రహ్మ
నిరాకుర్యాం మా మా బ్రహ్మ నిరాకరోదనిరాకరణమస్త్వనిరాకరణం మేఽస్తు.
తదాత్మని నిరతే య ఉపనిషత్సు ధర్మాస్తే మయి సంతు తే మయి సంతు ॥

ఓం శాంతిః శాంతిః శాంతిః

ఇతి ఛాందోగ్యోఽపనిషత్ సమాప్తః